Міністерство освіти і науки України
Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту

Соловей О.М. Соловей Д.О.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГАНДБОЛУ

Дніпро, 2017

Соловей О.М. Соловей Д.О.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГАНДБОЛУ

Навчальний посібник
для самостійної роботи студентів зі спеціальностей
014 «Середня освіта (фізичне виховання)» та
017 «Фізична культура і спорт» СВО «Бакалавр» і ОКР «Магістр»

Дніпро, 2017

УДК: 796. 322

Розглянуто та рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (протокол № 8 від 22.02.2017 року)

Рецензенти:

Мулик В.В. – *доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор, завідувач кафедрою олімпійського і професійного спорту Харківської державної академії фізичної культури;*

Дорошенко Е.Ю. – *доктор наук з фізичного виховання і спорту, професор кафедри фізичної реабілітації, спортивної медицини, фізичного виховання та здоров'я Запорізького державного медичного університету;*

Соловей О.М., Соловей Д.О.

Теоретичні основи гандболу: навчальний посібник / О.М.Соловей, Д.О. Соловей. – Дніпро: 2017. – 161 с.

УДК: 796. 322

У посібнику висвітлені історичні події гандболу, його становлення та розвиток на різних етапах за кордоном і в Україні, дано аналіз змагальної діяльності національних збірних команд в олімпійських турнірів, чемпіонатах світу, Європи та України, а також на рівні клубних команд у єврокубкових турнірах з гандболу. Посібник рекомендовано для студентів і спеціалістів у сфері фізичної культури і спорту відповідно до викладання дисципліни «Спортивні ігри: теорія і методика гандболу».

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ……5

ВСТУП 6

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ГАНДБОЛУ ……...…..…8

1.1. Історія виникнення і розвиток гандболу за кордоном …...8

1.2. Становлення та розвиток гандболу в Україні 12

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНІСТІ В ГАНДБОЛІ …...46

2.1. Гандбол у програмі Олімпійських ігор 46

2.2. Чемпіонати світу, Європи і України з гандболу.....52

2.3. Кубки Європи з гандболу 72

2.4. Провідні гандбольні клуби Європи та України ……. 107

РОЗДІЛ 3. ПРАВИЛА ЗМАГАНЬ З ГАНДБОЛУ 131

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «СПОРТИВНІ ІГРИ: ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ГАНДБОЛУ» ……..…...152

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ……...155

ЛІТЕРАТУРА 156

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВАТ – відкрите акціонерне товариство;

ВНЗ – вищий навчальний заклад;

«Галичанка-ЛНУ» – «Галичанка-Львівський національний університет»;

ДФСТ – добровільне фізкультурно-спортивне товариство;

ДЮСШ – дитячо-юнацька спортивна школа;

ЄГФ (EHF) – Європейська гандбольна федерація;

ЗАБ (ЗАС) – Запоріжалюмінбуд;

ЗІІ – Запорізький індустріальний інститут;

ЗМетІ – Запорізький металургійний інститут;

ЗНТУ – Запорізький національний технічний університет;

ЗТР (ZTR) – Запоріжтрансформатор;

ІГФ (IHF) – Міжнародна федерація гандболу;

КДІФК – Київський державний інститут фізичної культури;

МАІ – Московський авіаційний інститут;

МОК – Міжнародний олімпійський комітет;

МТП «Південний» – морський торговий порт «Південний»;

НДР – Німецька Демократична Республіка;

СКІФ – Спортивний клуб інституту фізкультури;

СКА – Спортивний клуб армії;

СНД – Союз Незалежних Держав;

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік;

США – Сполучені Штати Америки;

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка;

ФГУ – Федерація гандболу України;

ФРН – Федеративна Республіка Німеччини;

ХТЗ – Харківський тракторний завод;

ЦСКА – Центральний спортивний клуб армії;

ЦСК ВСУ – Центральний спортивний клуб Збройних сил України;

ЦСК МО – Центральний спортивний клуб Міністерства оборони.

ВСТУП

У сучасному світі спортивних ігор гандбол займає одне з провідних місць. Це пов'язано з достатньою простотою правил і доступністю даної гри для людей різних вікових груп і рівня фізичної підготовленості.

Гандбол як спортивна гра з'явився наприкінці XIX століття, але вже до початку XX століття став досить популярним в Європі. На сьогодні гандбол активно розвивається в більшості європейських і азіатських держав, країн північної та південної Америки, Австралії.

Гандбол - це складно-координаційний вид спорту. Гра в гандбол відрізняється від інших видів спорту великим змістом різноманітних технічних прийомів, що виконуються на місці, в русі і при опорі супротивника. Гандболіст-професіонал повинен бути добре розвинений фізично, володіти високим рівнем розвитку швидкісних, силових здібностей, координації рухів і витривалості. Він повинен добре орієнтуватися в просторі і володіти високою точністю рухів і передач. І в той час, для аматорських занять гандболом можливий і середній рівень фізичної підготовленості.

Гандбол відноситься до видів спорту з так званою конфліктною діяльністю. Команда прагне досягти переваги над суперником, маскуючи свої задуми і одночасно намагаючись розкрити плани супротивника.

При правильній організації занять і помірному дозуванні навантаження гандбол можна використовувати і як засіб оздоровчого тренування. Заняття гандболом викликають у людей посилену легеневу вентиляцію, сприяючу збільшення надходження кисню в кров. У свою чергу м'язова діяльність під час занять збільшує інтенсивність циркуляції крові, тренує серце і покращує кровообіг.

Гра в гандбол, проведена на свіжому повітрі, має велику перевагу в природному загартовуванні та оздоровленні людини.

Систематичне виконання фізичних вправ, наближених до ігрових дій гандболістів, призводить до збільшення тренованості тих, хто займається вправами, виробленню стійкості організму до інфекцій, перегрівання, охолодження і зниження кількості захворювань. Під дією фізичних навантажень зміцнюється суглобовий і зв'язковий апарат, зростає життєва ємкість легень, кістковий апарат людини змінюється в міцну координаційну механічну систему.

У результаті систематичних цілеспрямованих тренувань спостерігаються позитивні зрушення в роботі серця, зміцнюється нервова система, що сприяє більш швидкому оволодінню новими рухами, збереження і підвищення працездатності людини.

Гандбол в Україні займає певне місце в системі фізичного виховання. Він широко використовується на заняттях зі школярами, студентами, молоддю та віковими спортсменами.

Вивчення історії гандболу від його зародження до сучасного стану розвитку гри надає можливість опанувати теоретичними основами гри різних верст населення. Засвоєння теоретичних положень гри сприятиме розширенню кругозору школярів та студентів. Надання майбутнім фахівцям необхідних теоретичних і практичних знань про різні види спорту, що сприятиме їх професійному росту, формуванню як вчителя фізичної культури, здатного здійснювати педагогічний вплив на мотивацію школярів до занять фізичними вправами, зміцненню їх здоров’я, управління процесом фізичного виховання.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ГАНДБОЛУ

1.1 ІСТОРІЯ ВИНЕКНЕННЯ І РОЗВИТОК ГАНДБОЛУ ЗА КОРДОНОМ

Датою зародження спортивної гри з м'ячом, зареєстрованої у міжнародній спортивній класифікації під назвою "гандбол" прийнято вважати 1898 рік, коли викладач фізичного виховання реального училища датського міста Ордруп Хольгер Нільсен включив до уроків фізкультури жіночих груп гру з м'ячом і дав їй назву "хаандболд" ("хаанд" – рука, а "болд" – м'яч) – ручний м'яч.

Дослідження, які проводилися пізніше, дають підставу віднести дату зародження гандболу до більше раннього періоду.

У 1890 році Конрад Кох розробив у Германії спортивну гру з м'ячом "раффбол" ("кенігсберзький м'яч"), елементи і ідея якої (передачі, ловля і кидки м'яча) були використані при формуванні німецького варіанту гандболу. У цьому ж році в Чехії одержує розповсюдження народний варіант гри з м'ячом, яка називається "хазена" (передавати, кидати). Гра зводилась до нерегламентованої передачі і ловлі м'яча у змішаних групах без одноборств.

На цей час одержує широке розповсюдження футбол. Підвищена увага юнаків до футболу почала турбувати керівників органів освіти, спортивні союзи. Першими на футбольну лихоманку відреагували у Чехії.

У Міністерстві освіти Чехії видається наказ про обов'язкове введення у навчання школярів і студентів спортивних ігор. Замість футболу вибирають народний варіант хазени та інші ігри з м'ячом. Розробкою цієї теми розпочинає займатися інспектор фізичного виховання у Празі Йозеф Кльонка. Протягом двох років він працює над книгою «Гімнастичні ігри», яка вийшла у світ у Празі у 1892 році. Наряду з описанням відомих на той

час ігор у книзі публікуються правила гри з м’ячом “хазена терцова” (кидки у ціль).

За правилам Й. Кльонки гра проводилася між двома командами по 6 чоловік на майданчику прямокутної форми довжиною 60-80 метрів і шириною 25-30 метрів. Володіння м’ячом (передачі і ловля) обмежувалося 2 хвилинами, після чого необхідно було виконати кидок у ціль (круг діаметром 1 м, закріплений на стійці, яка знаходилася на центрі лицевої лінії кожної команди, верхня точка круга знаходилася на висоті 250 см від землі).

На відміну від хазени Й. Кльонкі у хаандболд датчанина Х. Нільсена замість кілець-цілі з’явилися ворота, які захищав окремо визначений для цього гравець. Запозичив склад команди, ідею воріт і воротаря у футболістів, Нільсен одержав гру, яка стала основою ручного м’яча 11:11, але не гандболу 7:7, як це вважали на той час. Безперечним авторством Х.Нільсена слід вважати розмір воріт 300 х 200 см, які збереглися і у сучасному гандболі.

Таким чином, варіанти гри самостійно розвивалися у Чехії і Данії, але із пріоритетом чехів, які першими заявили про свої правила гри у друці.

У вересні 1909 року за участю А. Крістофа організовується Союзна комісія гуртків хазени у Празі, яка об’єднувала зусилля усіх шанувальників гри. Першою подією у житті комісії була організація на Чеський олімпіаді показових матчів з хазени між жіночими командами.

На початок 1914 року у світ спортивних ігор, похожих на сучасний гандбол, увійшла ще одна гра – “Український гандбол” під редакцією Е.Ф.Мали. Ця гра була найбільш досконалою і стабільною за правилами із усіх раніше знайомих різновидностей: чеської хазени і датського хаандболда. І лише Перша світова війна не дозволила українському гандболу зайняти високе місце в історії розвитку гри.

У лютому 1917 року Макс Хайзер із Берліна, узяв за основу “Торбалл” («М’яч у ворота ” – гібрид хазени, хаандболда, українського гандболу і футболу), сокольську хазену і датський хаандболд, створює принципово новий варіант гри із 11 гравцями, надав їй спортивне одноборство на великий частині майданчика, таким чином заложив основу майбутнього класичного варіанту ручного м’яча 11:11. У цьому ж році Берлінська рада Германського спортивно-гімнастичного союзу приймах рішення затвердити пропозицію М. Хайзера як “гандбольну гру для дамського відділення”, присвоїв їй назву “Гандбол”. Гра проходила на полі розміром 90-100х50-60 м, були збільшені ворота до 500х210 см, лінія кидків віддалена до 8 м для жінок і до 11 м для чоловіків. Зменшився м’яч по окрузі до 60-64 см. Вперше гра була призначена як для жінок так і для чоловіків. Гра була включена до курсу навчання студентів Германської вищої школи фізичної культури, у подальшому стала головним методичним центром розвитку гри.

У серпні 1926 року Міжнародна атлетична любительська федерація (ІААФ) на своєму конгресі у Гаазі приймає рішення про створення комісії спортивних ігор, яка об’єднувала гандбол, баскетбол, волейбол, хазену і кортбол. Тимчасовим президентом комісії був призначений Ф. Ланг (Германія). У цьому ж році у ратуші Кьольна відбулося перше робоче засідання комісії на якому вибрали керівних діячів нового міжнародного органу. Президентом став Ф.Ланг, а в керівні органи увійшли представники ряду європейських країн. Одночасно пройшло розділення гандболу на дві його різновидності: гандбол 7:7 і 11:11. Створюються комісії по підготовці міжнародних правил.

Не дивлячись на стрімке зростання популярності гандболу 11:11, що було призване рішенням Міжнародного Олімпійського комітету (МОК), який на конгресі у Брюсселі 1934 року включив його до програми XI Олімпійських ігор 1936 року, було прийнято рішення про проведення чемпіонату світу по гандболу 7:7.

Після другої світової війни відновлюється діяльність гандбольних клубів, національних федерацій. Важливою подією в історії світового гандболу став конгрес Міжнародної федерації гандболу (ІГФ), який відбувся у липні 1946 року у Копенгагені (Данія). При участі 14 делегатів деяких країн Європи створюється перша самостійна міжнародна гандбольна організація, яка зіграла у подальшому велику роль у становленні і розвитку гри. Першим президентом ІГФ вибирають шведа Г.Берка, його співвітчизник К.Берг займає посаду генерального секретаря. Президентом технічної комісії, що здійснювала керівництво практичною діяльністю федерації, став швейцарець Е.Хорле. Одночасно створюється Рада ІГФ, приймається Устав федерації.

Міжнародна федерація гандболу затвердила програму дій, спрямовану на відродження світового гандболу. Були передбачені і у наступному році проведені міжнародні суддівські курси, заплановано проведення чемпіонатів світу по гандболу 11:11 за участю чоловічих та жіночих команд. Але на цей час проходить бурний розвиток гандболу 7:7 і багато країн світу діяльність своїх федерацій переводять на сторону гандболу 7:7.

У 1966 році проходить УІІ, останній, чемпіонат світу по гандболу 11:11, який завершив свою діяльність у ранзі міжнародної гри, тим самим дав можливість без перешкод розвиватися грі із сім’ю гравцями.

Рішенням МОК про включення гандболу чоловічих збірних команд до програми ХХ Олімпійських ігор, що проходили у Мюнхені (Германія) у 1972 році, сколихнуло увесь світ. Достатньо сказати, що у 1972 році ряди ІГФ виросли у десять разів, діяльність федерацій нараховувалася у 54 країнах світу.

Конгрес ІГФ, який відбувся напередодні Олімпіади, багато в чому змінив обличчя цієї організації, яка була призвана керувати світовим гандболом. Новим президентом ІГФ був призначений швед Пауль Хехберг, вперше віце – президентом ІГФ став радянський делегат В.С. Кравцов.

Нові події відбулися і у світовому гандболі жіночих збірних команд. Визвано це було тим, що жіночий гандбол було включно до програми XXI Олімпійських ігор у 1976 році, які проходили у Монреалі (Канада).

Досвід чоловічого турніру у Мюнхені підказував про необхідність повного переоснащення техніко – тактичного арсеналу жіночого гандболу, його наближення до чоловічої манери гри. Краще за всіх це зуміли зробити радянські спеціалісти, узявши за основу традиції української школи гри.

1.2 СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ГАНДБОЛУ В УКРАЇНІ

Людина є неординарною особистістю, за своєю натурою сутність «революційна». У самому спокійному еволюційному процесі обов'язково знайдеться місце маленькому «революційному» стрибку вперед.

У історії гандболу також є свої «революціонери». Самим видатним із них, про якого написані книги, тисячі газетних сторінок, статей – Ігор Євдокимович Турчин. Під керівництвом Турчина І.Є., як тренера, гандбольна жіноча команда київський «Спартак» 20 раз підряд вигравала чемпіонат Радянського Союзу, 13 Кубків Європейських чемпіонів, а як тренера жіночої збірної команди СРСР - дві золоті (1976, 1980 р.р.) і одна бронзова (1988 р.) медалі Олімпіад, а також дві золоті (1982,1986 р.р.), дві срібні (1975, 1977 р.р.) і одна бронзова (1973 р.) медалі чемпіонатів світу. Це дійсно новий «революційний» стрибок.

До так названої епохи І.Є.Турчина була не менш героїчна епоха. Епоха боротьби за гандбол як вид спорту. І головна боротьба проходила як раз в Україні.

На території минулого Радянського Союзу вид гри з'явився у 1909 році у Харкові. Пізніше цей варіант гри буде названо «українським гандболом», який за принциповими положеннями був схожим на сучасну гру гандбол, на сам перед це кількість гравців у команді – по сім.

Як до війни, так і після неї гандбол жив іменно в Україні. У 1946 році її відродження розпочалося у Києві. Спортивне керівництво СРСР не боролося за відродження гри, але і не перешкоджало. Адже ще у кінці 40-х років українці, які із 1946 року регулярно проводили чемпіонати України, постійно направляли листи до усіх інстанцій, у тому числі і ЦК КПРС, із проханням допомогти у розвитку цього виду спорту. Завдяки цим листам гандбол одержав вихід на всесоюзну арену.

Принциповий факт, який обходить увагу, - це який гандбол розпочали відроджувати у 1954 році. У Радянському Союзі розпочали відроджувати ручний м'яч 11:11, футбольне поле і 11 гравців. До «малого» варіанту, гандбол 7:7, який був розповсюджений в Україні, відносилися зневажливо. І тільки рішення Міжнародної федерації (ІГФ), яким «малому» варіанту гандболу вона віддала пріоритет, заставило чиновників переглянути позицію.

Ми торкнемося не тільки хронології, але і тенденцій розвитку гри. Наприклад, зупинимося на тому, як до початку 50-х років грали у гандбол. Мало хто знає, що тоді поле було розподілене на зони захисту, півзахисту і атаки. У кожній зоні грали гандболісти тільки відповідного амплуа, у нападі і захисті грати можна було лише трьом гравцям, а не усім гандболістам, що знаходилися на полі, як на сьогоднішній день.

За ініціативою Едуарда Францевича Мали, талановитого педагога, який займав посаду суспільної організації «Сокіл», після одного із уроків гімнастики у ями поставили дві товсті вудочки із натягнутою між ними мотузкою (такими були перші ворота), накреслили прямокутної форми штрафний майданчик 8х4 м і розпочали грати у ручний м'яч. Правила тієї гри були схожі на сучасні. Дозволялося бігти з м'ячом у руках скільки завгодно, ударяти м'ячом по землі, дозволялося виривати м'яч і вибивати його із рук суперника. У той час гру називали «хазена» (чеський варіант гандболу).

Травень 1909 року – історична дата. Відбулося спортивне свято, присвячене врученню прапора суспільству «Сокіл». Після гімнастичних виступів була проведена перша гра в гандбол. Вперше Е.Ф.Мали запропонував деякі правила гри, характерні для чеської хазени: ворота розмірами 2х2,5 м, штрафний майданчик знадобився прямо перед воротами, були накреслені три зони по 15 м – захисту, півзахисту і нападу. Команда складалася із семи гравців – воротаря, захисника, двох півзахисників і трьох гравців нападу. Дозволялося рухатися із м'ячом у руках три кроки і трьома ударами по землі. Спеціальних м'ячів не було і грали резиновими дитячими м'ячами діаметром 58 см червоно-синього кольору.

До 1912 року нова командна гра була розповсюджена тільки у «Соколі». А у «Першій гімнастичній організації», «Спортінг клубі», «Феніксі» і у футбольних кружках, що зароджувалися на той час, ще не були знайомі з гандболом. Але Е.Ф.Мали руки не опускав, продовжував пропагувати гру ручний м'яч.

У 1912-1913 роках Е.Мали викладає гімнастику у гімназії організації «Робочі жінки» (гімназія змішаного типу). На базі цієї організації Е.Мали організовує чоловічу гандбольну команду. На той час видатний у Харкові лікар і спортивний діяч О.Малашенко випустив брошуру, у який уточнив і розмістив правила хазени, а саму гру назвав «гандбол». Все це він розмістив на головній сторінці видання.

У 1914 році чоловіча гандбольна команда Е Мали провела у Харкові поєдинок з колективом «Сокіл» і виграла його. Історія зберегла деякі прізвища переможців: Вайнштейн, Гешвандер, Рябов, Гольберг, Плешков, Іванов.

У тому ж 1914 році гандболом зацікавилися і дівчата із «Сокола» і гімназії організації «Робочі жінки», проводили зустрічі між собою і як завжди у таких зустрічах перемагали «Трудящі жінки».

У 1913-1914 роках гандбольна географія розширюється. Гандбол розповсюджується в Київ, Маріуполь, Єкатеринослав, Одесу, Чернігів, Умань.

Керівництво авторитарної держави не дуже вітало появу і розвиток усяких організацій, гуртків, у тому числі і спортивних, які об'єднували великі групи молоді, А тут ще і Перша світова війна. Як підсумок, гандбол, ще не успів відчути успіх, прийшов у повний упадок.

Якщо до лютневої революції 1917 року в гандбол у Харкові грали тільки спортсмени «Сокола» і «Робочі жінки», то пізніше з'явилися (перш за все як футбольні) команди «Штурм», «Вікторія», які також приймали участь у чемпіонаті міста з гандболу. Характерним є те, що «Штурм» і «Вікторія» у складі гандбольних команд виставляли кращих футболістів, гравців збірної Харкова, яка була переможцем у 1924 році на першості Радянського Союзу.

Матчі проходили на спортивному майданчику на Пушкінський вулиці. Стадіон побудували активісти гуртка «Гандболіст» гімназії організації «Робочі жінки». У цьому ж році був організований гандбольний гурток єврейської організації «Маккабі», який проіснував до 1921 року.

Після жовтневої революції нова влада добре розуміла значимість фізичного виховання: нову владу повинні будувати здорові люди. Не дивлячись на суворі дні громадянської війни, гандбол, як і інші види спорту, одержав «зелену дорогу». У Харкові з'явилися нові спортивні районні клуби «Спарта», «Нагірний», «Петинсько-Журавлівський», ХТЗ, «Жовтневий», «Івано-Лисогорський», спортклуб Будинку спорта. Молода радянська держава побачила, що спорт є важливим засобом і складовою частиною виховання і підготовки робочої маси до творчості, роботи і захисту соціалістичної вітчизни.

У 1922 році в Харкові Губернським олімпійським комітетом була організована перша гандбольна організація – секція ручного м'яча. У квітні

1923 року Губернська рада фізичної культури заново організувала гандбольну секцію і суддівську колегію. На цей час у Харкові у 11 клубах нараховувалося 16 команд, які регулярно приймали участь у змаганнях. Восени цього ж року губернське бюро «Спартак» перейменувало секцію на лігу.

У 1923 році гандбольна ліга проводить перші змагання у Харкові. У змаганнях приймали участь 22 команди, які були розподілені на дві групи.

Гандбол набирає масовий характер і поширюється на всю територію України. Проводяться першості багатьох міст, а саме у першості Одеси приймали участь майже 56 команд, Дніпропетровська – 46, Харкова – 125, Маріуполі – 32, а у наступному році зареєстровано подальший прогрес участі команд у першостям міст України. Про розвиток гандболу того часу багато писав «Вісник фізичної культури» за 1926 рік (випуски 4, 5, 6, 7, 8, 9).

Багато сил у розвиток гри вклали Л.Ордін, І.Малишенко, К.Тір, С.Бляшенко, вони розробляли правила гри, організовували змагання, писали звіти про змагання, виступали новаторами багатьох прийомів техніки і тактики гри.

У 1927 році гра охопила майже всю територію України. Чемпіонат Харкова збирає майже 142 колективи чоловічих і жіночих команд. Крім традиційних чемпіонатів міст України у 1927 році проводиться перший розіграш першості Української Радянської Соціалістичної Республіки. У ньому прийняли участь команди не тільки великих міст країни, але і команди малих міст: у чоловіків команди із 41 міста, а жінок – із 29. Першість проходила за змішаною системою – по коловій системі і на вибування. Фінальні ігри відбувалися у Дніпропетровську, куди приїхали по чотири найкращі чоловічі і жіночі команди. У чоловіків перше «золото» виборола команда із Харкова, друге і третє місця зайняли гандболісти

Дніпропетровська. У жінок на вищий п’єдестал пошани піднялася також команда Харкова, а інші місця посіли команди Одеси і Запоріжжя.

У 1928 році у Москві відбулася Спартакіада народів СРСР. У програму Спартакіади були включені два варіанти гандболу – 7:7 і 11:11. У змаганнях команд із сімома гравцями приймали участь збірні Закавказзя, Північного Кавказу і України. Чоловіча збірна України з гандболу стала чемпіоном Спартакіади народів СРСР. Але гандбол 7:7 не одержав підтримку в інших республіках Радянського Союзу. Да і в Україні фізкультурні організації, які приділяли увагу розвитку других видів спорту, відсторонилися від гандболу

Із 1929 по 1936 роки помітно зменшилася кількість команд, зустрічі між представниками різних міст були не такими частими, як раніше, у багатьох школах перестали розповсюджувати гру гандбол. Але настоящі любителі гри здаватися не збиралися. Так, у 1929 році Всеукраїнська пролетарська організація «Динамо» провела у Харкові першість динамівських команд, у яких приймало участь вісім чоловічих і чотири жіночих команд. Переможцями першості стали у чоловіків запоріжці, а у жінок - харківчани.

На цей час гандбол розвивався головним чином у Києві, Харкові, Запоріжжі, Сталіно, Дніпропетровську, Луганську, Маріуполі. Там систематично велась навчально-тренувальна робота і організовувалися змагання, зростала майстерність. Так, була приміщена нова техніка затримання м’яча воротарем і кидки м’яча в ворота у стрибку, зонна система захисту. Велику роль в удосконаленні гандболу зіграли дослідження Київського державного інституту фізичної культури (КДІФК). Працівники вузу розроблювали нові і удосконалювали старі технічні прийоми та тактичні дії, методики навчання і тренування.

У 1937 році розпочалося довоєнне відродження гандболу. У багатьох містах відбулися змагання з гандболу як серед дорослих, так і дитячих команд. У Харкові для підвищення кваліфікації спеціалістів провели

республіканський збір тренерів і суддів, на який були запрошені представники 25 міст України. У цьому ж році пройшов дебют першості України серед юнаків і дівчат. Переможцями першості стали юнаки Харкова, а у дівчат перше місце розділили команди Харкова і Києва. Але розпочалася війна, яка перервала подальший розвиток гри.

У 1946 році до Києва прибув демобілізований із рядів Радянської Армії Євген Іванович Івахін. Він обійняв посаду старшого викладача кафедри спортивних ігор у Київському державному інституті фізичної культури. Під його керівництвом ентузіасти розпочали відроджувати гру. Це були перші кроки післявоєнного відродження гандболу. У стінах інституту фізкультури готовилися методичні розробки по тренувальному процесу і підготовці суддівських кадрів.

Івахін Є.І. завершив роботу над дисертацією «Техніка і тактика гри в ручний м'яч (7:7)», у 1949 році захистив її і одним із перших у післявоєнні роки одержав звання кандидата педагогічних наук, а потім став і доцентом.

Весною 1946 року Комітет у справах фізичної культури і спорту при Раді Міністрів УРСР видав правила гри з гандболу і провів у Харкові семінар тренерів і суддів. У липні відновила роботу республіканська секція гандболу (першим її головою, по - сучасному – президентом, вибрали Івахіна Є.І.) і колегія суддів. Цим двом організаціям республіканський спортивний комітет доручив провести чемпіонат України з гандболу 1946 року.

Чемпіонат України було проведено з 6 по 12 жовтня 1946 року в Одесі. Нагороди розігрували по п'ять чоловічих і жіночих команд. «Золотий» дубль зробили кияни, яких на той час тренував Івахін Є.І. він і сам грав за чоловічу команду Києва.

В перші післявоєнні роки гандбол стає однією із самих популярних ігор в Україні. У багатьох містах республіки були організовані секції, суддівські колегії, побудовані нові гандбольні стадіони в Луганську, Сталіно, Полтаві,

Харкові, Мелітополі, Києві, Кіровограді, Дрогобичі, Херсоні, Одесі та інших.

Але не скрізь в Україні гандболу давали розвиватися стрімко, відсутні бази для занять, у спорткомітетах не працювали секції, не готували суддівські кадри, інструкторів, тренерський склад.

Республіканська секція розробила план дій по виправленню недоліків розвитку гандболу на містах, так як 1949 рік – рік ювілейний, грі виповнюється 40 років. Насамперед це : виробництво м'ячів, видання нових правил змагань, проведення республіканського семінару суддів і тренерів, змінили формулу проведення чемпіонату України, було заплановано проведення зустрічей між збірними командами міст України, першості вузів і шкіл.

Москва не дуже хотіла звертати увагу на успіхи українського гандболу, не любили московські чиновники і Київський інститут фізкультури.

У 1950 році гандбол в Україні набирав обертів у своєму розвитку. Київська область вперше у республіці провела Спартакіаду сільської молоді, яка зібрала більше 90 команд з гандболу.

У 1951 році говорили, що прийшов час виходити на міжнародну арену, але для цього необхідно було прийняти світові стандарти правил гри.

Івахін Є.І. разом із Анатолієм Малим у 1952 році звертаються із листом у відділ агітації і пропаганди ЦК КПРС про бездіяльність Всесоюзного комітету по відношенню до гандболу. Необхідність розповсюдження гри гандбол на території Радянського Союзу не потребує доказів, гандбол у нашій країні зародився давно, по змісту не поступається другим видам спорту. У січні 1953 року закінчена розробка пропозицій для розгляду Всесоюзним комітетом питання розвитку в СРСР гри гандбол.

У квітні 1955 року був виданий наказ Комітету з фізичної культури і спорту при Раді Міністрів СРСР «Про проведення всесоюзного збору

тренерів по ручному м'ячу». Були запрошені тренери України і тренери інших республік, а також представники спортивних організацій. На зборах провели теоретичні і практичні заняття, розглянули питання організації, планування тренувальної роботи і зміст занять у різні періоди тренування , особливості техніки і тактики гри в гандбол 7х7 і 11х11.

Осінню 1955 року гандбол вийшов на загальносоюзний рівень. Це був турнір найсильніших команд СРСР по гандболу 11х11. Вибір випав на «великий» варіант, тому що іменно його пропагували в інших республіках, а гандбол 7х7 розвивався тільки в Україні.

У столиці Латвії – Ризі – зібралися чоловічі команди міст – Москви, Львова, Ленінграда, Риги, Каунаса, Таліна і Києва; жіночі – із чотирьох – Києва, Станіслава, Москви і Риги. У змаганнях гандболістів на перемогу претендували три команди – рижани, львів'яни і кияни. Команда Києва уступила у двох стартових зустрічах з рижанами (2:5) і львів'янами (2:4), останні зустрічі виграли і зайняли третє місце. За перше місце прибалтійці перемогли українців – 3:2. З тих пір у Радянському Союзі йшов паралельний розвиток «великого» і «малого» варіантів гри. Гандбол 11х11 прийняв всесоюзний статус, а гандбол 7х7 розвивався в основному тільки в Україні.

Розвиваючи гандбол 11х11, в Україні не забували і про традиційний варіант 7х7. Час покаже свою правоту. У лютому 1956 року у Харкові провели турнір найсильніших команд України у зимовому (закритому) приміщенні. Це ще одне підтвердження правильного курсу, так як всі значимі змагання проводилися у закритих приміщеннях.

У серпні 1956 року пройшов перший в історії чемпіонат СРСР з ручного м'яча 11х11. У змагання серед чоловіків прийняли участь 14 команд, які були розподілені на три підгрупи. Українські команди були: у другий підгрупі – Львів, МІФІ і СКІФ (обидві - Москва), Каунас, а у третій – Баку, Ленінград, Київ і МАІ (Москва), Станіслав. Переможцями

чемпіонату стали гандболісти Московської області (Нарофомінськ), які у додатковий час перемогли команду Львова (4:2), третьою була Рига.

У жінок за нагороди боролися дев'ять команд, із них три українські – Києва, Черкас і Запоріжжя. Чемпіонами стали київські гандболістки (тренер – Є.І.Івахін), які набрали 15 очок із 16 можливих, далі посіли місця гандболістки ЦСК МО (Москва) і Каунаса.

1 вересня 1956 року VI конгрес Міжнародної федерації гандболу (IHF), який проходив у Стокгольмі, розглянув пропозицію федерації гандболу Франції про проведення щорічних змагань за участю чоловічих команд – чемпіонів своїх країн. Пропозиція французів була прийнята.

У 1956 році спортивна газета Франції «Екіп» заснувала Кубок європейських чемпіонів з гандболу серед чоловічих команд. На той час цей кубок виборювали збірні міст своїх країн.

У вересні 1956 року, після ігор зі збірною СРСР, перші ігри провели чоловічі і жіночі збірні команди України із командами Германської Демократичної Республіки. Грали в ручний м'яч 11х11, ігри проходили у вересні місяці і збирали велику кількість глядачів, але не пощастило ні з погодою, ні з результатом. Наші гандболісти в усіх зустрічах потерпіли поразки: чоловіки – 6:9, жінки – 1:9.

Ігри показали, що гандбол потрібно удосконалювати, з приводу нових тенденцій проходилося звертатися до зарубіжних колег, так як Всесоюзний комітет не сприяв виданню спеціальної літератури. У 1947 році Є.І.Івахін видає підручник про техніку і тактику гри, наступні підручники вийшли у 1957 і 1962 роках. Але були і інші труднощі, як говорилося у статті газети «Радянський спорт» (від 25 вересня 1956 року): «Для гри в гандбол необхідний самий простий інвентар – м'ячі, але їх трудно придбати на місцях навіть командам з іменем».

Наступні ігри на міжнародному рівні радянські гандболісти провели у 1957 році на III Міжнародних спортивних іграх, які проходили у Москві.

Ручний м’яч 11х11 увійшов у програму змагань. Турнір чоловічих збірних зібрав шість учасників, а жіночий – три. Основу чоловічої збірної склали українці, а також були представники Росії, Грузії і Латвії, у жінок ставку зробили на українок, росіянок і литовок. Вперше було проведено 18-денні тренувальні збори, до цього протягом року ніхто не збирався і не проводив товариських міжнародних зустрічей. Все це передбачало невдачі радянських збірних. Як підсумок змагання принесли наступні результати: у чоловіків – НДР, Румунія, Чехословаччина, СРСР, Австрія, Фінляндія; у жінок – НДР, Румунія, СРСР.

Підсумки змагань багато обговорювали на різних рівнях. Після виступу збірної СРСР тренер Є.І.Івахін надав звіт у відділ спортивних ігор Всесоюзного комітету де зробив висновок: «Результати і аналіз ігор свідчать про те, що наша чоловіча збірна команда з великою перевагою одержала перемоги над збірними командами Фінляндії і Австрії, у рівній боротьбі програла лідерам ГДР і Румунії, а так же нижче своїх можливостей провела гру з Чехословаччиною. Наша команда використовувала зонний захист 6:0, уміло відбивала прямі атаки суперника із далеких позицій, але відчувалася недостатня зіграність під час страховки».

У жовтні 1958 року вперше в Радянському Союзі пройшли перші міжнародні зустрічі по гандболу 7:7 за участю ведучого зарубіжного клубу. І відбулися вони в Україні. Приїхав клуб «Ференцварош» (Будапешт), срібний призер чемпіонату Угорщини, у склад якого входять п’ять гравців національної збірної країни. Дві зустрічі відбулися у Києві і дві поразки від «Буревісника» - 24:12 і 11:8. Одержавши дві перемоги, українські гандболісти підтвердили слова свого наставника Є.І. Івахіна про конкурентоздатність українського гандболу 7:7.

У 1959 році гандбол святкував піввіковий ювілей. Пройшло півстоліття, як в Харкові відбулася перша офіційна зустріч з ручного м’яча.

Харків прийняв турнір шести міст СРСР з гандболу 7:7, присвяченого 50-річчю гри. Перше місце у змаганнях гандболістів вибороли спортсмени «Буревісника» (Київ), другими були гандболісти московського «Труда», третіми – студенти КПІ із Каунаса. У турнірі гандболісток звання сильніших вибороли спортсменки СКІФа із Каунаса, другими були «Локомотив» із Одеси, а третіми – «Буревісник» (Київ).

Необхідно відмітити і те, що у 1959 році у Києві вийшов бюлетень республіканської секції, колегії суддів і тренерського складу де відмітили кращих ентузіастів розвитку гандболу.

Керівництво міжнародної федерації гандболу (ІГФ) говорило про те, що необхідно визначатися із пріоритетом серед двох варіантів гри – 7:7 і 11:11. Багатьох лякала гра на футбольному полі, залежність від погоди, велика кількість гравців, одні грали у захисті, інші у нападі. «Малий» варіант був більш вигідним – гра у приміщенні, усі грають у нападі і захисті, а це динаміка, постійна напруга і ігровий інтерес.

Підтримуючи тенденції світового гандболу у Радянському Союзі тренери, не тільки України і Литви, розпочали розвивати гандбол 7:7.

У 1960 році у Ленінграді пройшов турнір «Матч восьми міст з гандболу 7:7». Кількість команд збільшилася на дві, як у чоловіків, так і у жінок, у порівнянні з минулим турніром. Гандболісти представляли міста – Тбілісі, Баку, Каунас, Мінськ, Київ, Москву, Ленінград і Балашиху (Московська область), а жінки – Баку, Каунас, Калінінград (Московська область), Ленінград, Мінськ, Москву, Одесу, Тбілісі. У підсумку місця розподілилися наступним чином: у чоловіків – головний приз знову відправився у Київ «Буревісник», за ними розмістилися «Труд» (Москва), «Жальгіріс» (Каунас), а у жінок – другий раз поспіль «Жальгіріс» (Каунас), «Локомотив» (Одеса), Калінінград.

Влітку, з 22 по 27 липня, 1960 року у Харкові пройшли фінальні II Всесоюзні студентські ігри, у програмі яких був і гандбол 7:7. Змагання з

гандболу принесли призові місця українським командам. Перше місце у чоловіків зайняли студенти Львова, друге – Москви, третє – Києва. У турнірі жінок на першому місці стали гандболістки Черкаського педагогічного інституту, далі розмістилися студентки Київського і Ленінградського інститутів фізкультури.

1961 рік – рік проби сил чоловічої збірної СРСР в іграх чемпіонату світу з гандболу 7:7, а радянських клубів – у розигриші Кубка європейських чемпіонів.

Заяву на участь у чемпіонаті світу з гандболу подала і збірна Радянського Союзу. Щоб потрапити до фінальної частини чемпіонату світу нашій збірній необхідно пройти відбірковий турнір. У суперники по відбірковому турніру нашим гандболістам необхідно помірятися силами із збірною Румунії.

Місцем проведення фінальних ігор вибрали Федеративну Республіку Германії. 12 команд повинні виборювати титул найсильнішої команди планети. П'ять путівок у фінал одержали: чемпіон світу-1958 року – Швеція, ФРГ, як хазяїн і три країни, які віддалені від Європи – Бразилія, Японія і Ісландія. За місяць до гри із 19 членів збірної СРСР розпочали підготовку і 11 представників України. Ігри відбулися у січні 1961 року. За підсумками двох ігор Румунія здобула загальну перемогу: у Москві – 12:9 і у Румунії -13:18. Наша збірна одержала перемогу вдома над майбутніми чемпіонами світу 1961 року. Ці результати заставили наш тренерський штаб переглянути хід підготовки збірної команди до відповідальних ігор.

У червні 1961 року у Куйбишеві любителі спорту спостерігали за останньою першістю СРСР з ручного м'яча на футбольному полі. Естафету у 1962 році прийняв гандбол 7х7, якого чекав перший союзний чемпіонат.

Новий чемпіонат висунув нові вимоги до майстерності гравців. Ці вимоги були сформульовані Є.І.Івахіним на сторінках газети «Радянський спорт» (6 квітня 1962 року). Мова йшла про впровадження кидків м'яча у

ворота зверху і збоку, так як ці технічні прийоми дуже небезпечні і непередбачені як для захисників, так і для воротарів.

У 1961 році свої сили на чемпіонаті світу випробовувала чоловіча збірна СРСР. Тепер прийшов час для жіночої збірної команди. У липні 1962 року в Бухаресті буде проходити другий чемпіонат світу серед жіночих команд. Дебютний чемпіонат пройшов у 1957 році в Югославії, а перші золоті медалі вибороли гандболістки Чехословаччини.

У складі команди Радянського Союзу було 16 гравців, у тому числі і шість представниць України.

У січні 1964 року збірна Радянського Союзу у відбірковому матчі перемогла фінів дома (26:19) і на виїзді (25:14), увійшла до 16 найсильніших збірних світу. Друга спроба пробитися до фінального раунду чемпіонату світу серед чоловічих команд принесла успіх. Наша збірна впевнено перемогла балканців – 27:18 і посіла, почесне для себе, п'яте місце. На майданчик виходили грати і представники України: В. Цапенко, Ю.Резніков, В.Зеленов (ЗАС, Запоріжжя).

Осінню 1964 року в Будапешті пройшов десятий ювілейний Конгрес ІГФ. На Конгресі прийняли дуже важливу резолюцію – звернення до Міжнародного олімпійського комітету про включення гандболу в програму Олімпійських ігор 1972 року, які повинні пройти у Мюнхені (ФРН).

У 1965 році київський «Спартак», керований Ігорем Євдокимовичем Турчиним, виборов путівку до елітного дивізіону. Команда перемогла турнір у другий лізі і у додатковому поєдинку проти земляків із «Буревісника» виборола право виступати у вищій лізі, так як із-за квоти від однієї республіки більше трьох команд не мали права виступати у вищій лізі.

У 1966 році дві київські команди дебютували в елітному дивізіоні чемпіонату СРСР - чоловічий СКА і жіночий «Спартак». Обидва клуби виступили вдало, фінішували на четвертих місцях.

У квітні 1967 року уже в першому турі VI чемпіонату СРСР, який проходив у Тбілісі, київські спартаківки зробили те, чого не вдавалося більш досвідченим гандболісткам інших клубів, подолали московський «Луч». «Спартак» здобув перемогу із мінімальною перевагою 13:12 і посіли друге місце. Турнір проходив по зміненій, по відношенню до минулого сезону, формулі (на першому етапі 12 команд зіграли два тури в одне коло, а потім найкращі шість команд розіграли медалі із урахуванням набраних раніше очок).

У середині березня 1968 року стартував VII чемпіонат Радянського Союзу. У класі «А» у жінок виступали відразу п'ять українських команд але до фіналу пробився тільки київський «Спартак», який у підсумку виборов «бронзу». На третьому призовому місці – тепер уже у змаганнях чоловіків – фінішувала ще одна українська команда – запорізький ЗАС, київський СКА зайняв шосте місце, а львівський СКА – десяте місце.

У 1969 ріці стартував новий, VIII чемпіонат Радянського Союзу. У вищому дивізіоні грали по чотири чоловічі і жіночі команди від України і, як завжди, вони були для всіх головні конкуренти. Заключний тур проходив у Ростові-на-Дону, який повинен назвати призерів чемпіонату. Головний претендент на золоті медалі був московський «Луч», який ішов без втрат.

Попереду були дві гри із київськими командами – «Буревісником» і «Спартаком». «Буревісник» ішов на останньому місці і його до уваги ніхто не брав, але вони дали бій гандболісткам із «Луча», зігравши із ними внічию 17:17. Остання гра «Луча» із командою І.Є.Турчина, гра була напружена, нервова, ініціатива переходила із рук в руки і нарешті перемога «Спартака» 26:17. Оскільки дві команди набрали по 29 очок, була призначена додаткова гра. Друга зустріч була похожа на попередню, але не була її копією. Ще одна перемога – 28:20, а із нею і перший титул чемпіона СРСР.

Золоті медалі одержали: Н.Шерстюк, Г.Нестерова, М.Маршуба, Л.Андросова, Н.Ткачова, С.Семашко, Л.Шевченко, Л.Бобрусь, З.Турчина,
Г.Маноха, Н.Лозбіна, Л.Бухтій. Тренер І.Є.Турчин.

У грудні 1969 року у Харкові св'яткували 60-річчя українського гандболу. У рамках цієї події відбувся турнір чотирьох чоловічих збірних – Югославії, СРСР, України і Росії. Команда СРСР перемогла Югославію 20:19 і посіла перше місце, балканці – друге, Україна – третє і Росія – четверте.

1971 рік приніс успіх радянським гандболістам на чемпіонаті світу серед студентів, який відбувся в Чехословаччині. Другий раз поспіль радянські спортсмени вибороли золоті медалі. У складі переможців були українські гандболісти – Михайло Іщенко, Анатолій Артамонов, Анатолій Тищенко (усі ЗМетІ, Запоріжжя), Юрій Здоренко (СКА, Київ).

Марку радянського гандболу підтримали на міжнародному рівні гандболістки київського «Спартака» і каунаського «Жальгіріса». У розигриші Кубка європейських чемпіонів сезону – 1969/ 1970 прийняли участь «Жальгіріс» (як дійсний володар Кубка чемпіонів) і «Спартак» (як чемпіон своєї країни). Між собою наші дві команди зустрілися у півфіналі. Киянки перемогли у двох зустрічах (8:7 і 12:10), але перемоги далися дуже важко. У головному матчі змагань київський «Спартак» чекав грізний суперник – СК «Лейпціг» (НДР), володар Кубка чемпіонів -1966. Фінал проходив у Братиславі у квітні 1970 року. Одержавши перемогу 9:7 підопічні І.Є.Турчина вперше вибороли Кубок європейських чемпіонів.

У 1971 році гандбол вперше був представлений у програмі літньої Спартакіади народів Радянського Союзу, самого масштабного змагання країни, де по усім видам спорту виступають збірні команди союзних республік. Це є найбільш важливим моментом масового розвитку гандболу у країні, що визначає подальші успіхи цього виду спорту на внутрішній і

міжнародній арені. Для чоловічого гандболу цей турнір розглядався, як один із етапів підготовки до Олімпійських ігор – 1972, де спортсмени вперше будуть мірятися силами.

Чоловічі команди Москви, України і Російської Федерації по класу були сильніші від команд інших республік, тому закономірно ці команди і посіли призові місця.

У 1971 році гандбол вперше був представлений у програмі літньої Спартакіади народів Радянського Союзу, самого масштабного змагання країни, де по усім видам спорту виступають збірні команди союзних республік. Це є найбільш важливим моментом масового розвитку гандболу у країні, що визначає подальші успіхи цього виду спорту на внутрішній і міжнародній арені. Для чоловічого гандболу цей турнір розглядався, як один із етапів підготовки до Олімпійських ігор – 1972, де спортсмени вперше будуть мірятися силами.

Чоловічі команди Москви, України і Російської Федерації по класу були сильніші від команд інших республік, тому закономірно ці команди і посіли призові місця.

Переможцями і призерами V літньої Спартакіади народів СРСР стали збірні команди: у чоловіків – Москви, України, Російської федерації; а у жінок – України, Азербайджану, Литви.

У сезоні 1971 року на внутрішній арені, чемпіонаті Радянського Союзу, гандболісти України досягли визначних успіхів. Так, київський «Спартак» продовжує домінувати у жіночому гандболі, впевнено виграв золоті медалі чемпіонату, одержавши перемоги в усіх 14-ти матчах чемпіонату. У «Спартака» з’явилося немало конкурентів. Не залишилася Україна без медалей і у змаганнях чоловічих команд. Так, запорізький ЗМетІ фінішував другим, відстав від лідера – МАІ – всього на одне очко.

Наступив олімпійський – 1972 рік. З нетерпінням чекали його гандболісти. Виступати у Мюнхені на XX олімпійських іграх одержали

право 16 чоловічих команд. Румунія, НДР, Югославія, Данія, ФРН, Швеція, Чехословаччина і Угорщина стали володарями путівок за рахунок попадання у вісімку кращих чемпіонату світу – 1970. Для європейських команд був призначений кваліфікаційний турнір, який відбувся в Іспанії, за його результатами визначили ще п'ять учасників – СРСР, Норвегія, Ісландія, Польща і Іспанія. До них приєдналися переможці відбіркових змагань Америки, Азії і Африки – США, Японія і Туніс.

Від збірної Радянського Союзу чекали лише перемоги, як і на чемпіонатах світу. Радянські гандболісти фінішували п'ятими. Першими олімпійськими чемпіонами стала збірна Югославії, наступні місця посіли збірні Чехословаччини і Румунії.

На попередньому етапі наші гандболісти у групі «А» зіграли у нічию із Швецією (11:11) та Данією (12:12) і перемогли Польщу (17:11), у підсумку посіли друге місце і вийшли у другий раунд. На другому етапі разом із командами Чехословаччини, НДР і Швеції нам необхідно вигравати дві зустрічі у Чехословаччини і НДР, а очна зустріч із скандинавами зараховувалася із першого етапу. За регламентом перші місця із груп розігрували золоті медалі, другі – бронзові, треті – п'яте місце. Наша збірна посіла на цьому етапі третє місце і у поєдинку за загальне п'яте місце із збірною ФРН мінімально перемогла із рахунком 17:16. У складі збірної СРСР виступали гандболісти України, це М.Іщенко, О. Рєзанов і Ю. Лагутін.

Нові перспективи очікували жіночу збірну СРСР напередодні чемпіонату світу, який проходив у грудні 1973 року в Югославії. На чемпіонаті світу суперниці пізнали силу кидка Тетяни Макарець, гравця збірної Радянського Союзу і київського «Спартака», талант її розкривався не по дням, а по годинам.

Команди на V чемпіонаті світу серед жіночих збірних розмістилися наступним чином: 1. Югославія. 2. Румунія. 3. СРСР. 4. Угорщина.

У складі збірної СРСР бронзові медалі здобули: Н.Шерстюк, Л.Бобрусь, Л.Боброва, З.Турчина, М.Літошенко, Т.Макарець, Г.Захарова, Т.Мірошнік, Н.Лозбіна, С.Пінчук, А.Гончарова, Л.Шубіна, В.Гордієвська, Р. Заклекайте, Н. Теніна, Л. Балан. Тренери – І.Є.Турчин, В.І.Ковальов.

Київський Будинок спорту, 1975 рік – гандбольний турнір Спартакіади народів СРСР. Як і на минулих змаганнях, переможцями серед чоловічих і серед жіночих команд стали, відповідно, збірні Москви і України.

Свою думку про турнір висловив Євген Іванович Івахін, перший володар звання заслуженого майстра спорту, перший у гандболі заслужений тренер СРСР, вихователь не тільки цілої плеяди висококваліфікованих виконавців, але і багато відомих тренерів. Він говорив, що у іграх команд є дефіцит гравців другої лінії і тільки у збірних командах України (жінки) і Москви (чоловіки) у значній мірі вирішена ця важлива проблема. Зразок сучасного гандболіста, продовжував він – це не тільки високий зріст гравців, але і високий клас, індивідуальна майстерність.

Чемпіонат світу – 1975 І.Є.Турчин і його гандболістки очікували із особливим нетерпінням. Це був перший випадок в історії радянського і українського гандболу, коли нагороди світової першості розігрувалися в Україні. У Києві проходили матчі попереднього раунду за участю команди Радянського Союзу і поєдинки фінальної шістки. Ігри групового етапу приймали також Вільнюс і Ростов-на-Дону. Фінальна частина світового форуму вперше проводилася за круговою системою. Це було справедливим рішенням, так як чотири кращі команди одержували право грати у 1976 році у Монреалі – там повинен буде відбутися олімпійський дебют жіночого гандболу.

Збірна Радянського Союзу у Києві на попередньому етапі зіграли внічию із командою НДР – 10:10, перемогла у матчах із Польщею – 15:8, і США – 33:4. У фінальній шістці, у залік якої увійшов результат поєдинку із німкенями, наша збірна перемогла Румунію – 17:16, Югославію – 17:12,

Чехословаччину – 16:8, але програли Угорщині – 10:12, у підсумку набрали сім очок і посіли друге місце. Перемогла збірна команда НДР, яка набрала дев'ять очок.

На чемпіонаті світу в Києві, Тетяна Макарець стала не тільки кращим гравцем у нападі, закинувши у ворота суперників 35 м'ячів, але і одержала титул «міс гандбол». Вона не уходить з майданчика без п'яти – семи м'ячів, закинутих у ворота суперниць.

Літо 1976 рік, Олімпійські ігри у Монреалі. В Канаді радянські гандболісти і гандболістки відмітилися золотим дублем.

Склад збірної СРСР: Михайло Іщенко, Сергій Кушнірюк, Юрій Лагутін, Олександр Резанов (всі Україна), Валерій Гасій, Микола Томін, Юрій Климов, Володимир Максимов, Володимир Кравцов, Василь Ільїн, Євген Чернишов, Юрій Кидяєв, Анатолій Федюкін (всі Росія), Олександр Анпілогов (Грузія). Тренери – Анатолій Євтушенко і Юрій Предеха.

Гандбольна дружина СРСР: Наталія Шерстюк, Тетяна Макарець, Ніна Лобова, Людмила Бобрусь, Зінаїда Турчина, Галина Захарова, Марія Літошенко, Тетяна Глущенко, Людмила Панчук, Лариса Карлова (всі Україна), Алдона Чисайтіте (Литва), Любов Бережна (Росія), Людмила Шубіна, Рафіга Шабанова (Азербайджан). Тренери – Ігор Турчин і Володимир Ковальов.

На внутрішній арені українські команди досягли нових успіхів. «Бронзу» виборола запорізька жіноча команда ЗІІ. Це був четвертий український жіночий клуб, який піднявся на п'єдестал пошани чемпіонатів СРСР. До цього у число призерів входили одеський «Локомотив», черкаський «Буревісник» і київський «Спартак».

Не може обійти уваги іще одна українська команда. У 1977 році у вищу лігу класу «А» увійшов представник невеликого закарпатського міста Берегово – «Колос». Його представники, гандболістки були чемпіонами

Олімпійських ігор-1976 - Ніна Лобова (Гецко) і срібний призер світового форуму – 1975 Людмила Задірака.

Осінню 1977 року у перший раз був розіграний Кубок СРСР. У чоловіків першими володарями став московський клуб МАІ, а у жінок - багаторазові чемпіонки країни – київські спартаківки.

Після Олімпіади в Монреалі, «золотої» для чоловічої і жіночої команд СРСР, у складах відбулися суттєві зміни, з'явилися молоді виконавці. Була досягнута мета до якої прагнув чоловічий гандбол. Збірна СРСР піднялася на подіум чемпіонату світу.

Данія приймала IX світовий чемпіонат серед чоловічих команд. Радянська збірна вийшла у фінал і забезпечила собі срібні медалі, а за «золото» необхідно ще було боротися. У принциповій, напруженій, фінальній грі збірна ФРН здолала збірну СРСР 20:19 і стали переможцями чемпіонату світу -1978. Срібні медалі чемпіонату світу–1978 вибороли і вихованці українського гандболу у складі збірної СРСР: М.Іщенко, М.Томін, С.Кушнірюк, О.Резанов.

На горизонті видно було уже чемпіонат світу-1982. Від кожного чемпіонату очікують новизни у грі: тактичної, технічної, злетів нових команд. У кожній грі наші гандболісти відчували реальну заяву на перемогу.

На думку спеціалістів, фінал СРСР – Югославія був першокласним гандбольним спектаклем, перемога була здобута у додатковий час 30:27. Спектакль, розв'язкою якого були перші в історії радянського гандболу золоті медалі світового форуму.

Чемпіонами світу у складі збірної СРСР були українські гандболісти, а саме : М.Іщенко, О.Шипенко, С.Кочергін, С.Кушнірюк, О.Риманов.

Жіноча збірна СРСР, двократний олімпійський чемпіон, ще ні разу не перемагала на чемпіонатах світу, але у своєму активі мала три нагороди цього форуму – два «срібла» і одна «бронза».

В Угорщині стартував чемпіонат світу у трьох підгрупах, по дві кращі команди із групи виходили у фінальну групу, де і розігрувалися золоті медалі.

Наша збірна, а це, здебільшого, гравці київського «Спартака», перемогла у групі «В» Болгарію – 22:12, Корею – 23:21 і Румунію – 20:16. У фінальному раунді перемоги давалися у напруженій боротьбі: НДР – 15:14, Югославія – 21:19, Чехословаччина – 14:12, Угорщина – 13:15. Перемога над Угорщиною для нас в останньому турі була не обов'язковою, так як нашу збірну ніхто не зміг досягти по набраним очкам.

Підсумкові результати VIII чемпіонату світу у жінок наступні: 1. СРСР. 2. Угорщина. 3. Югославія. 4. НДР. 5. Чехословаччина. 6. Корея. 7. Норвегія. 8. Румунія. 9. ФРН. 10. Болгарія. 11. США. 12. Конго.

Збірна СРСР – чемпіони світу: З.Турчина, Л.Карлова, О.Зубарева, І.Пальчикова, Л.Одінокова, М.Базанова, О.Дедусенко, Н.Мітрюк, Н.Гуськова, Т.Шалімова, Н.Циганкова, Ю.Сафіна, С.Стрічень, Н.Гецко, А.Сагітова, Л.Коломієць. Тренери – І.Турчин і М.Луценко.

У 1980 році президент НОК Франції попереджав, що бойкот Олімпіади в Москві призведе до відповідного демаршу на Іграх-1984 в Лос-Анджелесі. Радянській Союз повторив поведінку США. До Лос-Анджелеса не поїхали представники 14 соціалістичних країн.

Країни соціалістичного табору організували альтернативні змагання – «Дружба-84», у рамках яких відбувся і гандбольний турнір.

Згідно зі ст. 26 (1) статуту міжнародної федерації гандболу (ІГФ), Європейський федерації делеговані права з організації та проведення континентальних кваліфікаційних матчів на рівні збірних та клубних команд.

У 1991 році була створена Європейська федерація гандболу. Старий Світ останнім одержав свою особисту регіональну організацію – ЄГФ.

Континентальні форуми вирішили проводити раз у два роки, починаючи із 1994-го.

У серпні 1991 року припинив існувати Радянський Союз. Керівники союзних республік об'явили про створення Союзу Незалежних Держав.

У вересні 1991 року був сформований перший виконком олімпійського комітету. До цього комітету увійшов і гандбол на чолі із його президентом федерації Г.Білокопитовим. НОК України прийняв рішення про участь спортсменів України у складі об'єднаної команди СНД.

У гандбольному календарі з'явився Відкритий чемпіонат СНД – перший і останній. Весною 1992 року завершився турнір і переможцем стала жіноча команда «Кубань» (Краснодар), за нею фінішувала «Бакінка» (Баку), а «бронза» дісталася українській команді «Мотор» (Запоріжжя).

У чоловіків п'єдистал пошани мав наступний вигляд: СКІФ (Краснодар), СКА (Мінськ), «Динамо» (Астрахань).

Паралельно із останнім чемпіонатом СНД у 1992 році пройшов і перший чемпіонат незалежної України. Першими володарями золотих медалей були дві київські команди – «Спартак» у жінок і СКА у чоловіків. Характерно, що у 1966 році ці колективи вперше були дебютантами у класі «А» першості СРСР і вибороли однакові місця – четверті.

Підсумки І чемпіонату незалежної України – 1992:

чоловіки – 1. СКА (Київ). 2. СКА (Львів). 3. «Світлотехнік-Колос» (Бровари). 4. ЗІІ (Запоріжжя). 5. «Шахтар» (Донецьк) 6. «Славутич» (Київ);

жінки – 1. «Спартак» (Київ). 2. «Мотор» (Запоріжжя). 3. «Автомобіліст» (Бровари). 4. «Галичанка» (Львів). 5. «Текстильщик» (Херсон). 6. «Карпати» (Ужгород).

Склад перших чемпіонів незалежної України:

СКА (Київ): Білик, Нагорний, Андронов, Бабешко, Гаврилов, Костюк, Остапов, Петрушевський, Радченко, Салогуб, Стецюк, Тітков, Турченко.

«Спартак» (Київ): Ворожцова, Морозова, Рибалко, Швайковська, Дерепаско, Гарнусова, Долгунь, Ахрамцева, Махмутова, Кржешевська, Анісенкова, Штефан, Романовська, Путря.

Важку втрату поніс гандбол України. 7 листопада 1993 року перестало битися серце великої, легендарної людини Ігоря Євдокимовича Турчина. Він помер під час зустрічі 1/8 фіналу Кубка ЄГФ між командами «Спартак» (Київ) і «Рапід» (Бухарест, Румунія), гра проходила на майданчику суперниць. Похоронили великого тренера на цвинтарі «Берківці» у Києві.

Український гандбол пережив велику втрату. Послідовникам і учням І.Є.Турчина необхідно творити історію гандболу незалежної України.

Після дебютного весняного чемпіонату України, у якому визначили володарів перших «незалежних медалей», чемпіонати країни стали проводити по новій формулі – «осінь - весна», як це прийнято в Європі.

Чемпіонат Європи з гандболу серед жіночих збірних команд розпочали проводити із 1994 року. Під егідою Європейської гандбольної федерації (EHF) чемпіонати проводяться один раз на два роки.

Перший чемпіонат проходив у Німеччині. За вихід до фінальної стадії головного турніру розпочали боротьбу 24 збірні команди – члени Європейської гандбольної федерації. До фінальної частини проходили тільки половина команд, які вдало пройшли кваліфікаційний відбір.

У фіналі зустрічалися збірні Данії та Німеччини. Збірна Данії одержала перемогу – 27:23, стала першим чемпіоном Європи. Бронзові медалі дісталися гандболісткам Норвегії, які були сильнішими за своїх опонентів із Угорщини – 24:19. У числі учасників першого чемпіонату Європи серед жіночих збірних команд була і збірна України. Наша національна команда успішно пройшла відбірковий турнір. У груповому турнірі наші гандболістки поступилися Австрії – 16:24, Норвегії – 16:19, Швеції – 23:24, Данії – 20:21 і перемогли Хорватію – 21:18. Невдало виступила збірна нашої

країни, українські гандболістки в останній грі одержали перемогу над Словаччиною – 30:29 і посіли 11-те місце.

У вересні 1994 року відбувся чемпіонат Європи серед юнацьких збірних. У фіналі була представлена і Україна. На груповому етапі наші дівчата здобули перемоги над Словакією – 30:19, Чехією – 22:18, Австрією – 24:10, Норвегією – 24:22 і Хорватією – 23:20. У півфінальній грі із збірною Данії ми перемогли із різницею у три м'ячі, а у поєдинку за «золото» не залишили шансів Чехії. Перший юнацький чемпіонат Європи і перша перемога.

Перший чемпіонат Європи серед чоловічих збірних команд проходив в Португалії. На жаль гандболісти України до фінального раунду не пробилися.

Високі спортивні досягнення у чемпіонаті України досягли гандболісти і гандболістки Запоріжжя – це втілення не лише майстерності, волі і мужності спортсменів, які у гострому суперництві виборюють перемоги і заслужено здобувають славу та популярність серед широких верст прихильників гандболу. Напружено і гостро проходили поєдинки на гандбольних аренах України.

Українські гандболістки давно мріяли про Олімпійські ігри на яких вони хотіли б виступати командою незалежної України.

На чемпіонаті світу – 1995 в Австрії і Угорщині розігрувалися путівки на Олімпійські ігри в Атланті. Для того, щоб поїхати на Олімпіаду, необхідно було увійти до п'ятірки найсильніших команд світу. На такий результат і розраховували наші гандболістки.

На першому етапі чемпіонату світу було сформовано чотири підгрупи по п'ять команд у кожній. До наступного раунду виходили напряму команди, що посіли з першого по третє місця у своїх групах і одна із команд, що посіла четверте місце і мала кращі показники від інших команд.

Вийшовши у наступний раунд із третього місця ми у 1/8 поступилися росіянкам – 20:23 і втратили можливість поїхати до Атланти так як посіла у світовій класифікації дев'яту сходинку таблиці.

У 1996 році було офіційно внесено до календаря ЄГФ Міжнародний турнір з гандболу – «Кубок Турчина». У різні роки бажання вшановувати пам`ять видатного гандбольного тренера, окрім України, також виявляли збірні, як ряд пострадянських республік, так і збірні зарубіжних країн. Протягом трьох днів команди грали по одному матчу кожна з кожною. Збірні на турнірі отримували досвід, цей турнір завжди був генеральною репетицією до головних змагань.

У І Міжнародному турнірі «Кубок Турчина» приймали участь збірні України, Росії і Словакії, а також «Спартак». Клуб «Спартак» став переможцем турніру, збірна України фінішувала другою, далі місця посіли Росія і Словакія.

Турнір «Кубок Турчина» був репетицією для нашої національної збірної. Вона відправилася в Данію на ІІ чемпіонат Європи. На європейському форумі наші гандболістки покращили свої попередні досягнення, але були далеко від п'єдесталу пошани.

На шпальтах газети «Київські відомості» з'явилася замітка про те, що київський «Спартак» як команда розпадається. Колектив дійсно розпався весно 1997 року на дві структури – «Гандбольний клуб «Спартак» імені І.Турчина» із президентом З.Турчиною, яких підтримувала Федерація гандболу України і «Суспільне об'єднанням «Гандбольний клуб «Спартак»», яке підтримував Державний комітет спорту України.

У цю справу втрутилася ЄГФ і на адресу президента ФГУ В.Реви направила листа у якому було зазначено, що ЄФГ не допустить ніякого втручання політичних органів в організацію справ національної федерації.

У березні місяці на сумісному засіданні виконкому Федерації гандболу України і колегії Державного комітету спорту України зійшлися на тому,

що у чемпіонаті України буде виступати клуб «Спартак» імені І.Турчина. Команда догравала чемпіонат в ослабленому складі, так як її залишили провідні гравці, і медалей не завоювала, посіла четверте місце.

У 1999 році було вирішено проводити **Всеукраїнські літні спортивні** ігри. У програму літніх спортивних ігор був включений і гандбол. Спортсмени одержали можливість змагатися на внутрішній арені не тільки у національній першості, але і у літніх спортивних іграх.

Гравці провідних клубів країни склали основу збірних областей, які виборювали нагороди І Всеукраїнських літніх спортивних ігор. Чоловічі команди областей на п'єдесталі пошани розмістилися наступним чином: Запорізька, Київська і Донецька, а жіночі - місто Київ, Запорізька, Закарпатська області.

На початку 2000 року в Хорватії проходив чемпіонат Європи. Чоловіча збірна України вперше приймала участь у фінальній частині такого великого форуму. Великих сподівань на успіх ніхто не гарантував, але надії були і це у підсвідомості мало місце. Стартові ігри групового турніру підтверджували той факт, що все можливо. У боротьбі за 11-е місце ми знову поступилися Ісландії – 25:26.

Наступив грудень 2000 року, нові старти на європейському форумі. Українські гандболістки видали блискучу серію результативних ігор. Висока напруга гри, неочікувані повороти ігрових подій, радощі і смуток – це не повний спектр «золотого» матчу європейської першості. В овертаймі наші гандболістки поступилися – 30:32, але не дивлячись на поразку, дівчата заслужили похвалу.

Підсумки IV чемпіонату Європи - 2000 (жінки):

1. Угорщина. 2. Україна. 3. Росія. 4. Румунія. 5. Франція. 6. Норвегія. 7. Югославія. 8. Македонія. 9. Германія. 10. Данія. 11. Білорусія. 12. Австрія.

Збірна України: Н.Борисенко, М.Вергелюк, Т.Ворожцова, І.Гончарова, Г.Маркушевська, О.Попович, О.Радченко, О.Резнір, Т.Салогуб, Л.Столпакова, А.Сюкало, Л.Харланюк, О.Цигиця, Т.Яресько, О.Яценко. Тренери – Л.Євтушенко і О.Кубраченко.

У січні 2001 року у Запоріжжі відбувся **І Міжнародний турнір «Кубок Вадима Гетьмана»** серед чоловічих збірних команд.. Турнір був присвячений багаторічному голові Федерації гандболу України Вадиму Петровичу Гетьману, який багато зробив для любимого виду спорту. На турнір до Запоріжжя приїхала збірна Росії – олімпійський чемпіон Сіднея-2000, збірна Кореї – представник азіатської гандбольної школи, а також збірна Москви.

Наприкінці січня 2001 року 24 найсильніші чоловічі збірні планети зібралися в Франції. Україна, дебютант фінального раунду чемпіонату світу-2001. У рейтингу посіла сьоме місце. Це найвище досягнення нашої чоловічої команди на чемпіонатах світу.

У 2002 році була організована **Професійна гандбольна ліга**, яку організували представники України, Росії і Білорусії. Організаційний комітет розробив положення про проведення змагання, були внесені деякі зміни, щоб підвищити інтерес до самих змагань.

У майбутньому Професійна гандбольна ліга була організована і у жінок. Але, як не була вона хороша, замінити національні чемпіонати вона не могла. Незалежно від її спортивного рівня ЄГФ визнає тільки національні змагання, за результатами яких визначаються делегати від країн до єврокубкових турнірів.

Український гандбол вперше пробився на Олімпійські ігри. Заповітна мрія була добута у непростих матчах жіночого чемпіонату світу в Хорватії.

Серпень 2004 рік. Греція. Афіни. Олімпійський турнір з гандболу. Збірна України у груповому раунді перемогла Китай – 26:21, Бразилію – 21:19, Грецію – 29:20 і Угорщину – 23:22. У 1 / 4 фіналу була важка

перемога над Іспанією – 25:23, у напівфіналі наші дівчата поступилися Данії (переможцям двох попередніх Олімпіад) – 20:29. Матч за олімпійську «бронзу» між Україною і Францією був непередбаченим, кожна команда мала шанс на перемогу, але перемогли найсильніші і фізично, а головне – психологічно, наші гандболістки – 21:18. Збірна України – на п'єдесталі пошани.

Збірна України – бронзовий призер Олімпіади-2004: Н.Борисенко, Л.Заспа, І.Гончарова, Н.Ляпіна, О.Яценко, М.Вергелюк, А.Бурмистрова, А.Сюкало, О.Райхель, Г.Маркушевська, О.Радченко, О. Цигиця, Т.Шинкаренко, Л.Шевченко, Н.Бородіна. Тренери – Л.Ратнер і О.Кубраченко.

Відповідно до Указу Президента України від 19 липня 2005 року N 1113/2005 «Про підготовку та участь спортсменів України в Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, Всесвітніх Універсіадах, чемпіонатах світу та Європи», метою якого було подальший розвиток олімпійського, паралімпійського, дефлімпійського руху, спорту студентської молоді, створення необхідних умов для підготовки та участі збірних команд України в Олімпійських, Паралімпійських і Дефлімпійських іграх, Всесвітніх Універсіадах, чемпіонатах світу та Європи, сприяти розвитку та ефективному функціонуванню системи підготовки спортсменів вищої кваліфікації та олімпійського резерву (дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву, училищ олімпійського резерву, шкіл вищої спортивної майстерності, училищ фізичної культури, штатних збірних команд, дитячо-юнацьких спортивних шкіл інвалідів, фізкультурно-спортивних товариств). Це стосувалося і Федерації гандболу України, національних збірних команд усіх рівнів.

За ініціативою президента ФГУ В.Миленького у травні 2006 року в Україні відбувся **Фестиваль гандболу.** Гандбольні баталії проходили

прямо на вулицях міста, де були розбиті майданчики для гри. На фестиваль був запрошений президент міжнародної федерації гандболу Хасан Мустафа, який пропонував ідею подати заяву на проведення чемпіонату Європи-2008 в Україні.

Олімпійські ігри – 2008 проходили в Пекіні. Олімпійський гандбольний турнір провів особливе враження. На майданчиках точилася безкомпромісна боротьба, глядачі побачили змістовні тактичні взаємодії гравців і красиві кидки м’яча у ворота.

На гандбольні майданчики виходили українці, але не гандболісти, а арбітри В.Вакула і О. Людовік, які обслуговували п’ять матчів.

Українському гандболу у 2009-му році виповнилося сто років. Ми відсвяткували сторічний ювілей гандболу України, дуже цікавої гри міліонів, яка приносить задоволення всім бажаючим, що гають у гандбол.

Наша мета – розвивати та популяризувати цей вид спорту, зокрема серед молоді і повернутися до переможних результатів на міжнародних змаганнях наших спортсменів.

На основі аналізу виступів національних збірних команд України з гандболу в основних змаганнях олімпійського циклу 2004-2008 років показано, що для пошуку нових підходів до побудови річного циклу підготовки необхідне виконання ряду основних вимог: змагання річного і олімпійського циклу підготовки повинні сприяти досягненню найвищої готовності до основних змагань в олімпійському циклі, а саме чемпіонатах світу, Європи та кубках Європи в 2009-2010 роках.

До підготовки та участі в чемпіонаті світу 2009 року та Європи 2010 року було залучено гандболістів молодіжного та юніорського віку, гандболістів провідних команд України.

Чоловіча гандбольна збірна України оформила собі перше місце в групі відбіркового раунду до чемпіонату світу 2009 року і вийшла в раунд плей-офф.

У матчі плей-офф українські гандболісти поступилися з рахунком 30:32 збірній Норвегії.

На думку фахівців, національна жіноча збірна команда здатна піднести приємний сюрприз вітчизняним шанувальникам гандболу. В нашої дружини був великий потенціал на змаганнях чемпіонату світу у балканській країні — здобути олімпійську ліцензію. Для цього треба було потрапити до провідної п’ятірки за підсумками стартів. Українки не змогли обіграти гандболісток зі Швеції, поступившись 3 очками - 34:31, і зайнявши, таким чином, третє місце в групі і посіла загальне 17 місце, обігравши збірну Кот д'Івуару.

На чемпіонатах Європи 2010 року знову наші збірні виступили невдало, жіноча збірна посіла 12 місце, чоловіча – останнє, 16 місце. Від одного чемпіонату Європи (2012 року – 14 місце) до іншого (2014 року – 16 місце) жіноча збірна втрачала свої позиції, а чоловіча збірна взагалі не проходила кваліфікацію і не потрапляла до фінальної стадії цього турніру. Аналогічна картина спостерігається і у виступах національних збірних команд на чемпіонатах світу. Наші гандболісти з 2009 року, а гандболістки з 2011 року не проходили до фінальної частини цього престижного турніру.

Отже, виступи гандболістів національних збірних команд України у головних змаганнях року можна вважати не дуже вдалими, збірні команди поставлених завдань не виконують.

Найкращий гандболіст чемпіонату України - щорічна нагорода найкращому гандболісту сезону в Україні, яка визначається шляхом опитування усіх тренерів і капітанів команд Суперліги, а також тренерів збірних України. Проводиться газетою «Команда» з 2010 року з ініціативи відомого спортивного журналіста Ігоря Грачова.

Перше опитування проводилося за підсумками сезону 2009/10 і за його результатами переміг лівий напівсередній запорізького «ЗТР» Сергій Бурка, він же повторить своє досягнення і у сезоні 2012/2013 році, але уже як гравець запорізького «Мотору».

Двічі кращим гравцем року був Сергій Онуфрієнко (ГК «Мотор» Запоріжжя) за результатами сезонів 2013/2014 та 2014/2015 років.

За результатами опитування кращим гравцем року сезону 2010/2011 року був гравець Михайло Цап (ЗТР).

Перший воротар, що переміг в опитуванні — Вадим Бражник з полтавського «Динамо» (за підсумками сезону 2011/12).

У жіночому гандболі першим лауреатом кращої гандболістки року була Олія Манагарова «Смарт» Кривий Ріг. Одноклубниця Ю. Манагарової Вікторія Цибуленко в сезоні 2010/2011 року повторила успіх своєї подруги по команді, але у команди була інша назва – «Спарта».

Гандболістка ужгородських «Карпат» Наталія Туркало за підсумками опитування двічі визнавалась кращим гравцем року України (2011/2012, 2012/2013 років).

Гандбольний клуб «Галичанка» (Львів) має у своєму складі двох лауреатів титулу Кращого гравця року, а саме Тамару Смбатян (2013/2014 року) та Ірину Стельмах (2014/2015 року).

Балтійська ліга – довготривалий міжнародний гандбольний турнір, участь у якому беруть найсильніші команди з Литви, Латвії, Естонії, Фінляндії, Білорусії, України. Результат будь-якого матчу команд-учасниць цього турніру не є наперед відомим.

Вперше, з сезону 2012/2013 років, розпочали приймати участь у Балтійський лізі гандболісти клубів Латвії (2), Литви (2), Естонії (2), Фінляндії та Білорусії. Формат змагань передбачав ігри за коловою системою у два круги (гра вдома та в гостях), кращі чотири команди грали

матчі плей-офф. Першим переможцем був білоруський клуб СКА (Мінськ).

У сезоні 2016/2017 років у Балтійський лізі розпочав ігри запорізький гандбольний клуб ЗТР і львівська «Галичанка», водночас вони поєднують ігри як у національному чемпіонаті, так і розигриші Кубку ЄГФ. Гандбол – це спорт, а у ньому без сенсацій також не обходиться, виграти може кожен. А порівнювати чемпіонат України і Балтійську лігу немає жодного сенсу. Навіть якщо і є команди, які схожі між собою, у них є головні тренери, які мають свої різні погляди на тактики.

Білоруський та литовський гандбол значно відрізняється від українського, тому грати з такими суперниками нам дуже цікаво. Литовські гандбольні команда зазвичай грають у швидкий та технічний гандбол. Дуже часто ти не знаєш чого очікувати від суперника, команди з Литви здатні дивувати. Щодо білорусок, то тут гандбол уже більше силовий, можна сказати європейський. Зважаючи на це, до будь-якого суперника пристосуватися було дуже і дуже непросто. Нашим гандболістам дуже цікаво обігрувати такі команди. Для них це великий досвід. Балтійська ліга – це зовсім інший рівень.

Федерація гандболу України надає методичну допомогу в організації навчально-тренувального процесу в спортивних школах, секціях, клубах, командах, здійснює контроль за їхньою діяльністю. Підготовка спортивного резерву в гандболі України здійснюється мережею спортивних шкіл (ДЮСШ, СДЮШОР), а також спортивних клубів. Система гандбольних спортивних шкіл в Україні базується в 24 областях і поєднує близько 159 гандбольних шкіл і клубів різних форм власності. Але як пріоритетний вид спорту гандбол на сьогодні розвивається лише в 8 регіонах України (Донецька, Закарпатська, Запорізька, Київська, Одеська, Херсонська, Хмельницька області й м. Київ), де займаються близько 20 тисяч, спортсменів постійного та більше 2 тисяч, змінного складу.

Урочисто відкриваються в проводяться фінальні змагання з гандболу у програмі Спортивних ігор школярів України, організованих Комітетом з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України. На фінальні змагання до Києва завжди прибувають команди з восьми регіонів України: Волинської, Запорізької, Київської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Хмельницької областей та міста Києва.

Також регулярно проводяться чемпіонати України з гандболу серед юнаків та дівчат на призи клубу «Стрімкий м'яч» у різних вікових групах.

Юні гандболісти завжди демонструють технічну, тактичну майстерність та потужні бійцівські якості, що дають змогу перемагати своїх суперників на відбірковий етапах. Це дає їм змогу потрапити до фінальної частини чемпіонату України.

Для підготовки резерву в гандболі необхідне створення гандбольних шкіл при провідних клубах України, організувати підготовку кадрів, а у програму шкільних уроків фізкультури ввести гру гандбол та організувати секції з гандболу у вузах.

Розвиток українського гандболу продовжується.

РОЗДІЛ 2.
АНАЛІЗ ЗМАГАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГАНДБОЛІ

2.1. ГАНДБОЛ У ПРОГРАМІ ОЛІМПІЙСЬКИХ ІГОР

Олімпійські ігри — найбільші спортивні змагання сучасності, які проводяться один раз у чотири роки, не лише найпрестижніші змагання світового рівня, а і обмін культурним досвідом. Вони займають видне місце у суспільному житті планети, сприяють зміцненню співробітництва і престижу фізичної культури і спорту. «Citius, altius, fortius!» («Швидше, вище, сильніше!») — такий девіз Олімпійських ігор.

Аналізуючи підсумки участі чоловічих і жіночих збірних команд з гандболу на Олімпійських іграх, розпочинаючи з 1936 року, слід зазначити, що лише збірні 23 країн світу здобували олімпійські нагороди. Насамперед це 21 країна, як чоловічих так і жіночих команд, європейського континенту, а також 2 азіатські країни.

На п’єдестал пошани олімпійського турніру з гандболу найбільше разів підіймалися спортсмени збірних команд Південної Кореї – 7 разів (2 золоті, 4 срібні і 1 бронзова медалі), Радянського Союзу – 6 разів (4 золоті, 1 срібна і 1 бронзова медалі) та Норвегії – 6 разів (2 золоті, 2 срібні і 2 бронзові). По 5 разів на п’єдестал пошани підіймалися спортсмени збірних Югославії (3 золоті, 1 срібна і 1 бронзова медалі) та Франція (2 золоті, 2 срібні і 1 бронзова медалі) (таблиця 1).

По кількості здобутих золотих медалей на Олімпійських іграх збірні чоловічої і жіночої команд Радянського Союзу і Данії посідають перші місця серед 11 країн, які здобували медалі найвищого ґатунку: СРСР: 2 рази чоловіки (1976, 1988 р.р.) і 2 рази жінки (1976, 1980 р.р.), Данії: 3 рази жінки (1996, 2000, 2004 роки)) і 1 раз чоловіки (2016 рік). Гандболістки збірної Данії виборювали найвищі нагороди на трьох Олімпіадах поспіль (1996, 2000, 2004 роках), на трьох Олімпіадах вони були непереможні.

Таблиця 1

Загальна кількість медалей завойованих на чоловічих і жіночих олімпійських турнірах 1972-2016 рр.

Місця	Країни	Золото	Срібло	Бронза	Всего
1	СРСР	4	1	1	6
2	Данія	4	0	0	4
3	Югославія	3	1	1	5
4	Південна Корея	2	4	1	7
5	Норвегія	2	2	2	6
6	Франція	2	2	1	5
7	Росія	2	1	1	4
8	Хорватія	2	0	1	3
9	Німеччина	1	2	1	4
10	НДР	1	1	1	3
11	Об’єднана команда	1	0	1	2
12	Швеція	0	4	0	4

Продовження таблиці 1

13	Румунія	0	1	3	4
14	Угорщина	0	1	2	3
15	Австрія	0	1	0	1
	Ісландія	0	1	0	1
	Чорногорія	0	1	0	1
	Чехословаччина	0	1	0	1
19	Іспанія	0	0	4	4
20	Китай	0	0	1	1
	Польща	0	0	1	1
	Україна	**0**	**0**	**1**	**1**
	Швейцарія	0	0	1	1

Збірні Югославії 3 рази здобувала Олімпійське золото – 2 рази здобували Олімпійське золото чоловіча збірна (1972, 1984 р.р.) і один раз жіноча (1984 р.).

По два рази смак перемоги відчули збірні Югославії (чоловіки – 1972, 1984 роки), Південної Кореї (жінки – 1988, 1992 роки), Хорватії (чоловіки – 1996, 2004 роки), Росії (чоловіки – 2000 р. та жінки – 2016 рік), Франції (чоловіки – 2008, 2012 роки) та Норвегії (жінки – 2008, 2012 роки).

Аналіз участі чоловічих збірних команд учасниць олімпійських турнірів з гандболу в програмах 13-ти Олімпіад (1936–2016 р.р.) дозволяє відмітити, що 38 країн світу делегували свої збірні до фінальних частин Олімпійських ігор (Європа – 25 країн, Америка – 5, Азія – 4, Африка – 3, Австралія – 1). Збірні цих континентів у різні роки виборювали путівки на Олімпійські ігри.

Лідерами по кількості участі у фінальних турнірах по праву можна назвати збірну Іспанії, яка 10 разів брала участь у олімпійських турнірах. Збірні Угорщини і Швеції 8 разів намагалася виборювати олімпійське золото. 7 разів збірні Данії, Ісландії, Німеччини, Південної Кореї та Франції приймала участь у Олімпійських іграх.

Олімпійськими чемпіонами у різні роки ставали збірні 9 країн світу, насамперед, це збірні європейського континенту: по два рази золоті медалі здобували гандболісти Югославії (1972 та 1984 р.р.), Радянського Союзу (1976 та 1988 р.р.), Хорватії (1996 та 2004 р.р.) і Франції (2008 та 2012 р.р.). По одному разу олімпійськими чемпіонами ставали гандболісти збірних Німеччини (1936 р.), НДР (1980 р.), Об’єднана команда СНД (1992 р.), Росії (2000 р.) та Данії (2016 р.).

Збірна Данії вперше за 12 Олімпіад, на яких був представлений чоловічий гандбол, виграла золото в цьому виді спорту, який з'явився і набув поширення саме в цій країні.

У фінальному матчі проти діючих чемпіонів світу та переможців двох попередніх Ігор - збірної Франції, данці здобули перемогу з рахунком 28:26 (16:14). Франції не вдалося стати першою в історії командою - триразовим олімпійським чемпіоном з гандболу.

Слід зазначити, що гандболісти збірних 10 країн світу були удостоєні срібних медалей, причому спортсмени збірної Швеції, звання віце-чемпіонів Олімпійських ігор, виборювали чотири рази.

Бронзові медалі здобували по три рази збірні Румунії (1972, 1980, 1984 р.р.) і Іспанії (1996, 2000, 2008 р.р.), а також 7 збірних таких медалей були удостоєні по одному разу.

На п'єдестали пошани олімпійських турнірів по чотири рази підіймалися гандболісти збірних команд Франції (2 золоті, по 1 срібній та бронзовій медалі), Швеції (4 срібних медалі) та Румунії (1 срібна та 3 бронзові медалі). Збірні команди СРСР (2 золоті і 1 срібна медалі), Хорватії і Югославії (по 2 золоті і 1 бронзовій медалі), а також Іспанії (3 бронзові медалі) у різні роки по три рази підіймалися на п'єдестал пошани.

Збірна команда України з гандболу за роки своєї незалежності жодного разу не проходила кваліфікаційний відбір для участі у фінальній частині Олімпійських ігор. Але українські гандболісти у складі збірних Радянського Союзу і Об'єднаної команди СНД у різні роки брали участь у п'яти Олімпіадах: 1972 рік – М.Іщенко, Ю.Лагутін, О.Резанов; 1976 р. – М.Іщенко, Ю.Лагутін, С.Кушнірюк, О.Резанов; 1980 р.– М.Іщенко, С.Кушнірюк; 1988 р. – О.Риманов, Л.Дорошенко; 1992 р. – С.Бабешко, Ю.Гаврилов.

Особливу увагу слід звернути на виступи жіночих збірних команд з гандболу. Адже, українські гандболістки у цих турнірах відігравали важливу роль.

Жіночий гандбол у 1976 році було включено до програми XXI Олімпійських ігор, які проходили у канадському місті Монреаль. Шість збірних команд вибороли право приймати участь в фінальній частині олімпійського турніру з надією про Олімпійське золото.

У фінальних частинах олімпійських турнірів з 1976 по 2016 роки брали участь збірні команди 33 країн світу. Спочатку олімпійське золото розігрували 6 збірних команд (1976, 1980, 1984 р.р.). На наступних Олімпіадах їх кількість збільшувалася до 8 команд (1988,1992, 1996 р.р.), до

10 команд (2000, 2004 р.р.) і на теперішній час становить 12 команд (2008 – 2016 р.р.).

До фінальної частини олімпійського турніру частіше виходила збірна команда Південної Кореї, причому 6 разів вони підіймалися на п'єдестал пошани (2 золоті, 3 срібні і 1 бронзова медалі). 7 разів до олімпійського турніру виборювала путівку збірна Норвегії, по 6 – Анголи та Угорщини.

Жіноча збірна України у 2004 році вперше виборола путівку на Олімпійські ігри в Афіни і завоювала бронзові медалі.

Збірні команди 13 країн світу були нагороджені олімпійськими медалями різного ґатунку. Золоті медалі одержали гандболістки 6-ти збірних команд світу. Збірна Данії такої честі була удостоєна три рази (1996, 2000, 2004 р.р.), по двічі на найвищу сходинку п'єдесталу пошани підіймалися дівчата збірних СРСР (1976, 1980 р.р.), Південної Кореї (1988, 1992 р.р.), Норвегії (2008, 2012 р.р.), а збірні Югославії (1984) та Росії (2016) роках вперше здобули золоті олімпійські нагороди.

Срібні нагороди одержували гандболістки 8 збірних команд: Південна Корея (1984, 1996, 2004 р.р.), Норвегія (1988, 1992 р.р.), решта шість збірних по одному разу виборювали такі нагороди.

Бронзовими медалями нагороджені гандболістки 9 збірних команд, причому угорські (1976, 1996 р.р.) і норвежські (2000, 2016 р.р.) спортсменки – по двічі. У числі нагороджених були і українські гандболістки, які у 2004 році у напруженій боротьбі вибороли бронзові нагороди.

В історію вітчизняного і світового гандболу вписані імена українських гандболісток, а саме дворазові олімпійські чемпіони З.Турчина, Л.Бобрусь (Парадник), Л.Карлова, Т. Макарець (Кочергіна), Н. Шерстюк (Тимошкіна), Л.Одинокова (Бережна), олімпійські чемпіони Т.Глущенко (Лапшинова), Г.Захарова (Маноха), М.Літошенко (Маршуба), Н.Лобова (Гецко),

Л.Панчук, О.Зубарєва, В.Лутаєва, І.Пальчикова (Білецька), Н.Лукянченко, М.Базанова, Т.Горб, Л.Гудзь.

Високі досягнення вітчизняного гандболу у різні роки його історії пов'язані з їх наставниками, такими як І.Є.Турчин, Л.Захаров, Л.Ратнер, С.Полонський, О.Кубраченко, Л.Коган та інші.

2.2. ЧЕМПІОНАТИ СВІТУ, ЄВРОПИ І УКРАЇНИ З ГАНДБОЛУ

ЧЕМПІОНАТ СВІТУ
з гандболу серед національних збірних команд

Міжнародна федерація гандболу (IHF = ІГФ) керує організаціями світового гандболу. Вона об'єднує 176 національних федерацій. Штаб – квартира знаходиться в швейцарському місті Базелі. Президентом ІГФ є Хасан Мустафа (Єгипет).

В 1928 році в Гаазі (Нідерланди) була організована Міжнародна любительська федерація гандболу (IAHF). Під егідою IAHF у 1938 році в Німеччині пройшов перший чемпіонат світу (7:7) де переможцем була збірна Німеччини. Але друга світова війна не дала подальшого розвиту гандболу і IAHF перестала існувати.

Після закінчення війни розпочалося відродження гандболу і його світової структури. Влітку 1946 року в Копенгагені (Данія) представниками ряду країн була заснована Міжнародна федерація гандболу (ІГФ). Першим президентом нової спортивної організації був швед Йоста Берк (1946-1950). У різні роки президентами ІГФ були: Ханс Бауман (Швейцарія, 1950-1971); Пауль Хьогберг (Швеція, 1971-1984); Еврін Ланц (Австрія, 1984-2000); Хасан Мустафа (Єгипет, з 2000).

На сьогоднішній день по кількості країн, Що входять в Міжнародні федерації по ігровим командним видам спорту, гандбол поступається тільки

волейболу (220 країн), баскетболу (213), футболу (206) і налічує у своїх рядах 176 країн.

Вищим органом ІГФ є Конгрес, який скликається один раз на два роки. В його роботі запрошуються приймати участь всі національні федерації, члени ІГФ.

В рамках своєї діяльності Міжнародна федерація гандболу відповідає за проведення наступних турнірів серед національних збірних команд:

· олімпійські турніри – один раз у чотири роки (разом із МОК);

· чемпіонати світу серед національних збірних команд – один раз у два роки по непарним рокам;

· чемпіонати світу серед молодіжних збірних команд – один раз у два роки по непарним (чоловіки) і парним (жінки) рокам;

· чемпіонати світу серед юніорів – один раз у два роки по непарним (юніори) і парним (дівчата) рокам;

· чемпіонат світу по пляжному гандболу – один раз у два роки по парним рокам.

У 1948 році ІГФ провела перший післявоєнний чемпіонат світу по гандболу 11:11 серед чоловіків, а через рік – і серед жінок. По цій різновидності гандболу було проведено 5 чоловічих і 2 жіночих чемпіонати світу, після чого гандбол 11:11 перестав існувати.

Чемпіонат світу з гандболу серед чоловічих національних збірних команд

У 1954 році в Швеції пройшов перший чемпіонат світу по гандболу у залах серед чоловічих національних збірних команд. Фінальна гра між збірними Швеції і ФРН завершилася із рахунком 17:14 на користь скандинавських гандболістів. Бронзовими призерами стала збірна Чехословаччини.

З 1938 року по 2015 рік проведено 24 чемпіонати світу. Формат змагань є наступним: у 1938 році у фінальному турнірі приймали участь

тільки 4 збірні команди, у 1954 – 6, 1958 – 16, 1961 – 12, 1961-1993 – 16, з 1995 року – 24 команди.

На кожному континенті проводяться кваліфікаційні ігри по відбору до головних фінальних турнірів. Європейським країнам у фінальному турнірі надано 14 місць, Азії і Океанії – 4, по 3 місця відведено Америці і Африці.

Всі команди, в залежності від їх рангу, розподіляються по групам і грають за коловою системою, по дві кращі команди виходять до плей-офф і розігрують призові місця і звання чемпіона.

До фінальних турнірів від Європи проходили 34 національні збірні і тільки 18 підіймалися на п'єдестал пошани. Від Азії і Океанії до фінальних турнірів проходили 8 команд, Америки – 7, Африки – 6, але жодна із команд не була в призерах. Отже, медалі розігрували лише європейські збірні команди.

Жодна із збірних команд не грала на всіх фінальних турнірах. Лідером серед всіх команд є збірна Швеції – 21 раз, Данії – 20, Франції – 19, Іспанія і Ісландія по 17 разів. Від Африки лідером є збірна Алжиру – 13 разів, Єгипет – 12; Америки – Бразилія (11 разів), Аргентина (9); Азії і Океанії – Південна Корея – 11 та Кувейт – 8 разів.

Золоті медалі чемпіонатів світу завойовували 10 збірних команд: Швеція (1954, 1958, 1990, 1999 р.р.); Франція (1995, 2001, 2009, 2011); Румунія (1961, 1964, 1970, 1974); ФРН (1938, 1978, 2007); Іспанія (2005, 2013); Росія (1993, 1997); СРСР (1982); Хорватія (2003); Чехословаччина (1967); Югославія (1986).

Віце-чемпіонами світу були 7 збірних команд: Швеція (1964, 1997, 2001 р.р.); Данія (1967, 2011, 2013); НДР (1970, 1974); ФРН (1954, 2003); СРСР (1978, 1990); Хорватія (1995, 2005); Чехословаччина (1958, 1961); Угорщина (1986); Польща (2007); Росія (1999); Франція (1993); Югославія (1982) (табл. 2).

Таблиця 2

Загальна кількість медалей завойованих чоловічими національними збірними командами на чемпіонатах світу з гандболу

Місця	Країни	Золото	Срібло	Бронза	Всего
1	Франція	5	1	3	9
2	Швеція	4	3	4	11
3	Румунія	4	0	2	6
4	Росія	2	1	0	3
5	Іспанія	2	0	1	3
6	Хорватія	1	3	1	5
7	Чехословаччина	1	2	2	5
8	Югославія	1	1	2	4
9	СРСР	1	2	0	3
10	ОГК	1	1	1	3
11	Німеччина	1	1	0	2
12	ФРН	1	0	0	1

Продовження таблиці 1

13	Данія	0	3	1	4
14	НДР	0	2	2	4
15	Польща	0	1	3	4
16	Австрія	0	1	0	1
	Угорщина	0	1	0	1
17	Сербія	0	0	2	2

Бронзові медалі виборювали команди: Швеція (1938, 1961, 1993, 1995 р.р.); Франція (1997, 2003, 2005); НДР (1970, 1974); ФРН (1958); Польща (1982, 2009); Румунія (1967, 1990); Сербія (1999, 2001); Чехословаччина (1954, 1964); Югославія (1970, 1974); Данія (2007); Іспанія (2011); ФРН (1958); Хорватія (2013).

Із інших континентів високі місця посідали збірні Єгипту – 4 місце (2001 р.); Тунісу – 4 місце (2005); Куби – 8 місце (1999); Південної Кореї – 8 місце (1997).

Кращі бомбардирські якості на чемпіонатах світу було відзначено у гандболістів: Кіріл Лазаров (Великобританія) – 92 закинутих м’ячі у 2009 році, Юн Кьон Сінь (П.Корея) – 86 м’ячів у 1995 році, Віссем Хмам (Туніс) – 81 м’яч у 2005 році.

Слід відзначити, що корейський гандболіст Юн Кьон Сінь один із гандболістів, хто два рази ставав кращим бомбардиром чемпіонату світу (1995 р. – 86 м’ячів та 1997 – 62).

Великі перемоги відзначено у грі збірних Німеччини і Люксембурга – 46:4 (1958 рік), Ісландія – Австрія 55:15 (2003 р.) та Іспанія – Австрія 51:11 (2013 р.).

На чемпіонатах світу у двох фінальних зустрічах перемогу визначали за допомогою двох овертаймів: Румунія – Чехословаччина 9:2 (1961 р.) та Румунія – НДР 13:12 (1970 р.). По одному овертайму відзначено у матчах збірних СРСР – Югославія 30:27 (1982 р.), Франція – Швеція 28:25 (2001) та Франція – Данія 37:35 (2001 р.).

На сьогоднішній день звання чемпіона світу носить збірна Франції, яка у 2015 році перемогла збірну Катару 25:22, у її рідних стінах.

Національна збірна України виборювала путівку до фінальної частини чемпіонату світу у 2001 році – 7 місце та 2007 році – 14 місце.

Чемпіонат світу з гандболу серед жіночих національних збірних команд

Чемпіонати світу по гандболу серед жіночих збірних команд проводяться з 1957 року. У 20015 році був проведений 22 турнір. У першому чемпіонаті світу приймали участь 9 команд, з 1973 року їх кількість збільшилась до 12, з 1986 – до 16, а з 1997 – до 24 команд.

Розпочинаючи з 1993 року чемпіонат світу жінки розігрують один раз у два роки. Першими чемпіонками світу (1957 р.) були гандболістки Чехословаччини, які у фіналі здолали опір збірної Угорщини 7:1. Чемпіонат світу проходив на майданчиках Югославії.

Від Європи до фінальної частини чемпіонатів світу виходили 31 збірні команди, у фіналах грали – 13, від Америки – 11 (1), від Азії – 7 (1) і Африки – 7 (0).

Від Європи національна збірна Румунії приймала участь в усіх 22-х фінальних турнірах, Угорщина – 20, Норвегія і Данія у 18 турнірах; від

Африки – Ангола 13 раз; від Америки – Бразилія 10 разів; від Азії – Японія 17 та Корея 16 разів.

Самими титулованими на чемпіонатах світу є національні збірні команди, які по 9 разів підіймалися на п'єдестал пошани: Норвегії – 9 титулів (по 3 золоті, срібні та бронзові медалі); Угорщини – 9 титулів (1 золота, 4 срібні та 3 бронзові медалі). По 6 титулів мають у своєму активі збірні СРСР (3 золоті, 2 срібні та 1 бронзова медалі) та Югославії (1 золота, 3 срібні та 2 бронзові медалі) (табл. 3).

Таблиця 3

Загальна кількість медалей завойованих жіночими національними збірними командами на чемпіонатах світу з гандболу

Місця	Країни	Золото	Срібло	Бронза	Всего
1	Росія	4	0	0	4
2	Норвегія	3	3	3	9
3	СРСР	3	2	1	6
4	НДР	3	0	1	4
5	Угорщина	1	4	4	9
6	Югославія	1	3	2	6
7	Франція	1	3	0	4
8	Данія	1	2	2	5

Продовження таблиці 3

9	Румунія	1	2	1	4
10	Чехословаччина	1	1	1	3
11	Німеччина	1	0	2	3
12	Південна Корея	1	0	1	2
13	Бразилія	1	0	0	1
14	Голландія	0	1	0	1
	Сербія	0	1	0	1
15	Австрія	0	0	1	1
	Іспанія	0	0	1	1
	Сербія і Чорногорія	0	0	1	1
	ФРН	0	0	1	1

На найвищу ступінь п’єдесталу пошани підіймалися російські гандболістки – чотири золоті медалі (2001, 2005, 2007, 2009 р.р.) По три золоті медалі виборювали гандболістки Радянського Союзу (1982, 1986, 1990 р.р.), НДР (1971, 1975, 1978 р.р.) та Норвегії (1999, 2011, 2015 р.р.). Слід зазначити, що збірні Росії (2005, 2007 та 2009 р.р.) та СРСР (1982, 1986, 1990 р.р.) по три рази поспіль вигравали чемпіонати світу.

По одному разу чемпіонами світу були збірні Чехословаччини (1957), Румунії (1962), Угорщини (1965), Югославії (1973), Німеччини (1993), Південної Кореї (1995), Данії (1997), Франції (2003) та Бразилії (2013).

У різні роки срібними призерами були збірні Угорщини (1957, 1982, 1995, 2003), Норвегії (1997, 2001, 2007), Франції (1999, 2009, 2011), Югославії (1965, 1971, 1990), Данії (1962, 1993), Румунії (1973, 2005), СРСР (1975, 1978), Чехословаччини (1986), Сербії (2013) та Нідерландів (2015).

На чемпіонатах світу бронзові медалі здобували збірні Угорщини (1971, 1975, 1978, 2005), Норвегії (1986, 1993, 2009), Німеччини (1997, 2007), Данії (1995, 2013), Австрія (1999), НДР (1990), Іспанії (2011), Сербії (2001), СРСР (1990), ФРН (1965), Чехословаччини (1962) та Румунії (2015).

Найменший рахунок у фінальних іграх було зафіксовано у 1957 році між збірними Чехословаччини і Угорщини 7:1, найбільшу результативність відмічено у 2003 році у грі збірних Франції і Угорщини – 32:29 і знову до цього були причетні угорські гандболістки.

На трьох чемпіонатах світу (1993, 1999, 2003) у фінальних матчах долю золотих медалей вирішували в овертаймах, причому у 1999 році знадобилося 2 овертайми у грі збірних Норвегії і Франції.

Збірна України, розпочинаючи з 1995 року, приймала участь у 7 фінальних турнірах. Найкращі досягнення українських гандболісток це 4 місце (2002 р.).

ЧЕМПІОНАТ ЄВРОПИ
з гандболу серед національних збірних команд

Європейська федерація гандболу заснована у листопаді 1991 року в Берліні (Німеччина) і налічувала у своєму складі 29 національних європейських асоціацій, що являлися членами Міжнародної федерації гандболу.

Європейська федерація гандболу (EHF- ЄГФ) – структура, яка управляє європейським гандболом. На сьогоднішній день ЄГФ об'єднує 52 національні федерації і представляє Міжнародну федерацію гандболу (ИГФ) в європейських країнах. Штаб-квартира знаходиться в столиці Австрії Відні. Президентами у різні роки були Стефан Хольмквіст (Швеція) 1991-2004 роки, Тор Ліан (Норвегія) 2004-2012 роки, а із 2012 року федерацію очолює француз Жан Бріо.

В рамках своєї діяльності Європейська федерація гандболу відповідає за проведення наступних турнірів:

· чемпіонати Європи серед чоловічих і жіночих національних збірних команд – один раз на два роки по парним рокам (із 1994 року);

· чемпіонати Європи серед молодіжних збірних команд (до 20 років чоловіки і до 19 років жінки) – один раз на два роки по парним (чоловіки) і непарним (жінки) рокам (із 1996 року);

· чемпіонати Європи серед юніорських збірних команд (до 18 років юнаки і до 17 років дівчата) – один раз на два роки по парним (юнаки) і непарним (дівчата) рокам (із 1992 року);

· європейські турніри серед чоловічих і жіночих клубних команд (Ліга чемпіонів ЄГФ, Кубок володарів Кубків ЄГФ, Кубок Європейської федерації гандболу, Кубок виклику ЄГФ) – щорічно (із 1993 року перейшли під юрисдикцію ЄГФ від ІГФ);

Чемпіонат Європи з гандболу серед чоловічих національних збірних команд

У червні 1994 року в Португалії ЄГФ провела перший чемпіонат Європи по гандболу серед чоловічих команд. Формат змагань був наступним: всі збірні розподілялися на підгрупи по 4-6 команд і за коловою системою розігрували кваліфікаційний турнір. Із груп по дві кращі команди виходили до фінальної частини чемпіонату Європи. У фінальній частині

приймали участь 12 збірних команд 1994-2000 р.р., а із 2002 року – по 16 команд.

Переможцем першого чемпіонату Європи була національна збірна команда Швеції, яка із рахунком 34:21 перемогла збірну Росії. Бронзовим призером була збірна Хорватії. Кращим бомбардиром турніру став російський гандболіст Василь Кудінов, який закинув у ворота суперників 50 м'ячів. На думку спеціалістів і журналістів кращим гандболістом було визначено гандболіста збірної Швеції Магнуса Андерссона.

Із 1994 по 2016 роки проведено 12 чемпіонатів Європи. До фінального турніру за роки проведення чемпіонатів Європи виходили 27 національних збірних команд і тільки 11 збірних підіймалися на п'єдестал пошани.

В усіх фінальних турнірах чемпіонатів Європи приймали участь 4 збірних команд – Іспанії, Росії, Франції і Хорватії, збірні Данії, Німеччини і Швеції – по 11, Словенії та Угорщини – по 10, а збірні Ізраїлю, Італії і Литви – по одному разу.

Найбільше призових місць виборювали збірні Данії – 6 (2 золоті медалі, 1 срібна і 3 бронзові медалі) та Іспанії – 6 (4 срібні і 2 бронзові медалі), Хорватії – 5 (2 срібні і 3 бронзові медалі) (табл. 4).

По 4 рази на п'єдестал пошани підіймалися збірні Швеції (4 золоті медалі), Франції (3 золоті і 1 бронзова медалі) та Німеччини (2 золоті, 1 срібна і 1 бронзова медалі) Три рази призерами була збірна Росії (1 золота і 2 бронзові). Збірні Сербії і Словенії (срібло), а Ісландії і Чорногорії (бронза) по одному разу виборювали європейські медалі

У різні роки 5 збірних команд ставали чемпіонами Європи, а саме Швеції (1994, 1998, 2000, 2002 р.р.); Франції (2006, 2010, 2014); Данії (2008, 2012); Німеччини (2004, 2016); Росії (1996).

Срібними призерами були 6 збірних команд: Іспанії (1996, 1998, 2006 2016 р.р.); Росії (1994, 2000); Хорватії (2008, 2010); Німеччини (2002); Словенії (2004), Сербії (2012) та Данії (2014). 7 збірних команд

завойовували бронзові медалі: Данії (2002, 2004, 2006); Хорватії (1994, 2012, 2016); Німеччини (1998); Ісландії (2010); Сербії і Чорногорії (1960); Франції (2008); Іспанії (2000, 2014).

Таблиця 4

Загальна кількість медалей завойованих чоловічими національними збірними командами на чемпіонатах Європи з гандболу

Місця	Країни	Золото	Срібло	Бронза	Всего
1	Швеція	4	0	0	4
2	Франція	3	0	1	4
3	Данія	2	1	3	6
4	Німеччина	2	1	1	4
5	Росія	1	2	0	3
6	Іспанія	0	4	2	6
7	Хорватія	0	2	3	5
8	Сербія	0	1	0	1
	Словенія	0	1	0	1
10	Сербія і Чорногорія	0	0	1	1
	Ісландія	0	0	1	1

Збірна України вперше виборола путівку до фінальної частини європейського турніру у 2000 році (12 місце), а потім ще чотири рази грали на цих турнірах: 2002 рік – 11 місце; 2004 – 15; 2006 – 12; 2012 – останнє 16 місце.

Український гандболіст Олег Великий із команди ЗТР (Запоріжжя) у 2000 році став кращим бомбардиром чемпіонату Європи – 46 м'ячів закинув у ворота суперників.

На сьогоднішній день чемпіоном Європи – 2016 є національна збірна команда Німеччини, яка у фіналі була сильнішою за збірну Іспанії – 24:17.

До рекордів, які було відзначено на чемпіонатах Європи слід віднести: найбільшу перемогу у +20 м'ячів між збірними Чехія – Македонія 38:18 (1998 рік, груповий етап); результативний матч Австрія – Ісландія 37:37 (74 м'ячі закинуто за гру у 2010 році на першому груповому етапі); найменша результативність Франція – Німеччина 15:15 (2002 рік, другий груповий етап); найбільше м'ячів за гру закинула збірна Німеччини у ворота Польщі 41: 25 (2008, перший груповий етап).

Чемпіонат Європи з гандболу серед жіночих національних збірних команд

Жіночий чемпіонат Європи з гандболу стали проводити з 1994 року один раз на два роки під егідою Європейської гандбольної федерації (ЄГФ). Перший чемпіонат проходив в Німеччині і золоті медалі розігрували 12 національних збірних. У фінальній грі зустрічалися збірні Данії і Німеччини. Скандинавські гандболістки перемогли хазяйок чемпіонату 27:23 і стали першими чемпіонками Європи. Бронзові медалі дісталися збірній Норвегії, яка здолала опір збірної Угорщини 24:19.

У 2014 році пройшов 11 чемпіонат Європи серед 16 національних збірних команд. За всю історію до фінальної частини чемпіонату Європи

виборювали путівки 24 збірні і тільки 12 команд змогли підніматися на п'єдестал пошани.

Збірні Норвегії, Данії, Угорщини, Росії, Німеччини і України з 1994 по 2012 роки приймали участь в усіх фінальних турнірах чемпіонатів Європи. Один чемпіонат пропустила збірна Румунії (2006), по два – Австрія (2010, 2012) та Швеція (1998, 2000). Збірні Литви та Португалії лише по одному разу спромоглися вийти до фінальної частини європейського турніру.

На п'єдестал пошани найбільше разів підіймалася збірна Норвегії – 10 разів (6 золотих, 3 срібні і 1 бронзова медалі), збірна Данії 5 разів (3 золоті і 2 бронзові), 3 рази збірна Угорщини (1 золота і 3 бронзові) та 3 рази збірна Росії (1 срібло і 2 бронзи) (табл. 5).

Чемпіонами Європи у різні роки були 4 національні збірні команди: Норвегія – 6 разів (1998, 2004, 2006, 2008, 2010, 2014 р.р.), Данія - 5 (1994, 1996, 2002), Угорщина – (2000) і Чорногорія – (2012) по одному разу. Слід відзначити, що збірна Норвегії 4 чемпіонати поспіль вигравала золоті медалі (2004, 2006, 2008, 2010 р.р.). а збірна Данії – 2 (1994, 1996).

Срібними призерами чемпіонатів Європи ставали збірні Норвегії (1996, 2002, 2012 р.р.), Данії (1998, 2004), Німеччини (1994), Іспанії ((2008, 2014), Росії (2006), України (2000) та Швеції (2010), а бронза діставалася гандболісткам Угорщини (1998, 2004, 2012), Росії (2000, 2008), Франції (2002, 2006), Австрії (1996), Норвегії (1994), Румунії (2010) та Швеції (2014).

За роки проведення чемпіонатів Європи саму велику перемогу відзначено у грі збірних Норвегія – Словенія 43:20 (2006 р.) на першому груповому етапі. У 2002 році в матчі за 5 місце між збірними Угорщини і Югославії було зафіксовано саму результативну гру – 43:39, а найменша результативність – Норвегія – Австрія 14:11 (1994 р.) на груповому етапі.

Таблиця 5

Загальна кількість медалей завойованих жіночими національними збірними командами на чемпіонатах Європи з гандболу

Місця	Країни	Золото	Срібло	Бронза	Всего
1	Норвегія	6	3	1	10
2	Данія	3	2	0	5
3	Угорщина	1	0	3	4
4	Чорногорія	1	0	0	1
5	Іспанія	0	2	0	2
6	Росія	0	1	2	3
7	Швеція	0	1	1	2
8	**Україна**	**0**	**1**	**0**	**1**
	Німеччина	0	0	1	1
10	Франція	0	0	2	2
11	Австрія	0	0	1	1
	Румунія	0	0	1	1

Кращими бомбардирами на чемпіонатах слід відзначити гандболісток Бояну Радуловіч (Румунія) – 72 закинуті м'ячі (2004 р.), по 68 м'ячів у ворота суперниць закинули угорка Аурша Фрідрікас (1998) та румунка Сімона Гогірла (2000).

Національна збірна України у 2000 році посіла друге місце, поступившись у фіналі збірній Угорщини – 30:32. Українські гандболістки на чемпіонаті Європи в Румунії провели 7 матчів: 3 перемоги, 3 нічиї та 1 поразка у фінальному матчі. Різниця м'ячів – 188 закинули і 176 пропустили (+ 12).

Склад срібних призерок чемпіонату Європи 2000 року: Наталія Борисенко, Марина Вергелюк, Тетяна Ворожцова, Ірина Гончарова, Галина Маркушевська, Ольга Попович, Олена Радченко, Олена Резнір, Тетяна Салогуб, Лілія Столпакова, Ганна Сюкало, Лариса Харланюк, Олена Цигиця, Тетяна Яресько, Олена Яценко. Тренер – Леонід Євтушенко.

На інших чемпіонатах Європи українські гандболістки посідали місця від 6 по 14 із 16 можливих.

ЧЕМПІОНАТ УКРАЇНИ
з гандболу серед клубних команд

З набуттям нашою країною незалежності виникла потреба в посиленні національного чемпіонату. Новим завданням стало створення ряду сильних українських клубів.

Федерація гандболу України отримала право виставляти свої кращі клубні команди в розіграші європейських кубків, формувати власні національні збірні для участі в чемпіонатах Європи та світу, Олімпійських іграх.

Чоловіча та жіноча національні збірні республіки двічі виходила у фінал чемпіонату світу з гандболу, де пробивалася в число 16 кращих

команд світу. У 2000 році жіноча національна збірна, виступаючи у фіналі чемпіонату Європи, зайняла друге місце, а на Олімпійських іграх 2004 року в Афінах виборола бронзові медалі.

Незалежний чемпіонати України з гандболу серед чоловічих і жіночих команд розігруються із 1992 року. Чемпіонати проводяться у трьох дивізіонах – суперліга, вища ліга і перша ліга за коловою системою у два кола. До сезону-1999/00 — вища ліга, до сезону-2003/04 — вища ліга класу «А», з сезону 2006/07 – суперліга.

Між лігами, за підсумками кожного сезону, проводиться обмін командами – команди, які посіли нижчі місця, вибувають у нижчі за рангом дивізіони, а їх місця займають кращі команди нижчих дивізіонів. Кращі команди суперліги одержують право грати у єврокубкових турнірах, які проводяться під егідою Європейської гандбольної федерації (ЄГФ).

Із 1992 по 2016 роки проведено 26 чемпіонати незалежної України по гандболу серед чоловічих команд. Першим чемпіоном незалежної України серед чоловіків був клуб СКА (Київ), срібним призером – СКА (Львів), а бронза дісталася гандболістам клубу «Світлотехнік-Колос» із міста Бровари Київської області (табл. 6).

Шість клубів ставали чемпіонами України. Гандбольний клуб ЗТР 14 разів ставав чемпіоном України, «Шахтар» (Донецьк) та «Мотор» (Запоріжжя) – по 4 рази, СКА, ЦСК ВСУ (Київ) – 2 рази, по одному разу золоті медалі здобували клуби «Портовик» (Южне, Одеська обл.) та «Динамо» (Полтава).

Срібними призерами чемпіонату України були 8 клубів, слід зазначити, що «Портовик» м. Южне і «Світлотехнік, Будівельник» м. Бровари срібні медалі виборювали по 6 разів. Бронзові медалі діставалися 5-ти клубам.

Таблиця 6

Призери чемпіонатів України з гандболу серед чоловічих команд

Сезон	Чемпіон	2-е місце	3-е місце
1992	СКА Київ	СКА Львів	«Світотехнік-Колос» Бровари
1992/93	ЗТР Запоріжжя	«Світотехнік-Колос» Бровари	ЦСК ВСУ Київ
1993/94	ЦСК ВСУ Київ	«Світотехнік-Колос»	ЗТР Запоріжжя
1994/95	ЗТР Запоріжжя	ЦСК ВСУ Київ	«Шахтар-Академія» Донецьк
1995/96	«Шахтар-Академія»	ЗТР Запоріжжя	«Світотехнік-Колос»
1996/97	«Шахтар-Академія»	ЗТР Запоріжжя	«Світотехнік-Колос»
1997/98	ЗТР Запоріжжя	«Світотехнік-Колос» Бровари	«Шахтар-Академія»
1998/99	ЗТР Запоріжжя	«Світотехнік-Колос» Бровари	«Шахтар-Академія»
1999/00	ЗТР Запоріжжя	«Світотехнік-Колос» Бровари	«Шахтар-Академія»
2000/01	ЗТР Запоріжжя	«Портовик» Южне	«Шахтар-Академія»
2001/02	«Шахтар-Академ	ЗТР Запоріжжя	«Портовик» Южне
2002/03	ЗТР Запоріжжя	«Портовик» Южне	«Шахтар-Академія»
2003/04	ЗТР Запоріжжя	«Шахтар-Академія»	«Портовик» Южне
2004/05	ЗТР Запоріжжя	«Портовик» Южне	«Шахтар-Академія»
2005/06	«Портовик» Юж.	ЗТР Запоріжжя	«Шахтар-Академія»
2006/07	ЗТР Запоріжжя	«Портовик» Южне	«Будівельнк»
2007/08	ЗТР Запоріжжя	«Портовик» Южне	«Будівельнк»
2008/09	ЗТР Запоріжжя	«Будівельнк»	«Портовик» Южне
2009/10	ЗТР Запоріжжя	«Портовик» Южне	«Будівельнк»
2010/11	ЗТР Запоріжжя	«Динамо» Полтава	«Портовик» Южне
2011/12	«Динамо» Полтава	«Мотор»Запоріжжя	ЗТР Запоріжжя
2012/13	«Мотор» Запоріжжя	ЗТР Запоріжжя	«Портовик» Южне
2013/14	«Мотор» Запоріжжя	«Портовик» Южне	ЗТР Запоріжжя
2014/15	«Мотор» Запоріжжя	ЗТР Запоріжжя	ЦСКА Київ
2015/16	«Мотор» Запоріж	ЗТР Запоріжжя	ЦСКА Київ

У кожному сезоні гандболісти намагаються утримувати свої позиції, досягти нових вершин, набираються досвіду. Гандболісти стараються принести максимальний внесок для перемоги в кожному матчі.

Кожна перемога носить дуже важливий психологічний момент, команда повинна запам'ятати це бажання перемогти. Молодь впевнено підтягується до рівня Суперліги, більш професійно поводяться на майданчику, постійно націлені на виступи в єврокубках.

Лідером українського гандболу серед жіночих команд із сезону 1992/93 по 2007/08 роки був запорізький «Мотор», базова команда збірної України з гандболу. «Мотор» був 14 кратним чемпіоном України, тричі здобував срібні медалі (табл. 7).

Слід зазначити, що тільки п'ять команд підіймалися на найвищу сходинку турнірної таблиці, ставали чемпіонами України з гандболу: «Мотор» (Запоріжжі) – 1993-95, 1997-99, 2001-08 роки; «Спартак» (Київ) – 1992, 1996, 2000 роки; «Спарта» (Кривий Ріг) – 2009-2011 р.р.; «Карпати» (Ужгород) – 2012 – 2014 роки, «Галичанка» (Львів) – 2015 – 2016 рік.

У різні роки 6 команд ставали срібними призерами чемпіонатів України, а саме: команди «Мотор», «Автомобіліст», «Спартак», «Галичанка», «Карпати» і «Податковий університет», ці ж команди були нагороджені і бронзовими медалями, за винятком клубу «Мотор», якого замінили гандболістки «Дніпрянки» із Херсону.

«Спартак» — жіночий гандбольний клуб із Києва, лідер всесоюзного, європейського і світового рівня. Команда київського «Спартака» занесена до книги рекордів Гінеса.

Керівництво і тренерський склад провідних гандбольних клубів України бажають поборотися за перше-друге місця в чемпіонаті, досягти позитивних результатів у матчах збірних команд України.

Таблиця 7

Призери чемпіонатів України з гандболу серед жіночих команд

Сезон	Чемпіон	2-е місце	3-е місце
1992	«Спартак» Київ	«Мотор» Запоріжжя	«Автомобіліст» Бровари
1992/93	«Мотор» Запоріжжя	«Автомобіліст» Бровари	«Спартак» Київ
1993/94	«Мотор» Запоріжжя	«Спартак» Київ	«Автомобіліст» Бровари
1994/95	«Мотор» Запоріжжя	«Спартак» Київ	«Автомобіліст»
1995/96	«Спартак» Київ	«Мотор» Запоріжжя	«Автомобіліст» Бровари
1996/97	«Мотор» Запоріжжя	«Автомобіліст» Бровари	«Карпати» Ужгород
1997/98	«Мотор» Запоріжжя	«Спартак» Київ	«Галичанка» Львів
1998/99	«Мотор» Запоріжжя	«Спартак» Київ	«Автомобіліст» Бровари
1999/00	«Спартак» Київ	«Мотор» Запоріжжя	«Галичанка» Львів
2000/01	«Мотор» Запоріжжя	«Спартак» Київ	«Транспортник» Бровари
2001/02	«Мотор» Запоріжжя	«Спартак» Київ	«Галичанка» Львів
2002/03	«Мотор» Запоріжжя	«Спартак» Київ	«Галичанка» Львів
2003/04	«Мотор» Запоріжжя	«Спартак» Київ	«Галичанка» Львів
2004/05	«Мотор» Запоріжжя	«Галичанка» Львів	«Спартак» Київ
2005/06	«Мотор» Запоріжжя	«Спартак» Київ	«Галичанка» Львів
2006/07	«Мотор» Запоріжжя	«Галичанка» Львів	«Податкова академія» Ірпінь
2007/08	«Мотор» Запоріжжя	«Галичанка» Львів	«Карпати» Ужгород
2008/09	«СМАРТ» Кривий Ріг	«Мотор» Запоріжжя	«Галичанка» Львів
2009/10	«СМАРТ» Кривий Ріг	«Запоріжжя-ЗГІА»	«Податкова академія» Ірпінь
2010/11	«Спарта» Кривий Ріг	«Карпати» Ужгород	«Податковий університет» Ірпінь
2011/12	«Карпати» Ужгород	«Податк.універ.»Ірпінь	«Спартак» Київ
2012/13	«Карпати» Ужгород	«Галичанка» Львів	«Дніпрянка» Херсон
2013/14	«Карпати» Ужгород	«Галичанка» Львів	«Дніпрянка» Херсон
2014/15	«Галичанка» Львів	«Карпати» Ужгород	«Дніпрянка» Херсон
2015/16	«Галичанка» Львів	«Карпати» Ужгород	«Дніпрянка» Херсон

Хочеться, щоб рівень гандболу в Україні став на порядок вище, турніри - цікавіші, з'явилося більше людей, зацікавлених у розвитку гандболу. Хоча не тільки гандболу, але й інших видів спорту.

2.3. КУБКИ ЄВРОПИ З ГАНДБОЛУ

КУБОК ЄВРОПЕЙСЬКИХ ЧЕМПІОНІВ – ЛІГА ЧЕМПІОНІВ

1 вересня 1956 року VI конгрес Міжнародної федерації гандболу (IHF), який проходив в Стокгольмі, розглянув пропозицію федерації Франції про проведення щорічних змагань за участю чоловічих команд – чемпіонів своїх країн. Пропозицію французів було прийнято, приз для переможців Кубка європейських чемпіонів заснувала спортивна газета L'Equipe.

В першому розигриші Кубка приймали участь 12 команд, які представляли великі міста Європи. Фінал з участю гандболістів Праги і чемпіоном Швеції із Еребру відбувся 9 березня 1957 року в Празі і приніс перемогу команді Праги – 21:13, яка стала першим володарем нового турніру. Переможця визначали у зустрічі із одного матчу.

З наступного розигришу в турнірі стали приймати участь тільки клубні команди – чемпіони своїх країн. До 1966 року організатором фіналів була французька федерація, всі вирішальні матчі проводилися в Парижі, за винятком 1965 року, коли фінал проходив в Ліоні.

В зв'язку з проведенням чемпіонатів світу, у 1958, 1961, 1964 та 1969 роках, Кубок європейських чемпіонів не проводився.

З 1967 року організацію проведення фінальних зустрічей Кубка чемпіонів взяла на себе Федерація гандболу ФРН. Вирішальні ігри 7 разів проходили в Дортмунді, а також в Франкфурті-на-Майні (1968 рік) і Зіндельфінгені (1977 рік).

Із сезону 1978/1979 років всі ігри плей-офф проводилися командами на своєму майданчику і майданчику суперника.

З 1993 року змагання чемпіонів проходять у форматі Ліги чемпіонів, а з сезону 2009/2010 років вирішальні матчі проходять у форматі «Фіналу чотирьох».

Радянські команди розпочали приймати участь в Кубку європейських чемпіонів з сезону – 1961/62. Першим учасником престижного турніру була українська чоловіча команда київського «Буревісника».

Всього представники СРСР 21 раз перемагали у розіграшах самого престижного турніру Старого Світу (5 чоловіки і 16 жінки).

З 1957 по 2016 роки проведено 56 фіналів Кубка європейських чемпіонів – Ліги чемпіонів у яких приймали участь 46 клубів-претендентів на цей трофей. Найбільше разів до фіналу виходила іспанська «Барселона» - 11 разів із них у 9 ставала переможцем. Німецькі клуби «Гуммерсбах» і «Кіль», а також хорватський «Загреб» по 6 разів грали у фіналах і перемагали, відповідно по 6, 3 і 2 рази. Іспанський клуб «Сьюдад-Реаль» грав у 5 фіналах і має 3 перемоги, а чехословацька «Дукла» і румунська «Стяуа» із 4 фіналів виграли тільки по два. Мінський СКА (СРСР) тричі виходив до фіналу і має 100 % результат у фінальних іграх (табл. 8).

У чоловічих турнірах історично домінують німецькі клуби (19 перемог: ФРН – 9 перемог, НДР – 4, з сезону 1992/93 Німеччина – 6), до яких з сезону 1989/90 років «приєдналися» іспанські клуби (15 перемог і 11 фіналів, причому тільки один фінал до цього – сезон 1984/85 р.).

Цікаво зауважити, що один з найчудовіших випадків гандбольного життя клубів цих країн є те, що більшість фіналів престижного турніру, вони розігрували самі, клуби своїх країн або між клубами цих країн.

Конкуренцію німецьким та іспанським клубам складали і складають клуби СРСР (5 перемог і 3 фінали), Югославії (відповідно 4 та 7), Румунії (по 3 відповідно), Чехословаччини (відповідно 3 та 2), Хорватії (відповідно 2 та 4). По одному Кубку чемпіонів здобули клуби Угорщини (5 фіналів), Польщі (4 фінали), Швеції (1 фінал), Словенії (1 фінал) та Франції (1

фінал). Ще клуби 5 європейських країн грали у фіналах Кубка чемпіонів, це Данії (2), по одному фіналу клуби Ісландії, Португалії та Швейцарії.

Таблиця 8

Переможці і фіналісти Ліги чемпіонів (чоловіки)

Клуб	**Переможець Ліги чемпіонів, роки**	**Фіналіст Ліги чемпіонів, роки**
«Барселона» (Іспанія)	1991, 1996 – 2000, 2005, 2011, 2015	1990, 2001, 2010, 2013
«Гуммерсбах» (Німеччина)	1967, 1970 – 1971, 1974, 1983	1972
«Кіль» (Німеччина)	2007, 2010, 2012	2000, 2008 – 2009, 2014
«Загреб» (Хорватія)	1992 – 1993	1995, 1997 – 1999
«Магдебург» (НДР, Німеччина)	1978, 1981, 2002	1966
«Сьюдад-Реаль» (Іспанія)	2006, 2008 – 2009	2005
СКА (Мінськ, СРСР)	1987, 1989 – 1990	–

Німецькі гандбольні клуби в фіналах здобули 19 перемог, у 13 фіналах грали німецькі клуби, із них - 5 фіналів були чисто німецькі, 6 фіналів зіграно між німецькими та іспанськими клубами (одержали по три перемоги клуби кожної із країн).

Гандболісти Іспанії в 15 фіналах були сильнішими за своїх опонентів, у 22 фіналі грали іспанські клуби із них – 5 фіналів були чисто іспанські.

Іспанська «Барселона» є беззаперечним лідером в європейському гандболі по здобуттю Кубків чемпіонів. Розпочинаючи з сезону 1990/91 років гандболісти «Барселони» завоювали 9 Кубків чемпіонів (в тому числі,

були переможцями Ліги чемпіонів), причому з сезону 1995/96 років по 1999/2000 роки п’ять сезонів поспіль Кубок залишався у іспанських спортсменів. Ще в чотирьох фіналах гандболісти «Барселони» зазнавали поразки від своїх опонентів.

Німецький клуб «Кіль» приймав участь в 7 фіналах і виборов 3 Кубки чемпіонів, 5 Кубків в 6 фіналів здобули гандболісти німецького клубу «Гуммерсбах», 2 із 6 – хорватський «Загреб», по 3 із 4 – німецький «Магдебург» та іспанський «Сьюдад-Реаль». Гандболісти СКА (Мінськ, СРСР) тричі приймали участь в фіналах Кубка чемпіонів і в усіх двобоях були переможцями. У 1987-му, 1989-му і 1990-му СКА (Мінськ, СРСР) виборював Кубок європейських чемпіонів.

У цей час білоруські гандболісти чудово грали не тільки в складі СКА, але і збірної СРСР. Радянська дружина, чиї кольори захищали п'ятеро мінчан, і якою керував Спартак Миронович, завоювала в Сеулі-1988 золоті медалі Олімпійських ігор, перемігши у фіналі команду Південної Кореї - 32:25. У Барселоні-1992 збірна СНД знову під керівництвом Мироновича і не без допомоги білоруських гандболістів повторила олімпійський успіх. На цей раз у фінальній грі були переможені шведи - 22:20.

Аналіз фінальних матчів між клубами різних країн свідчить, що німецькі клуби 6 разів зустрічалися у фіналах із клубами Іспанії і всі перемоги поділили порівно – здобули по 3 перемоги клуби кожної із країни.

Клуби Іспанії та Хорватії 5 разів зустрічалися між собою в фіналах Кубка Чемпіонів та Ліги чемпіонів. В 4 фіналах сильнішими були іспанські гандболісти і у одному – хорватські, причому у фіналах сезонів 1996/97, 1997/98 та 1998/99 років іспанська «Барселона» була сильнішою за хорватський «Загреб».

У трьох фіналах грали гандболісти клубів Німеччини та Радянського Союзу, сильнішими були німецькі клуби, які вибороли 2 Кубки чемпіонів європейських країн.

Слід відмітити, що гандбольні клуби Румунії і Радянського Союзу, а також клуби Чехословаччини і Румунії по два рази грали у фіналах між собою і здобували по одній перемозі.

Український гандбол зазнав суттєвих якісних та кількісних змін. За аргументованими твердженнями фахівців найбільш динамічним є четвертий період розвитку світового і українського гандболу, що відповідає олімпійським циклам, а також сучасному олімпійському руху (з 1992 року і по сьогодні), коли Україна стала незалежною державою.

Відповідно до регламенту Чемпіонату України за підсумками чемпіонату України з гандболу клубам (командам) надається право участі у розіграші Європейських кубків. Гандбольному клубу, який посідає перше місце в Суперлізі України з гандболу надається право участі у Лізі чемпіонів.

Різке збільшення числа змагань вищого рангу в міжнародному календарі вимагає інтенсивного пошуку нових підходів до побудови річного циклу підготовки провідних гандбольних клубів з урахуванням індивідуальних особливостей гандболістів і команди в цілому. Основною метою підготовки клубів України, що приймають участь у єврокубках, є досягнення найкращої спортивної форми, яка дозволяла здобути перемоги.

Українські чоловічі гандбольні клуби регулярно з 1992 року приймають участь в розіграші Кубка європейських чемпіонів та Лізі чемпіонів. Чемпіони 6 чоловічих гандбольних клубів України різних років зустрічалися із гандбольними клубами 24 країн Європи. Вони, в різні роки і на різних стадіях, представляли собою бойову одиницю українського гандболу і мали неабиякі успіхи як в своїй країні, так і за кордоном.

Київський «СКА» першим із українських гандбольних клубів (сезон 1992/93 р.) розпочав писати нову історію участі наших команд в Кубку європейських чемпіонів. На стадії 1/16 фіналу наші гандболісти за підсумками двох зустрічей перемогли польський клуб «ГКС» (Гданськ) (25:16 та 16:20), а в 1/8 фіналу поступилися датському гандбольному клубу «ГОГ» (Гудме) (29:19 та 18:40) і вибули із подальшої боротьби.

З сезону 1993/1994 років українські гандбольні клуби є постійними учасниками розіграшу престижних кубків Європейської гандбольної федерації (Ліги чемпіонів, Кубку ЄГФ, Кубку кубків і Кубку виклику). Клуби 23 країн Європи на своїх майданчиках приймали наших чемпіонів. Українські гандбольні клуби не раз здобували перемоги над клубами Іспанії, Швейцарії, Австрії, Португалії, Угорщини та інших країн (табл. 9).

На протязі всіх сезонів проведення незалежного чемпіонату України з гандболу, гандболісти клубів – чемпіонів є однією з базових команд чоловічої національної збірної України, яка виступає у фіналах чемпіонатів світу та Європи.

Гандбольний клуб ЗТР приймав участь в 13 сезонах розигришу Кубка Ліги чемпіонів, два рази доходив до 1/4 фіналу престижного трофея (в сезонах 1998/99 та 1999/2000 років). Протягом цього часу запорізькі гандболісти зустрічалися із клубами 18 країн Європи. На сам перед це 5 клубів Іспанії, по 3 клуби – Боснії, Данії, Німеччини та Угорщини, по 2 клуби Білорусі, Греції, Італії, Франції, Хорватії та Швейцарії. На різних стадіях розіграшу цього трофея гандболісти ЗТР по одному разу зустрічалися із клубами 7 європейських країн.

Інші українські гандбольні клуби менш успішно виступали на європейській арені розигришу Ліги чемпіонів. На стадіях 1/16 фіналу вибували із розигришу клуби «Шахтар» (Донецьк) – сезони 1997/1998 та 1998/1999 років, «Портовик» (Южний) – 2006/2007 р.р., «Динамо» (Полтава) – 2012/2013 р.р.

Таблиця 9

Участь чемпіонів України з гандболу у розіграші Ліги чемпіонів (чоловіки)

Чемпіони України різних років					
ЗТР (Запоріжжя)	«Шахтар» (Донецьк)	«Мотор» (Запоріжжя)	«Портовик» (Южний)	«Динамо» (Полтава)	СКА (Київ)
Кількість сезонів					
14	3	2	1	1	1
Кількість країн з якими грали українські клуби					
клуби 20-ти країн	клуби 7-ти країн	клуби 15-ти країн	клуби 3-х країн	клуби 2-х країн	1 країна
Кількість клубів європейських країн з якими грали українські клуби					
Іспанії – 5 Хорватії – 4 по 3 клуби Данії, Німеччини, Угорщини, Боснії	Іспанії -2 Литви - 2	Франція – 3 Німеччини – 2 Угорщини – 2 Португалія – 2 Іспанія – 2 Данія – 3 Румунія – 2	по 1 клубу Іспанії Франції Австрії	по 1 клубу Австрії Норвегії	1 клуб Іспанії
Кращий результат					
1/4 фіналу	1/16 фіналу	1/16 фіналу	1/16 фіналу	1/16 фіналу	Квал-ція

У новому сезоні 2015/2016 років Ліга чемпіонів змінює формат. Формат нового сезону Ліги Чемпіонів 2015/2016 буде новим, який починається з групового турніру за участю 28 команд. Сезон Ліги Чемпіонів 2015/2016 буде завершений фіналом чотирьох, який з 28 по 29 травня 2016 пройде в Кельні (Німеччина).

«Мотор» (Запоріжжя) – у сезоні 2015/2016 р.р., вийшов із групи з другого місця. Гандбольний клуб вперше за свою історію потрапив в число 16 кращих команд Європи, обігравши іспанський клуб «Ла-Ріоха». На

стадії 1/8 фіналу наші гандболісти двічі поступилися угорському клубу «Веспрем» на виїзді 24:29 та вдома 28:29 і вибули із подальшої боротьби.

У 1960 році на VIII конгресі IHF було прийнято пропозицію редакції журналу «Старт» (Братислава) і федерації гандболу Чехословаччини про проведення розіграшу Кубка європейських чемпіонів серед жіночих команд. Перший турнір за участю 8 команд відбувся в 1961 році. З 1993 року змагання провідних європейських команд проходять у форматі Ліги чемпіонів.

Розіграш Кубка чемпіонів серед жіночих команд, аналогічно чоловічому, в сезоні 1968/69 років не проводився із-за проведення чемпіонату світу.

За всю історію розіграшу Кубка європейських чемпіонів і Ліги чемпіонів ЄГФ 55 разів жіночі гандбольні клуби визначали переможців. У боротьбі за цей трофей приймали участь клуби провідних країн де культивується на високому рівні спортивна гра – гандбол.

Гандбольні клуби 18 країн Європи в напруженій боротьбі виборювали у фіналах почесний трофей. Учасники фіналів ігор представлено в таблиці 6.

Першим переможцем Кубка європейських країн став румунський жіночий клуб «Штіінця», який у напруженій боротьбі двічі зміг здолати опір чехословацьке «Динамо».

Гандбольні клуби 18 країн Європи вели боротьбу у фіналах Кубка чемпіонів і Ліги чемпіонів, клуби 16 країн ставали переможцями європейського кубкового турніру, а клуби 18 країн – грали у фіналах. Найбільше Кубків вибороли клуби Радянського Союзу (16 перемог із 19 фіналів), Австрії (8 з 13 фіналів), Данії (7 з 12), Угорщини (4 з 14), Югославії (3 з 9), НДР (3 з 8) (табл. 10).

Таблиця 10

Переможці і фіналісти Ліги чемпіонів (жінки)

Клуб	Переможець Ліги чемпіонів, роки	Фіналіст Ліги чемпіонів, роки
«Спартак» (Київ, СРСР)	**1970, 1971, 1972, 1973, 1975, 1977, 1979, 1981, 1983, 1985, 1986, 1987, 1988**	**1974, 1989**
«Хіпо Нідеростеррайх» (Австрія)	1989, 1990, 1992, 1993, 1994, 1995, 1998, 2000	1987, 1988, 1991, 1996, 2008
«Віборг» (Данія)	2006, 2008, 2010	1997, 2001
«Слагелсе» (Данія)	2004, 2005, 2006	
«Лейпціг» (НДР)	1966, 1974,	1967, 1970, 1972, 1977
«Раднічки» (Югославія)	1980, 1984	1982, 1983, 1985
«Крім» (Словенія)	2001, 2003,	1999, 2004, 2006
«Вашаш» (Угорщина)	1982	1978, 1979, 1993, 1994
«Дьор» (Угорщина)	2013, 2014	2009, 2012
«Будучность» (Чорногорія)	2012, 2015	2014
«Кометал» (Македонія)	2002	2000, 2005
«Жальгіріс» (Каунас,СРСР)	1967, 1968	
«Ларвик» (Норвегія)	2011	2013, 2015
«Копенгаген» (Данія)	1965	1964, 1966
«Валенсія» (Іспанія)	1997	1998, 2003
«Подравка» (Хорватія)	1996	1995
«Лютзеллінден» (Німеччина)	1991	1992
«Штіінця» (Румунія)	1961	1986
«Ференцварош» (Угорщина)		1971, 2002

На початку 60-х років відзначаються перші успіхи українського жіночого гандболу. На міжнародну арену жіноча збірна команда Радянського Союзу вийшла в 1962 році. Перший успіх прийшов до жіночої команди "Труд" з Москви в сезоні 1962/63 років, яка виграла Кубок

Європейських чемпіонів. Цей успіх два рази повторили гандболістки каунаського «Жальгіріса» у сезонах 1966/67 та 1967/68 років.

Здобуття титулу чемпіона СРСР сезону 1968/69 рр., жіноча команда «Спартак» Київ, створена з вихованок ДЮСШ-2, на багато років стала першою в СРСР. З тих пір цим звання вони жодного разу не поступалися до 1989 року, стаючи чемпіонами з гандболу двадцять разів поспіль. Ставши чемпіоном країни «Спартак» Київ отримав право на участь у міжнародних клубних турнірах, де багато років займав позицію лідера - такого успіху не досягала жодна клубна команда європейського континенту.

У 15 фіналах грав київський «Спартак», 13 з них ставав клубним чемпіоном Європи (1970-1973, 1975, 1977, 1979, 1981, 1983, 1985-1988), два рази грав у фіналах (1973/74 та 1988/89 рр.) під керівництвом знаменитого тренера, Ігоря Євдокимовича Турчина.

При цьому гандболісти «Спартака» в чотирьох сезонах участі не приймали, так як була підготовка збірної СРСР до перших Олімпійських ігор, коли жіночий гандбол було включено до програми Олімпійських ігор – 1976, ігор московської Олімпіади – 1980, Олімпіади – 1984, а також чемпіонату світу – 1982 року, де гандболістки київського «Спартака» складали основу збірної Радянського Союзу, а І.Є. Турчин очолював цю збірну.

Два фінали гандболістки «Спартака» програли своїм опонентам – німецькому клубу «Лейпціг» (1973/74) та австрійському «Хіпо Нідеростеррайх» (1988/89).

Австрійський клуб «Хіпо Нідеростеррайх» став «спадкоємцем» українського клубу, він підхопив переможну естафету «Спартака» і 8 разів ставав переможцем європейського трофею і 5 разів був фіналістом.

На боці «Спартака» і «Хіпо Нідеростеррайх» - досвід участі в Кубку європейських чемпіонів і Лізі чемпіонів, цікаві придбання в цих клубів в періоди підготовки, що призводять до виконання наміченого тактичного

різноманіття у планах їх наставників. Має ж колись кількість зусиль тренерського штабу «Хіпо Нідеростеррайх» з перебудови гри команди перейти в якість результату?

Український «Спартак» і австрійський «Хіпо Нідеростеррайх» мають найдовшу серію перемог – по чотири, але гандболістки «Спартака» цю серію повторили два рази (1970 – 1973 та 1985 – 1988), а «Хіпо Нідеростеррайх» один раз (1992 – 1995). Слід зазначити, що ці клуби три рази зустрічалися у фіналах, перевага на стороні українського клубу, де спартаківки перемогли у сезоні 1986/87 та 1987/88 і поступилися у сезоні 1988/89 років.

Беззмінний, протягом останніх сезонів, чемпіон Австрії регулярно виходила на старт Ліги чемпіонів як краща команда цієї країни і продовжувала утверджуватися на міжнародній арені. За цей час гандбольний клуб тринадцять разів проходив як крізь кваліфікаційне сито у груповий турнір, так і напряму, один раз не зміг подолати відбір і ще два рази потрапляв в групу безпосередньо за рахунок коефіцієнта і високого місця країни в таблиці.

Угорські і чорногорські гандбольні клуби – бренди не тільки історичні, але й останніх років. Наставники клубів цих країн на протязі декількох років підтримують команди на високому рівні, незважаючи на втрату ключових гравців, яких забирають заможні клуби, в тому числі клуби Іспанії та Німеччини.

Датські клуби «Віборг» (2006, 2008, 2010) та «Слагелсе» (2004, 2005, 2006) у своєму активі мають по три перемоги в Лізі чемпіонів. По два трофеї здобули клуби «Жальгіріс» (Каунас,СРСР), «Лейпціг» (НДР), «Раднічки» (Югославія), «Крім» (Словенія), «Дьор» (Угорщина), «Будучность» (Чорногорія) та «Рапід» (Румунія).

Ще 8 гандбольних клуби мають по одній перемозі в Лізі чемпіонів.

На сьогоднішній день не відбулося жодного фіналу у яких зустрічалися б клуби однієї країни.

Найбільше фіналів відбулося між клубами Радянського Союзу та НДР – 6, де радянські гандболістки одержали 5 перемог у фіналах. Клуби СРСР та Австрії перемоги у фіналах поділили порівну – по дві із чотирьох.

Три перемоги із трьох одержали клуби СРСР (3 перемоги «Спартака») у фіналах із клубами Югославії. Аналогічна картина спостерігається і між клубами СРСР – Угорщина та СРСР – Румунія, де 100 % перевага на стороні радянського клубу – київського «Спартака».

Із фінальних матчів клубів інших країн слід відзначити фінали австрійського «Хіпо Нідеростеррайх» і німецького «Лютзеллинден». Клуби цих країн два сезони поспіль розігрували Кубок ліги чемпіонів (сезони 1990/91 та 1991/92 років) і перемоги у фіналах поділили порівну. Аналогічні фінали відбулися в сезонах 1994/95 та 1995/96 років де зустрічалися клуби Австрії та Хорватії, а також Данії та Словенії (2000/01, 2003/04, 2005/2006).

Шлях представників жіночих гандбольних клубів України на міжнародній і європейській спортивній арені був складним і неоднозначним. Починаючи з 90-х років, представники української школи гандболу зміцнюють свої позиції не лише в рамках національного масштабу, але й на міжнародній арені.

Чемпіонат України з гандболу серед жіночих команд розігрується з 1992 року і проводиться в трьох дивізіонах - Суперлізі, вищій лізі і першій лізі. Між лігами за підсумками кожного сезону проводиться обмін командами - найгірші вибувають у нижчий за рангом дивізіон, їх місця займають кращі команди нижчих ліг. Кращі команди Суперліги отримують право грати в єврокубкових турнірах, що проводяться під егідою Європейської федерації гандболу (ЄГФ).

Починаючи з сезону 1993/94 року українські гандболістки виступають у розіграші Кубка європейських чемпіонів і Кубку ліги чемпіонів (табл. 11).

Природно, в балансі очних зустрічей українські клуби солідно поступаються закордонний клуб. У домашніх матчах показники українок ще цілком нормальні, а от на виїзді справи йдуть складніше.

Таблиця 11

Участь чемпіонів незалежної України з гандболу у розіграші Ліги чемпіонів (жінки)

Чемпіони України різних років				
«Мотор» (Запоріжжя)	«Смарт» (Кривий Ріг)	«Спартак» (Київ)	«Карпати» (Ужгород)	«Галичанка» (Львів)
Кількість сезонів участі у ЛЧ				
14	2	2	-	-
Кількість країн з якими грали українські клуби				
клуби 22-х країн	клуби 5-ти країн	клуби 6-ти країн	-	-
Кількість клубів європейських країн з якими грали українські клуби				
Данії – 7 Норвегії – 5 по 3 клуби: Угорщини Нідерландів; по 2 клуби: Німеччини Росії Польщі Словенії Франція Сербії; по 1 клубу з 12 країн	Данії – 2 по 1 клубу: Німеччини Румунії Туреччини Швейцарії	по 1 клубу: Боснії Ісландії Німеччини Словенії Угорщини Югославії	-	-
Кращий результат				
1/4 фіналу	груповий етап	1/16 фіналу	-	-

Гра у гандбольних командах, як зарубіжних клубів так і вітчизняних, будується не тільки навколо досвідчених зірок. Будь який клуб, якщо він

хоче закріпитися в еліті міцно і надовго, повинен робити акцент на виховання власних вихованців.

Протягом багатьох років команда «Мотор» Запоріжжя є однією з провідних команд незалежної України. У період 1992 - 2010 рр. - багаторазовий чемпіон України, срібний і бронзовий призер чемпіонатів України. З 1993 - 2010 роки приймала участь у розіграшах Кубків Європейської федерації гандболу, зустрічалася з командами Данії – 7 клубів, Норвегії – 5 клубів, по 3 клуби країн Нідерланди та Угорщини та багато клубів інших країн Європи. Краще досягнення «Мотору» 1/4 фіналу Ліги чемпіонів ЄГФ сезону 1997/1998 та 2001/2002 р.р. У складі збірної національної команди України на Олімпійських іграх, чемпіонатах Світу та Європи виступали гравці команди «Мотор».

Слід зазначити, що одному із досвідченому клубу України, складали конкуренцію інші українські гандбольні клуби, такі як «Смарт» (Кривий Ріг), «Спартак» (Київ), «Карпати» (Ужгород), «Галичанка» (Львів).

Розпочинаючи з сезону 2012/2013 років команди, які не проходили кваліфікацію жіночої Ліги чемпіонів опустяться не в Кубок ЄГФ, а в Кубок кубків.

Формат нового сезону жіночої Ліги чемпіонів 2015/16 рр. залишається незмінним, який починається з групового турніру (16 команд). Потім 12 команд будуть брати участь у кваліфікаційному турнірі, де визначать учасників 1/4 фіналу. У матчах 1/4 фінального турніру будуть розіграні путівки у фінал чотирьох, які 7 - 8 травня 2016 року пройдуть в Будапешті.

Найтитулованішою командою турніру та і взагалі Європи є київський "Спартак". З 1970 року по 1988 рік київська команда тринадцять разів вигравала турнір і двічі була другою. Це була ера "Спартака". Очолював команду видатний тренер Ігор Турчин. За видатні досягнення в спорті Турчин і його команда занесені в Книгу рекордів Гіннесса. Тричі у фіналі

суперником "Спартака" був белградський "Раднічки" і тричі поступився. І тричі цей клуб виграв кубок, але в ті роки "Спартак" у фінал не виходив.

В кінці 80-х і в 90-х настала ера австрійського "Хіпо Нідеростеррайх", який по чотири рази вигравав Кубок Чемпіонів і Лігу Чемпіонів. З п'яти останніх розіграшів кубка "Хіпо" виграв чотири і один раз програв у фіналі. В семи перших розіграшах Ліги Чемпіонів "Хіпо" чотири рази був перший, раз другий і двічі третій. Як бачимо ні один півфінал не відбувся без австрійського клубу.

На початку 2000 років трофей переїхав на Балкани і затримався там на три роки. Двічі лігу вигравав словенський "Крім"(Любляни) і одного разу "Кометал"(Скоп'є, Македонія). Також в цей період стабільними учасниками півфіналів були чорногорський "Будучность" та угорський "Дьор".

Починаючи з 2004-го року настає ера домінування Скандинавії в європейському гандболі. Шість разів турнір вигравали данські клуби, а саме "Слагелс" і "Віборг", які ставали по три рази ставали найкращими. У 2008 році перерву в гегемонії данських команд зробила російська "Зірка" зі Звенигорода.

З сезону 2011/2012 років еру Скандинавії знову перехопили команди Балкан і це вже були команди, які набиралися досвіду у півфіналах того часу. Між двома виграними фіналами «Будучность» були два переможні фінали угорської команди «Дьор».

Діючим чемпіоном є румунський "Рапід", який у фіналі за сумою двох матчів переграв угорський "Дьор".

КУБОК ВОЛОДАРІВ КУБКІВ ЄГФ

Кубок володарів Кубків (Кубок Кубків) - другий за значимістю, після Ліги чемпіонів, щорічний турнір європейських гандбольних клубів, який організовується Європейської гандбольної федерацією (EHF, ЄГФ).

Турнір для чоловічих клубів проводився з 1975 року до сезону 2011/12 років (з наступного сезону 2012/2013 рр. був об'єднаний з Кубком ЄГФ), для жіночих клубів проводиться з 1976 року.

До 1978 року фінал Кубка Кубків складався з одного матчу: в 1976 році він проходив у Барселоні (Іспанія), в 1977 – у Запоріжжі (Україна), в 1978 – в Дортмунді (ФРН). Згодом, за винятком 1984 року, фіналісти стали проводити по два матчі – на своєму і чужому майданчику.

Всю 37-річну історію Кубок розігрувався за олімпійською системою з 2-х матчів (вдома і в гостях) аж до фіналу. Фінал проходив на нейтральному полі, єдині виключення були в перших трьох розіграшах: тоді фінал складався з одного матчу. У четвертому розіграші (1983/84) переможець теж був визначений за результатом одного матчу.

Формат турніру був ідентичний класичному Кубку європейських чемпіонів з 32 командами, які оспорюють 4 раунди до фіналу. Кубок зазвичай тривав з вересня по травень. У більш пізніх розіграшах був доданий попередній відбірковий раунд, який проходив у серпні, щоб зберегти число клубів-учасників у фінальній стадії до 32. Це стало необхідністю через приплив нових країн-учасниць в ЄГФ в 1990-х роках.

Регламент дозволяв приймати участь у турнірі одному клубу від кожної національної гандбольної асоціації ЄГФ.

Перехідний трофей Кубка вручався команді-переможниці на один рік, команда повинна була повернути трофей за місяць до наступного фінального поєдинку. Натомість переможець Кубка назавжди отримував зменшену копію.

Гандболістам команди-переможниці вручали 14 золотих медалей, фіналістам - 14 срібних.

Перший Кубок був розіграний у сезоні 1975/76 років і був напівофіційним експериментальним турніром. Однак початкова реакція на створення змагання була не дуже захопленою з боку багатьох кращих

клубів Європи: у багатьох європейських асоціації не було національних кубків в той час, а в тих країнах, в яких він існував, повагу до нього було нижче, ніж до національного чемпіонату. Тільки в таких країнах, як Італія, Нідерланди і, меншою мірою, Німеччина та Іспанія, виграти кубок вважалося дуже престижним. Багато хто скептично ставилися до життєздатності Кубка, і багато хто з великих клубів, які мають право брати участь в Кубку, не включили себе в заявку.

Кубок володарів кубків був ключовим компонентом європейського гандбольного календаря протягом 1970-х і 1980-х років. Кубок був розцінений ІГФ як другий за значимістю в європейському гандболі, навіть при тому, що турнір виглядав більш слабким, ніж Кубок чемпіонів і навіть Кубок ІГФ з точки зору загальної якості для команд, що брали в ньому участь, так як кубок в країнах нерідко виграють не найсильніші команди.

Після установи Ліги чемпіонів ЄГФ (замість Кубка європейських чемпіонів) на початку 2010-го, престиж Кубка володарів кубків почав знижуватися.

ЄГФ вирішила реорганізувати єврокубки. Єврокубковий блок питань включав не менш важливі пункти. З сезону-2012/13 років ЄГФ вирішила об'єднати чоловічі Кубок ЄГФ і Кубок кубків в один турнір. Таким чином, найближчий гандбольний сезон - останній з чотирма єврокубками. У майбутньому їх стало три: Ліга чемпіонів, Кубок ЄГФ і Кубок виклику. Відзначимо, що поки це реформування відбулося тільки у чоловічих змаганнях.

За всю історію існування гандболу було розіграно 37 фіналів Кубка володарів Кубків в яких приймали участь 41 клуб 13 країн Європи.

Більше за всіх у фіналах приймали участь гандбольні клуби Німеччини – 13, Іспанії – 10, Радянського Союзу і Франції – по 3, а також Угорщини, Югославії та Швеції – по 2, решта по одному, а саме Данія, Росія, Румунія, Хорватія, Чехословаччина та Швейцарія. І тільки 23 клуби із 6 країн Європи

були його володарями. Іспанські клуби завоювали 16 Кубків у 26 фіналах, німецькі – 12 у 24 фіналах, Радянського Союзу – 5 у 5 фіналах, Угорщини – 2 у 5 фіналах По одному разу клуби Росії та Франції ставали їх переможцями, але Росія приймали участь у одному фіналі, а Франція – у чотирьох (табл. 12).

Першим володарем заснованого Кубка володарів Кубків був клуб «Гранольєрс» (Іспанія), який у рівній боротьбі переміг західногерманських гандболістів із клубу «Грюн-Вайс» (ФРН). Фінальна гра проходила на спортивному майданчику в Барселоні (Іспанія) і завершилася з перевагою іспанських гандболістів у два м'ячі (26:24).

Таблиця 12

Перемоги і фінали в Кубку володарів кубків ЄГФ європейських країн (чоловіки)

Країни	**Переможець Кубка володарів кубків ЄГФ, роки**	**Фіналіст Кубка володарів кубків ЄГФ, роки**
Іспанія	1976, 1980, 1984, 1986, 1990, 1994 – 1995, 1997 – 2000, 2002 – 2005, 2009	1985, 1991, 1996, 1999, 2001, 2004, 2006 – 2008, 2010
Німеччина (ФРН, НДР)	1978 – 1979, 1981 – 1982, 1989, 1991, 1996, 2001, 2007, 2010 –2012	1976 – 1977, 1979 – 1980, 1983, 1986, 1988, 1992, 1998, 2002, 2009, 2012
СРСР	1977, 1983, 1985, 1987 – 1988	–
Угорщина	1992, 2008	1993, 1997, 2000
Франція	1993	1989, 1994, 1211
Росія	2006	–

Завершальний фінал Кубка володарів Кубків сезону 2011/2012 рр. розігрували між собою німецькі клуби «Фленсбург-Хандевітт» та «Гуммерсбах», які в минулому були неодноразові переможці і фіналісти

цього турніру. У дворaундовому поєдинку спритнішими були гандболісти клубу «Фленсбург-Хандевітт» – 34:33 та 32:28.

У розіграші Кубка володарів кубків частіше за інших перемагали німецький клуб «Гуммерсбах» та іспанська «Барселона» – по чотири рази. Гандбольний клуб «Гуммерсбах» своєю назвою зобов'язаний маленькому селу неподалік від Дортмунда, де жив Йорген Хас - людина закохана в гандбол. Він і створив команду, яка користується в Німеччині, навіть більшою популярністю, ніж національна збірна цієї країни.

Іспанські клуби «Кантабрія» (1990, 1998), «Адемар» (1999, 2005), «Портленд Сан-Антоніо» (2000, 2004), «Сьюдад-Реаль» (2002 – 2003); Радянського Союзу СКА (Мінськ) (1983, 1988), ЦСКА (Москва) (1985, 1987), німецький «Фленсбург-Хандевитт» (2001, 2012); угорський «Веспрем» (1992, 2008) по два рази здобували Кубок володарів Кубків.

Три знамениті клуб спромоглися по два сезони поспіль виборювати цей трофей: «Гуммерсбах» (1978-1979), «Барселона» (1994-1995) і «Сьюдад-Реаль» (2002-2003).

Слід зазначити, що гандбольні клуби «Гуммерсбах» (Німеччина), «Адемар», «Барселона» і «Кантабрія» (Іспанія), «Веспрем» (Угорщина) та «Фленсбург-Хандевітт» (Німеччина) попри завоювання Кубка Кубків у різні роки були фіналістами цього турніру.

У трьох фінальних іграх різних сезонів долю Кубка Кубків вирішували гандбольні клуби однієї країни, це дві іспанські пари «Адемар» – «Кантабрія» (1998/1999) та «Портленд Сан-Антоніо» – «Вальядолід» (2003/2004) та одна німецька «Фленсбург-Хандевітт» – «Гуммерсбах» (2011/2012). Німецькі гандбольні клуби провели фінальну гру не тільки сезону 2011/2012 рр., але і всього турніру перед об’єднанням його із турніром Кубка ЄГФ.

Іспанія і Німеччина серйозно котирується на європейському і світовому рівні. Клубам інших країн, на різних етапах розигришу Кубка Кубків,

дістаються з року в рік більш складні команди. Участь у цьому турнірі дозволяє клубу заробляти гроші і набиратися досвіду, готувати свій резерв.

Так, із 37 проведених фіналів, майже половину їх розігрували іспанські та німецькі гандбольні клуби, перевага на стороні іспанських гандболістів, які були сильнішими шість разів із одинадцяти. Були чисто іспанські (сезонів 1998/1999 та 2003/2004 рр.) і німецькі (сезону 2011/2012 рр.) фінали, а також три фінали за участю клубів Радянського Союзу та Німеччини (сезони 1976/1977, 1982/1983, 1987/1988 рр.).

Після здобуття Україною своєї незалежності у 1991 році, федерація гандболу України визнана Міжнародною федерацією гандболу (ІГФ), а потім – у 1993 році, європейською гандбольною федерацією (ЄГФ).

Провідні українські гандбольні клуби України розпочинаючи із сезону 1993/1994 років протягом 18 сезонів були учасниками розигришу цього трофею. У різні роки наші клуби, а саме «Світлотехнік» (Бровари) – 9 сезонів, ЗТР (Запоріжжя) – 7 сезонів, «Портовик» (Южний) – 6 сезонів, вели боротьбу за Кубок Кубків, а також ще три клуби були його учасниками по одному сезону і мірялися силами із клубами 21 країни Європи. Найвищі досягнення, 1/4 фіналу розигришу Кубка Кубків, були у гандболістів ЗТР (2007/2008 рр.) та «Портовик» (2006/2007 рр.) (табл. 13).

У сезоні 2011/2012 років у третьому раунді розигришу Кубку Кубків жереб звів два українські клуби, зустрічалися запорізький ЗТР і «Мотор-ЗНТУ», загальну перемогу здобули менш імениті гандболісти запорізького технічного університету.

У середині 70-х років сезону 1976/1977 років розвернулася боротьба за новий європейський трофей, на європейському фронті вперше взяв старт Кубок володарів Кубків серед жіночих клубних команд.

Фінал Кубка Кубків сезону-1976/77 пройшов в Берліні, в наступному році - в Будапешті. Надалі переможець турніру став визначатися за сумою двох фінальних матчів - домашнього та виїзного.

Таблиця 13

Участь гандбольних клубів України у розіграші Кубку володарів Кубків ЄГФ (чоловіки)

Володарі Кубку України різних років					
«Світлотех.» (Бровари)	ЗТР (Запоріжжя)	«Портовик» (Южний)	«Шахтар» (Донецьк)	«Мотор» (Запоріжжя)	СКА (Київ)
Кількість сезонів					
9	8	6	1	1	1
Кількість країн з якими грали українські клуби					
11	7	8	2	4	1
Кількість клубів європейських країн з якими грали українські клуби					
по 2 клуби Грузії, Данії, Хорватії; по 1 клубу – 8 країн	Польщі – 3; по 2 клуби Німеччини, Швейцарії; по 1 клубу – 4 країни	Швейцарії – 2 клуби; по 1 клубу – 7 країн	Люксембург - 1, Сербії - 1	по 1 клубу – 4 країн	Поль щі - 1
Кращий результат					
1/8 фіналу	1/4 фіналу	1/4 фіналу	Квал-ція	1/8 фіналу	Квал-ція

Фінальні ігри сезону 1979/80 років між клубами «Іскра» (Чехословаччина) та «Локомотив» (Югославія) закінчилися з однаковим рахунком 16:16 і переможця визначали за допомогою серії 7-метрових кидків, влучнішими виявилися чехословацькі гандболісти, рахунок був 5:3.

У драматичній боротьбі проходили фінальні зустрічі де югославські клуби були сильнішими за своїх опонентів і змушували визнавати поразки клуби інших країн і приміряти все нові і нові нагороди. До цих пір жодній країні не підкорялися стільки європейських вершин у Кубку Кубків.

Слід відмітити, що за час розіграшу Кубка володарів кубків, проведено 40 фіналів в яких приймали участь 53 жіночі гандбольні клуби 15 європейських країн і тільки 29 клубам з 14 країн мали за честь його вигравати.

Угорський гандбольний клуб «Ференцварош» має великий досвіди участі у єврокубках. Маючи досить багато ігрових проблем, що показали ігри, доходив до фіналів і виграв велику кількість титулів, багато в чому завдяки своєму чемпіонському характеру, переграваб інших традиційних здобувачів титулу. Те, що команда не ідеальна, керівництво клубу прекрасно розуміло, тим не менш, не боялося застосовувати досить широку ротацію, довіряло як молодим гравцям, так і ветеранам. В результаті угорські гандболістки знову опинилися на вершині два сезони (2011 – 2012 рр.) поспіль цього кубкового турніру (табл. 14).

Великий досвід участі в Кубку Кубків мають інші жіночі гандбольні клуби, які змогли здобувати по два кубки на початку його заснування, а саме: югославський «Осієк» (1982 – 1983 рр.), краснодарська «Кубань» (1987 – 1988 рр.), югославські «Раднічки» (1991 – 1992 рр.) та норвежський «Баккелагетс» (1998 – 1999 рр.).

Таблиця 14

Перемоги і фінали в Кубку володарів Кубків ЄГФ європейських країн (жінки)

Країни	**Переможець Кубку володарів кубків ЄГФ, роки**	**Фіналіст Кубку володарів кубків ЄГФ, роки**
Югославія	1982 – 1986, 1991 – 1992	1980 – 1981,
Угорщина	1978, 1981, 1995, 2011-2012	1979, 1982, 1988, 1990, 1992, 1994, 2006
Німеччина	1977, 1979, 1993 –1994, 1996	1978, 1983, 1987, 1995, 1997
Норвегія	1998 – 1999, 2005 – 2006, 2007 – 2008	2001, 2007, 2009
Данія	2004, 2009, 2014 – 2015	2010, 2012
СРСР	1987 – 1988, 1990	1977, 1989, 1991
Румунія	1989, 2007	2002, 2008
Росія	1997, 2002	1993, 2000, 2014
Чорногорія	2006, 2010	–
Україна	2001	–

Найбільше фіналів провели клуби Німеччини з клубами Угорщини (1978 р., 1979 р., 1994 р., 1995 р.), Югославії (1983 р., 1984 р.), Радянського Союзу (1977, 1987 рр.) та Росії (1993, 1997 рр.). Із угорськими, радянськими і російським клубами німецькі гандболістки перемоги розділили порівну, а югославські клуби у двох фіналах мали переваги.

Аналізуючи фінальні зустрічі між клубами різних країн Європи, необхідно звернути увагу на те, що угорські клуби зустрічалися у чотирьох фіналах із німецькими клубами (1978 р., 1979 р., 1994 р., 1995 р.), трьох – югославськими (1981 р., 1982 р., 1992 р.), а також двох – радянськими (1988 р., 1990 р.). Із німецькими клубами угорські гандболістки перемоги розділили порівну, а югославські і радянські клуби мають переваги.

Клуби Югославії у фіналах зустрічалися із клубами 3-х країн: Угорщини (1981 р., 1982 р.), Чехословаччини (1985 р., 1986 р.), Німеччини (1983 р., 1984 р.). Із клубами угорських гандболісток вони мали по одній перемозі і по два рази були сильнішими за гандболісток Чехословаччини та Німеччини.

Гандболістки клубу «Кубань» (Краснодар), які представляли радянський гандбол, вибороли два Кубки володарів кубків ЄГФ, перемігши гандболісток Німеччини (1987 р.) та Угорщини (1988 р.).

Аналогічні перемоги, а з ними і Кубки володарів кубків, клуби Норвегії здобували у 1998 та 2006 роках, зустрічаючись із клубами Хорватії, у 1999 р. – Іспанії і у 2008 р. – Румунії, але у 2007 році поступилися другому румунському клубу «Олтхім» (Римніку-Вилча).

Розпочинаючи з сезону 1992/93 років українські жіночі гандбольні клуби є постійними учасниками Кубка володарів кубків європейських країн. Протягом 18 сезонів шість українських клуби у різні роки вели боротьбу за почесний трофей: «Спартак» (Київ), «Автомобіліст» (Бровари), «Мотор» (Запоріжжя), «Податкова академія» (Ірпінь), «Карпати» (Ужгород), «Галичанка» (Львів). Лідером участі у розіграші Кубка кубків є київський

«Спартак», який 10 сезонів із 18 вів боротьбу із гандбольними клубами 19 країн Європи. Слід відзначити, що київські гандболістки в сезоні 2002/03 рр. дійшли до фіналу, нажаль поступилися за підсумками двох зустрічей французькому клубу «Безенсон» – 27:30 та 20:15. Також спартаківки в 2000 році грали у півфіналі, тричі зупинялися на стадії 1/4 фіналу і один раз – 1/8 фіналу (табл. 15).

Запорізький «Мотор» у своїй історії тричі намагався піднятися на вершину слави і тільки з третьої спроби став володарем Кубка володарів кубку сезону 2000/01 років, коли у фіналі два рази був сильнішим за норвежський клуб «Нордстранд» – 26:20 та 23:18.

Інші українські жіночі гандбольні клуби менш успішно виступали у розіграші цього трофею і вибували із боротьби на перших стадіях.

Таблиця 15

Участь гандбольних клубів України у розіграші Кубку володарів Кубків ЄГФ (жінки)

Володарі Кубку України різних років					
«Спартак» (Київ)	«Галичанка» (Львів)	«Мотор» (Запоріжжя)	«Автомобіліст» (Бровари)	«Карпати» (Ужгород)	«Подат. універ.» (Ірпінь)
Кількість сезонів					
9	6	2	2	1	1
Кількість країн з якими грали українські клуби					
2	8	7	4	4	1
Кількість клубів європейських країн з якими грали українські клуби					
Іспанії – 3 Турції – 3 По 1 клубу 13 країн	Швейцарії – 2 клуби; по 1 клубу з 6 країн	Румунії –2; по 1 клубу – 6 країни	Німеччини – 1 Польщі – 1 Португалії – 1 Швейцарії – 1	по 1 клубу з 4 країн	Польщі - 1
Кращий результат					
Фінал	1/4 фіналу	Кубок Кубків 2001 рік	1/4 фіналу	1/8 фіналу	Квал-ція

КУБОК ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ГАНДБОЛЬНОЇ ФЕДЕРАЦІЇ (КУБОК ЄГФ)

Кубок Європейської гандбольної федерації (Кубок ЄГФ) - щорічний турнір європейських гандбольних клубів.

Турнір проводиться для чоловічих і жіночих клубів з 1981 року, спочатку під егідою Міжнародної гандбольної федерації (IHF) під назвою Кубок IHF; з 1993 року організовується Європейської гандбольної федерацією (EHF).

З сезону 1981/1982 по 2015/2016 роки. чоловічі гандбольні клубі розіграли 35 Кубків ЄГФ. Першим володарем Кубку ЄГФ був німецький клуб «Гуммерсбах», який впевнено переграв югославських гандболістів з рахунком 23:14.

Гандбольні клуби 16 країн Європи були фіналістами розіграшу Кубку ЄГФ і тільки клуби 6 країн ставали володарями цього трофея у чоловіків.

Особливо «зачастили» Кубки ЄГФ в Німеччину в останні роки: в двадцяти останніх сезонах таких перемог у фіналах було сімнадцять. Починаючи з сезону 1996/1997 років не було сезону, щоб німецькі клуби не виходили у фінал розіграшу Кубка ЄГФ, за винятком сезонів 2002/2003 і 2013/2014 років, де за перемогу у фіналі боролися іспано-російські та угорсько-іспанські клуби. Хочеться відзначити період з 2003/2004 рр. по 2012/2013 рр. коли десять сезонів німецьким клубам не було рівних при визначенні переможця у фіналах Кубка ЄГФ, при чому три фінали були чисто німецькі (2005, 2006, 2011 рр.).

Всі фінальні матчі, як правило, проходили у напруженій боротьбі: 14 перемог, 2 нічиї і 3 поразки, 534 м'яча закинуто у ворота суперника і 488 пропущено, різниця в 46 м'ячів свідчить про те, що ніхто не хотів програвати, всі прагнули виграти кубок. Загалом, не доводиться сумніватися в силі німецьких клубів.

23 клуби ставали володарями Кубка ЄГФ. Німецькі гандбольні клуби «Магдебург» і «Кіль» є лідерами за кількістю здобутих Кубків ЄГФ, в тім вони почергово перемагали у фіналах, відповідно 1999, 2001, 2007 та 1998, 2002, 2004 роки, але «Магдебург» один сезон (2004/2005) був фіналістом (табл. 16).

Чотири клуби у своєму активі мають по два здобуті кубки, а саме німецькі ««Лемго» (2006, 2010) та Фрішауф» (2011 – 2012), а також румунський «Міньор» (1985, 1988) і іспанський «Гранольєрс» (1995 – 1996 роки).

Таблиця 16

Переможці і фіналісти Кубку ЄГФ (чоловіки)

Клуб	Переможець Кубку ЄГФ, роки	Фіналіст Кубку ЄГФ, роки
«Магдебург» (Німеччина)	1999, 2001, 2007	2005
«Кіль» (Німеччина)	1998, 2002, 2004,	
«Фрішауф» (Німеччина)	2011, 2012	2006
«Міньор» (Румунія)	1985, 1988	
«Гранольєрс» (Іспанія)	1995, 1996	
«Лемго» (Німеччина)	2006, 2010	
«Фленсбург-Хандевітт» (Німеччина)	1997	1998, 2000
ЗІІ (Запоріжжя, СРСР)	**1983**	**1985**
«Гроссвальштадт» (ФРН)	1984	2011
«Гранітас» (Каунас, СРСР)	1987	1988
«Метковіч» (Хорватія)	2000	2001
«Барселона» (Іспанія)	2003	2002

В розіграшах Кубків ЄГФ німецьким гандбольним клубам гостру конкуренцію складали і складають провідні іспанські клуби. Вони перемагали у шести фіналах і у семи – були переможені. 4 сезони поспіль

(1993 – 1996 роки) клуби Іспанії утримували гандбольну пальму – Кубок ЄГФ. Така серія перемог у німецьких клубів налічує 10 сезонів (2004 – 2013 роки).

Клуби Радянського союзу і Румунії по три рази були володарями Кубка ЄГФ, але румунські гандболісти 3 рази грали в фіналах і у всіх були переможцями, а радянські – здобули 3 кубки у 6 фіналах, угорські гандбольні клуби були силнішими у 2-х фіналах із двох, хорватські – один із двох.

Чотири рази жереб зводить німців та іспанців в єврокубках і в чотирьох фіналах німецькі гандбольні клуби долали опір своїх опонентів. Причому ці успіхи здобували два клуби - по два Кубки ЄГФ вигравали «Магдебург» (1999, 2007) і «Кіль» (2002, 2004 роки).

Крім того, німецькі клуби за два сезони поспіль визначали переможця з хорватським гандбольним клубом «Метковіч» (2000 - 2001) та французькими «Дюнкерком» (2012) і «Нантом» (2013). Гандболісти Хорватії та Німеччини кубки поділи порівну, а ось французам у цьому протистоянні кубків не дісталося.

У 1983 році запорізький клуб ЗІІ, представник радянської школи гандболу, став володарем Кубка ІГФ другого розигришу цього турніру, який двічі був сильнішим за шведський клуб «Карлскруна» 23:16 і 22:20.

Рівень підготовленості і результати провідних чоловічих гандбольних клубів в основних змаганнях на європейських аренах різних сезонів помітно відрізняються від аналогічних показників наших вітчизняних клубів. На основі аналізу виступу гандбольних клубів України в розіграші Кубку ЄГФ показано, що для пошуку нових підходів до побудови річного циклу підготовки необхідне виконання ряду основних вимог: змагання в чемпіонаті та кубку України, підготовка та виступи клубів в кубках Європи повинні бути строго ранжирувані й підпорядковані найважливішому стратегічному завданню – досягненню найвищої готовності до основних

змагань. На основі вивчення протоколів змагань проаналізовано виступ вітчизняних клубів на змаганнях різного рівня. Керівний та тренерський склад клубів визначають особливості результатів виступу гандболістів на змаганнях, які полягають в тенденції покращення результатів, що свідчать про вдосконалення методики підготовки команди, загалом, а також про найновіші напрями формування команди.

Українські гандболісти, розпочинаючи з сезону 1992/1993 років, є постійними учасниками розіграшу Кубка європейської гандбольної федерації. Сім наших клубів («Портовик Южне» – 8 сезонів, «Шахтар» Донецьк – 6, ЗТР (Запоріжжя) – 5, «Світлотехнік» Бровари – 5, «Динамо» Полтава – 2, «Мотор» Запоріжжя та СКА (Київ) – по одному сезону) у різні роки 24 сезони мали можливість вибороти цей кубок, зустрічаючись із гандбольними клубами 29 європейських країн (табл. 17).

Великий досвід участі в змаганнях за кубок мають гандболісти клубу «Портовик» (Южне). Розпочинаючи з сезону 2001/2001 рр. по 2014/2015 рр. 8 сезонів вони зустрічалися із 15 гандбольними клубами 13 країн (по два клуби з Німеччини та Швейцарії). Найбільших успіхів гандболісти «Портовика» досягли у 2003 році – 1/8 фіналу та 2008 – 1/4 фіналу розіграшу Кубку ЄГФ.

Гандболісти донецького клубу «Шахтар» 6 сезонів приймали участь у розіграші європейського трофею де жереб зводив їх з клубами 11 країн. У сезоні 1995/1996 років гандболісти «Шахтаря» почергово долали опір клубів Латвії, Чехії, Росії, Хорватії. У фіналі зустрілися із іспанським гандбольним клубом «Гранольєрс» і зазнали дві поразки – 27:28 та 18:28.

З сезону 1981/82 р. по 2015/16 р. жіночі гандбольні клуби розіграли також 35 Кубків ЄГФ. Клуби 17 країн були фіналістами і тільки клуби 10 країн ставали володарями Кубку ЄГФ у жінок.

Першим переможцем Кубку ІГФ серед жіночих команд у 1982 році став клуб «Трешневка» (Югославія). Югославські гандболістки за

підсумками двох матчів були сильнішими за клуб «Егле» (Вільнюс, СРСР) 30:27 і 17:19.

Таблиця 17

Участь гандбольних клубів України у розіграші Кубку ЄГФ (чоловіки)

«Портовик» (Южний)	«Шахтар» (Донецьк)	ЗТР (Запоріжжя)	«Світлотехнік» (Бровари)	«Мотор» (Запоріжжя)	СКА (Київ)
Кількість сезонів					
8	6	5	4	1	1
Кількість країн з якими грали українські клуби					
13	2	8	5	4	1
Кількість клубів європейських країн з якими грали українські клуби					
Швейцарії, Німеччини і Грузії – по 2 клуби; по 1 клубу – 10 країн	по 1 клубу – 11 країн Європи	Німеччини – 3 клуби; по 1 клубу – 7 країн	по 1 клубу – 5 країн: Швейцарії, Данії, Австрії, Нідерландів, Чехії	по 1 клубу – 5 країн: Ісландії, Австрії, Німеччини ,Данії, Словакії	Греції - 1
Кращий результат					
1/4 фіналу	Вихід у фінал у 2006 р.	1/4 фіналу	1/8 фіналу	Квал-ція	Квал-ція

У 2016 році було проведено 35 фінал турніру Кубку ІГФ. 43 команди мали намір заволодіти європейським Кубком. Дві команди по чотири рази («Дебрецен» і «Дьор» всі Угорщина) і три команди по три рази («Егле» СРСР, «Лейпціг» Німеччина і «Виборг» Данія) виходили до фіналу, але не всі стали переможцями.

Найбільше Кубком ЕГФ володіли команди «Виборг» Данія – 3 рази, по два Кубки у своєму активі мають «Лейпціг» Німеччина, «Дебрецен» Угорщина, «Хімістул» Румунія та «Форверст» Німеччина (табл. 18).

Таблиця 18

Клуби переможці і фіналісти Кубку ЄГФ (жінки)

Клуб	Переможець Кубку ЄГФ, роки	Фіналіст Кубку ЄГФ, роки
«Віборг» (Данія)	1994, 1999, 2004	
«Дебрецен» (Угорщина)	1995- 1996	1986, 1994
«Твіс» (Данія)	2013, 2015	2011
«Лейпціг» (НДР)	1986, 1992	2009
«Форвертс» (НДР)	1985, 1990	
«Лада» (Тольяті, Росія)	2012, 2014	
«Хімістул» (Румунія)	1984, 1989	
«Егле» (Вільнюс, СРСР)	1988	1982, 1989
«Будучность» (Югославія)	1987	1988
«Ікаст» (Данія)	2002	2008

Гандбольні клуби Данії 9 разів перемагали у 11 фіналах Кубка ЕГФ, 5 клубів Угорщини – у 13 фіналах, 4 перемоги в клубів Німеччини у 10 фіналах і по три – Югославії, Росії і Румунії.

Гандболістки клубів Угорщини (2005) і Данії (2011) склали фінальні пари розіграшу Кубку ЕГФ, а команди цих країн грали фінальні матчі у 1994, 1999, 2002, 2003 та 2004 роках і датчанки в усіх цих фіналах мали переваги.

Гандбольні клуби незалежної України розпочали свою ходу у боротьбі за Кубок ЄГФ з сезону 1992/1993 років. Першим учасником розіграшу цього трофею був броварський «Автомобіліст». Не маючи досвіду міжнародних зустрічей наші гандболістки вибули із боротьби уже на першій її стадії (табл. 19).

П’ять гандбольних клубів України у своєму активі мають майже однакову кількість сезонів участі у розіграші Кубку ЄГФ («Галичанка» Львів – 11 сезонів, «Автомобіліст» Бровари – 9, «Спартак» Київ, «Карпати» Ужгород та «Мотор» Запоріжжя – по 8). Найбільших успіхів досягли гандболістки запорізького «Мотору», вони виходили до 1/2 фіналу сезонів

2002/2003 рр. та 2005/2006 рр. де поступалися, відповідно датському клубу «Слагелсе» та угорському «МТС».

Таблиця 19

Участь гандбольних клубів України у розіграші Кубку ЄГФ (жінки)

«Мотор» (Запоріжжя)	«Спартак» (Київ)	«Автомобіліст» (Бровари)	«Галичанка» (Львів)	«Карпати» (Ужгород)
Кількість сезонів				
8	8	9	11	8
Кількість країн з якими грали українські клуби				
7	2	4	8	4
Кількість клубів європейських країн з якими грали українські клуби				
Румунія –2; по 1 клубу – 6 країни	Іспанія – 3 Турція – 3 Ізраїль – 2 Литва – 2 По 1 клубу 13 країн	Німеччина – 1 Польща – 1 Португалія – 1 Швейцарія – з1	Швейцарія – 2 клуби; по 1 клубу з 6 країн	по 1 клубу з 4 країн
Кращий результат				
1/2 фіналу 2003, 2006 рок	1/4 фіналу	1/4 фіналу	1/4 фіналу	Квал-ція

Київський «Спартак» та броварський «Автомобіліст» грали у 1/4 фіналу, інші українські гандболістки у цьому турнірі великих успіхів не досягали.

КУБОК ВИКЛИКУ ЄГФ

Кубок виклику ЄГФ – щорічний гандбольний турнір, організований Європейською Гандбольною федерацією. Турнір проводиться з сезону 1993/1994 року. До сезону 1999/2000 турнір носив назву Кубок міст.

18 чоловічих гандбольних клубів із 11 країн Європи володіли Кубком виклику ЄГФ, на сам перед це 5 клубів Німеччини («ТУСЕМ» – 1994;

«Нідервюрцбах» – 1995; «Неттельштедт» – 1997, 1998; «Фленсбург-Хандевітт» – 1999; «Гроссвальдштад» – 2000), 3 клуби Румунії («Стяуа» – 2006; «Решіта» – 2007, 2008, 2009; Одорхей – 2015), а також по 2 клуби Швеції («Шьовде» – 2004; «Севехоф» – 2014) та Португалії («Спортінг» – 2010; «Ліберту АВС» – 2016). Решта клубів володіли Кубком по одному разу: Норвегії (1996), Сербії (2001), Данії (2002, 2003), Швейцарії (2005), Словенії (2011), Греції (2012) та Білорусії (2013) (табл. 20).

Румунський клуб «Решіта» є лідером по володінню Кубком виклику, виступає доволі вдало, тому підтвердження – три перемоги, три сезони поспіль (2006/2007 –2008/2009) румунські гандболісти були сильнішими за гандболістів Норвегії, Австрії та своїх земляків, клуб «Буковина», відповідно.

Таблиця 20

Перемоги і фінали клубів країн в Кубку Виклику ЄГФ (чоловіки)

Країни	**Переможець Кубку Виклику ЄГФ, роки**	**Фіналіст Кубку Виклику ЄГФ, роки**
Німеччина	1994 – 1995, 1997 – 2000	
Румунія	2006 – 2009	2009, 2015
Португалія	2010, 2015	2005 – 2006, 2011
Швеція	2004, 2014	1994, 1998
Данія	2002 – 2003	1997
Норвегія	1996	2007
Швейцарія	2005	2012
Сербія	2001	2014
Греція	2012	2003
Словенія	2011	–
Білорусь	2013	–
Іспанія	–	199 – 1996, 1999 – 2000

Два клуби, німецький «Неттельштедт» (1996/1997, 1997/1998) та датський «Ск'єрн» (2001/2002, 2002/2003), по два сезони поспіль перемагали у фіналах своїх опонентів.

Слід відмітити, що фінальна гра між румунськими клубами «Решіта» та «Буковина» є єдиною в історії де клуби однієї країни розігрували цей трофей.

Клуби Німеччини у фіналах Кубку виклику ЄГФ тричі визначали переможця із клубами Іспанії, двічі – із клубами Швеції і один фінал із клубом Данії.

Українські гандболісти 10-ти клубів у різні роки приймали участь в розіграші Кубку виклику («Політехніка» Донецьк – 7 сезонів, «Світлотехніка» Бровари – 5, «Буревісник» Луганськ – 4, СКА Київ, «Портовик» Южне та ЗТР Запоріжжя – по 3, «Таврія» Мелітополь та «Мотор» Запоріжжя – по 2, ЦСКА Київ та «Динамо» Полтава – по 1 сезону) (табл. 21).

Таблиця 21

Участь гандбольних клубів України у розіграші Кубку Виклику ЄГФ (чоловіки)

ЗТР (Запоріжжя)	«Політехнік» (Донецьк)	«Світлотехніка» (Бровари)	«Портовик» (Южний)	«Мотор» (Запоріжжя)
Кількість сезонів				
3	7	5	3	2
Кількість країн з якими грали українські клуби				
7	19	6	4	3
Кількість клубів європейських країн з якими грали українські клуби				
по 1 клубу – 7 країн	по 1 клубу – 14 країн	по 1 клубу – 5 країн:	по 1 клубу – 5 країн:	Хорватія – 2, по 1 клубу –
Кращий результат				
1/4	1/16	1/16	Ква – ція	Ква – ція

Суперниками наших клубів були гандбольні клуби 30-ти європейських країн. Жереб нашим клубам в суперники визначав клуби Румунії – 7 разів, Хорватії – 6, Португалії та Англії – по 5, Росії та Греції – по 4, решта від одного до трьох разів. Високих результатів українські клуби в цьому турнірі не досягали, за винятком запорізьких гандболістів клубу ЗТР, які в сезонах 2013/2014 та 2014/2015 доходили до 1/4 фіналу.

Жіночі гандбольні клуби з сезону 1992/1993 років розіграли 23 фінали в яких зустрічалися клуби 14-ти країн Європи і тільки 8 країн насолоджувалися перемогами своїх клубів, мали за честь привітати своїх спортсменів з перемогами і завоюванням Кубку виклику. Домінували в цьому турнірі, як завжди, німецькі гандболістки, які вибороли 7 кубків, при чому клуб «Букстехудер» цей кубок вигравав два рази (1993/1994 та 2009/2010) (табл. 22).

Таблиця 22

Переможці і фіналісти Кубка Виклику ЄГФ (жінки)

	Переможець Кубку Виклику ЄГФ, роки	**Фіналіст Кубку Виклику ЄГФ, роки**
Букстехудер (Німеччина)	1994, 2010	2002
Нім (Франція)	2001, 2009	
Міос Бегано (Франція)	2011, 2015	
Університатя Римин (Румунія)	2002	2004, 2007
Франкфурт (Німеччина)	1997	1998
Муратпаша (Турція)		2011, 2012

Чотири гандбольні клуби Франції здобули 5 Кубків виклику, а гандболістки клубу «Нім» виграли два фінали (2000/2001 та 2008/2009).

Румунські гандболістки клубів «Залеу» (1996), «Рапід» (2000), «Університатя Ремін – Дева» (2002) та «Брашов» (2006) для своєї країни вибороли чотири кубки.

В чемпіонаті України з гандболу серед жіночих команд зайняті місця в першій п'ятірці дають змогу представляти країну у розіграші європейських Кубків.

Українські гандбольні клуби в розіграші Кубку виклику ЄГФ досягли певних успіхів. Так, у 22-х сезонах 9 клубів України зустрічалися з клубами 26-ти європейських країн. Гандболістки ужгородської «Галичанки» приймали участь в 7-ми сезонах і дійшли до півфіналу розіграшу кубка сезону 2014/2015 років. В 1/4 фіналу грали клуби «Спартак» Київ (1998, 2011), «Карпати» Львів (2001), «Мотор» Запоріжжя (2005), «Податкова академія» Ірпінь (2010) та «Дніпрянка» Херсон (2012) (табл. 23).

Таблиця 23

Участь гандбольних клубів України у розіграші Кубку Виклику ЄГФ (жінки)

«Податковий ун-тет» (Ірпінь)	«Спартак» (Київ)	«Дніпрянка» (Херсон)	«Галичанка» (Львів)	«Карпати» (Ужгород)
Кількість сезонів				
4	4	6	7	7
Кількість країн з якими грали українські клуби				
7	6	10	15	8
Кількість клубів європейських країн з якими грали українські клуби				
по 1 клубу – з 7 країни	Франція –2, по 1 клубу з 5 країн	Греція – 2. по 1 клубу з 9 країн	по 2 клуби: Польщі, Франції, Німеччини, Сербії	по 2 клуби: Болгарії, Австрії; по 1 клубу з 6 країн
Кращий результат				
1/4 фіналу	1/4 фіналу	1/4 фіналу	1/2 фіналу	1/4 фіналу

На кожній стадії єврокубків слабких команд немає, немає з кого вибирати. До фіналу доходять і німецькі, і румунські, і датські, і французькі

клуби. Є, звичайно, кілька команд слабшими, але останнім часом жереб наші клуби не балує. Кожен рік з нетерпінням гандболісти чекають жеребкування.

Досягнення українського гандболу добре відомі спортивним фахівцям не тільки Україні, а й світу. Роботу наших тренерів поважають, а їх вихованців готові бачити у своїх командах провідні гандбольні клуби Європи.

2.4. ПРОВІДНІ ГАНДБОЛЬНІ КЛУБИ ЄВРОПИ ТА УКРАЇНИ

Гандбольний клуб «БАРСЕЛОНА» – чоловічий іспанський професійний гандбольний клуб з однойменного міста.

Гандбольне відділення при футбольному клубі «Барселона» було засновано 29 листопада 1942 року. У перші роки в гандбол грали з одинадцятьма гравцями в складі, а клуб не мав власного майданчика. Команда проводила свої матчі на футбольних полях, поки в кінці 1950-х не стала грати в сучасний гандбол.

На ранніх стадіях клуб не добивався серйозних досягнень. Але все змінилося, коли в команду прийшов один з кращих тренерів світу Валеро Рівера. При ньому клуб став практично непереможним. «Барселона» здобула рекордні 62 титулу.

• Super Globe (2 рази): 2013, 2014

• Ліга чемпіонів ЄГФ (9 разів): 1990-91, 1995-2000, 2004-05, 2010-11, 2014-15;

• Кубок володарів Кубків ЄГФ (5 разів): 1983-1986, 1993-1995;

• Кубок ЄГФ (1 раз): 2002-2003;

• Суперкубок ЄГФ (5 разів): 1996-2000, 2003-2004;

• Чемпіон Іспанії (23 рази): 1969 1973 1980, 1982, 1986, 1988 - 1992, 1996 - 2000, 2003, 2006, 2011 - 2016;

• Кубок короля (18 разів): 1968-69, 1971-1973, 1982-1985, 1987-1990, 1992-1994, 1996-1998, 1999-2000, 2003-04, 2006-07, 2008-2010, 2013- 14;

• Кубок ASOBAL (9 разів): 1994-95, 1995-96, 1999-2000, 2000-01, 2001-02, 2009-10, 2011-12, 2012-13, 2013-14, 2014-15;

• Суперкубок Іспанії (17 разів): 1986-87, 1988-1992, 1993-94, 1996-1998, 1999-2001, 2003-04, 2006-07, 2008-2010, 2012-2015;

• Чемпіон Іспанії (11×11) (6 разів): 1944-1947, 1948-49, 1950-51, 1956-57;

• Чемпіон Каталонії (12 разів): 1981-1985, 1986-1988, 1990-1995, 1996-97;

• Чемпіон Каталонії (11 × 11) (10 разів): 1943-1947, 1948-49, 1950-51, 1953-1958;

• Піренейський ліга (13 разів): 1997-2002, 2003-04, 2005-2008, 2009-2013.

Відомі гравці клубу:

• Патрік Чавар (Хорватія)

• Веньо Лосерт (Хорватія)

• Міккелі Хансен (Данія)

• Жером Фернандес (Франція)

• Ласло Надь (Угорщина)

«БАРСАМАНИЯ» підсумовує виступи секцій «Барси» і починає з гандболу, де Хаві Паскуаль з командою створили практично неможливе. У сезоні 2014/15 «Барселона» виграла всі сім трофеїв. За цим показником головний тренер Хав'єр Паскуаль повторив досягнення Валлера Рівери.

Синьо-гранатові не знали рівних як на внутрішніх, так і міжнародних турнірах. Завоювавши сім трофеїв, «Барселона» підтвердила звання найкращої команди Іспанії та повернула подібний європейський статус. Цей сезон запам'ятався як один з кращих за весь час, а сама команда зразка 2014/15 - як найсильніша в історії:

Суперкубок Каталонії: перемога

Суперкубок Іспанії: перемога

Кубок Іспанії: перемога

Кубок ліги: перемога

Кубок конфедерацій (Super Globe): перемога

Чемпіонат Іспанії: перемога

Ліга чемпіонів: перемога

61 матч, з них 59 перемог, 1 нічия і 1 поразка.

7 червня драматичною перемогою в фіналі Кубка Іспанії над «Гранольєрсом» «Барса» завершила сезон, в якому їй вдалося абсолютно все. Головний тренер Хав'єр Паскуаль узяв невеликий за обсягом кубок і підняв його над головою з таким іскристий захопленням, що розкинулося синьо-гранатове полум'я охопило душі всіх причетних до перемоги. Цей маленький кубок, цю посудину сп'янив всіх, кого міг - важкий сезон завершено.

Гандбольний клуб «ВЕСПРЕМ» – угорський чоловічий гандбольний клуб, заснований в 1977 році і понині базується в місті Веспрем. Багаторазовий чемпіон угорської національної першості, багаторазовий володар Кубка Угорщини, двічі фіналіст Ліги чемпіонів ЄГФ, дворазовий переможець Кубка володарів Кубків ЄГФ, за свою історію був чемпіоном багатьох турнірів національного і міжнародного рівня. В даний час є найбільш титулованим і найзнаменитішим гандбольним клубом Угорщини.

Клуб заснований в 1977 році в місті Веспрем, хоча інтенсивне його розвиток почалося тільки в 1981 році, коли різко зросла його фінансування, команда пробилася у вищу лігу угорського чемпіонату і відразу ж в дебютному сезоні посіла тут друге місце. Рік по тому гравці «Веспрема» отримали бронзові нагороди національної першості і посіли друге місце на Кубку Угорщини, ще через рік знову були другим в національній лізі і знову

зайняли друге місце в кубковому турнірі. Вперше володарями кубка стали в 1984 році, тоді як в 1985 році вперше завоювали титул чемпіонів країни. В цілому клуб 24 рази вигравав чоловічий угорський чемпіонат і 24 рази завойовував Кубок Угорщини, будучи за цими показниками беззаперечним лідером країни і найтитулованіший клуб за всю історію угорського гандболу.

Перша перемога на міжнародному рівні була здобута «Веспрема» в 1990 році, коли він переміг на Міжнародному гандбольному турнірі чемпіонів Добо. У 2002 і 2015 роках клуб двічі доходив до фіналу Ліги чемпіонів ЄГФ, найпрестижнішого клубного турніру Європи, крім того, тричі зупинявся на стадії півфіналів. «Веспрем» має в послужному списку дві перемоги на Кубку володарів Кубків ЄГФ (1992, 2008), також він двічі добирався до фіналу, чого не вдавалося зробити жодному іншому угорському клубу. У 2002 і 2008 роках гравці Веспремського клубу потрапляли у фінал чоловічого Трофея чемпіонів ЄГФ, в 2015 і 2016 роках перемагали в регіональній сеха-лізі.

Починаючи з 2008 року команда виступає на спеціально побудованій для неї Веспрем-арені, здатної вміщати більше п'яти тисяч глядачів. Протягом багатьох років головними спонсорами клубу виступали компанії MKB Bank і MVM Group, вони були в тому числі титульними спонсорами і відбивалися в назві команди. Влітку 2015 року MKB Bank припинив співпрацю з клубом, вирішивши сконцентруватися на фінансування молодих команд, тому в даний час головним спонсором залишається тільки MVM Group.

У різний час за «Веспрем» виступали такі відомі гандболісти як Мірза Джомба, Роланд Міклер, Ласло Надь, Гергё Іванчик, Крістіан Угальде, Кирил Лазаров, Славко Голужа, Мірко Аліловіч, Момир Іліч, Марко Вуйін, Далібор Чутура, Божидар Йович, Жарко Шешум , Євген Лушніков і інші.

Чемпіонат Угорщини:

• Чемпіон: 1985, 1986, 1992, 1993, 1994, 1995, 1997, 1998, 1999, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 (23 рази).

• Друге місце: 1981, 1983, 1987, 1989, 1990, 1991, 1996, 2000, 2007 (9 разів).

• Третє місце: 1982, 1 984 (2 рази).

Кубок Угорщини:

• Переможець: 1984, 1988, 1989, 1990, 1991, 1992, 1994, 1995, 1996, 1998, 1999, 2000, 2002, 2003, 2004, 2005, 2007, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 (24 рази).

• Друге місце: 1982, 1983, 1986, 1987, 1993, 1997, 2001, 2006, 2008 (9 разів).

Ліга чемпіонів:

• Фіналіст: 2002, 2015 (2 рази).

• Півфіналіст: 2003, 2006, 2014 (3 рази).

Кубок володарів Кубків:

• Переможець: 1992, 2008 (2 рази).

• Фіналіст: 1993, 1997 (2 рази).

Президент клубу: Акос Хуніадвалфі.

Головний тренер: Карлос Ортега (Іспанія). 42-річний фахівець займає нинішній пост з липня 2012 року. Почав тренерську кар'єру в 2005-му і вперше покинув рідну країну, щоб очолити «Веспрем». В якості гравця шестиразовий переможець ЛЧ і шестиразовий чемпіон Іспанії, віце-чемпіон Європи-1998 бронзовий медаліст ОІ-2000 (провів вісім ігор, закинув 31 гол) і учасник ОІ-2004 (7-е місце, провів всі сім ігор, закинув 23 голи).

Тренер: Хаві Сабате (Іспанія).

«Веспрем» домашні поєдинки проводить на однойменній арені, яка відкрита з липня 2008 року і здатна вмістити 5 100 глядачів (в матчі з «Рейном» на трибунах «Веспрем Арени» був аншлаг). До слова, вартість споруди не ховається - 15,8 млн євро. Не зайвим буде уточнити, що головним спонсором команди є «МКБ Банк», четвертий за величиною банк Угорщини (населення країни - майже 10 млн).

У нинішньому чемпіонаті Угорщини вищий дивізіон (Nemzeti Bajnoksag) зібрав 13 колективів.

Гандбольний клуб «КІЛЬ» - чоловічий німецький професійний гандбольний клуб з однойменного міста.

Гандбольний клуб Кіль був заснований в 4 лютого 1904 року. Гандбольний клуб Кіль перший свій титул чемпіонату Німеччини виграв у сезоні 1956/1957 року. У період з сезону 2003/2004 і до 2014/15 гандбольний клуб Кіль виграв 10 титулів чемпіона Німеччини, виграв 2 рази Лігу чемпіонів ЄГФ. Гандбольний клуб Кіль найуспішніший клуб в Бундеслізі, вигравши чемпіонат Німеччини 20 разів.

• Чемпіон Німеччини: 1957 1962 1963 1994, 1995, 1996, 1998, 1999, 2000, 2002, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2012, 2013, 2014 року, 2015 (20 разів)

• Ліга чемпіонів ЄГФ: 2007, 2010, 2012 (3 рази)

• Кубок ЄГФ: 1998, 2002, 2004 (3 рази)

• Кубок Німеччини: 1998, 1999, 2000, 2007, 2008, 2009, 2011, 2012, 2013 роки (9 разів)

• Суперкубок Німеччини: 1995, 1998, 2005, 2007, 2008, 2011, 2012, 2014, 2015 (9 разів)

Персонал гандбольного клубу має наступний вигляд:

Генеральний менеджер Торстейн Зторм

Головний тренер Альвред Гісласон

Асистент тренера Йёрн-Уве Ломмель

• Нікола Карабатич (Франція)

• Вид Кавтічнік (Словенія)

• Предраг Тимко (Югославія)

• Жером Фернандес (Фрвнція)

• Тьєррі Омейер (Франція)

• Маттіас Андерссон (Швнція)

• Момир Іліч (Сербія).

Гандбольний клуб «ЗАГРЕБ» – хорватський професійний гандбольний клуб з однойменного міста. Найсильніший клуб Хорватії і один з найсильніших клубів світу в 90-ті роки.

Команда з гандболу в Загребі з'явилася в 1922 році. Аж до 60-х в клубі розвивали гандбол 11 × 11. Після Другої світової війни «Загреб» неодноразово ставав чемпіоном Югославії (11 × 11). Але після того як в 1965 році клуб виграв чемпіонство настало падіння в результатах. Наступного титулу клубу довелося чекати 24 роки. Після розпаду Югославії у команди з'явилися нові спонсори та відразу стала одним з кращих клубів того часу. Всього протягом 7 років клуб 6 разів грав у фіналах Ліги чемпіонів, два з яких принесли головний кубок. У 21 столітті команда перестала представляти собою грізну силу, але вона до цих пір є беззмінним чемпіоном Хорватії.

Колишні назви клубу у різні роки були:

• 1922-1992: «Загреб»;

• 1992-1995: «Бадель»;

• 1996: «Банку Кроація»;

• 1997-2001: «Бадель»;

• 2001-2006: «Бадель +1862 Загреб»;

• 2007-2009: «Загреб»;

• 2009 Н.В.: «Кроація Осігуранье Загреб».

• Ліга чемпіонів ЄГФ: переможець (1992, 1993 рр.), фіналіст (1995, 1997, 1998, 1999 рр.)

• Кубок володарів Кубків ЄГФ: фіналіст (2005)

• SEHA-Ліга: 2013

• Чемпіон Хорватії: 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015 (25 разів);

• Кубок Хорватії: 1991, 1992, 1993, 1994, 1995, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 (22 рази);

• Чемпіон Югославії: 1948, 1949, 1954, 1956, 1957, 1962, 1963, 1965, 1989 (9 разів);

• Кубок Югославії: 1962 р.

Тренерський склад гандбольного клубу:

• Патрік Чавар

• Славко Голужа

• Горан Перковац.

Гандбольний клуб ЗТР. У вересні 2016 року виповнилося 50 років з дня заснування унікальної гандбольної команди «ЗІІ». Клуб, який виховав чемпіонів світу і Олімпійських чемпіонів, заклав міцний фундамент для розвитку запорізького, і всього українського гандболу.

Команда була створена в 1966 році на базі Запорізької філії Дніпропетровського металургійного інституту і спочатку називалася «ЗМетІ». З 1976 року навчальний заклад став іменуватися Запорізьким індустріальним інститутом. Нова назва «ЗІІ», яка гриміла на всю Європу і весь Радянський Союз, знайшла і гандбольна команда. Головним досягненням «ЗІІ» став Кубок ІГФ (Міжнародна федерація гандболу),

завойований в 1983 році. У 1985-му запорожці були фіналістами цього євротурніру. Крім того «ЗІІ» - срібний призер чемпіонату СРСР (1971) і шестиразовий бронзовий призер чемпіонату Союзу (1972; 1974; 1975; 1982; 1983; 1984 років).

У команді підготовлені п'ять Олімпійських чемпіонів – Сергій Кушнірюк, Олександр Рєзанов, Михайло Іщенко, Юрій Лагутін, Микола Томін (Монреаль, 1976), а також два чемпіона Світу – Сергій Кушнірюк і Олександр Шипенко (1982).

На честь піввікового ювілею з дня заснування команди, торжества пройшли у ВНЗ, на базі якого в свій час і була створена легендарна гандбольна дружина – запорізької державної інженерної академії. З нагоди свята зібралися колишні гравці команди, спортивні функціонери і любителі гандболу.

У 1992 році створено Гандбольний клуб ЗТР і команда отримала нову назву. За цей період на базі ВАТ «Запоріжтрансформатор» створені умови для підготовки спортсменів міжнародного класу.

У чемпіонаті України беруть участь дві команди клубу, створена спеціалізована дитячо-юнацька школа олімпійського резерву, створені два спеціалізовані класи, що працюють в режимі спортивного мініінтернату на базі загальноосвітньої школи-інтернату.

Запорізька команда в чемпіонатах України досягла:

- 14-кратний чемпіон (1993, 1995, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2004, 2005, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 років);
- семиразовий срібний призер (1996, 1997, 2002, 2006, 2013, 2015, 2016 років);
- триразовий бронзовий призер (1994, 2011, 2014 років);
- триразовий володар Кубка України (2001, 2011, 2013 років).

ЗТР двічі ставав чвертьфіналістом Ліги чемпіонів європейських країн (1998/99; 1999/2000). Команда ЗТР була базовою командою збірних України

на чемпіонаті світу серед студентів 1995 (Ш місце) і на молодіжному чемпіонаті світу 1997 року (ІІ місце).

Гандбольний клуб «ШАХТАР-АКАДЕМІЯ» чоловічий гандбольний клуб створений в 1983 році на базі гандбольного клубу "Спартак" і мав назву "Шахтар", а з 1996 року "Шахтар-Академія". Основні кольори команди оранжево-чорні. Проводить матчі в Палаці спорту "Текстильник".

Завдяки зусиллям тренерів, команда не тільки витримала удар загального розпаду радянського спорту, а й посилила свою гру. У сезонах 1995-1997 та 2002-2003 років команда стала абсолютним лідером українського гандболу. Фантастичним є дебют "Шахтар-Академії» в єврокубках. Вперше в історії ігрових видів спорту Донбасу наша команда дійшла до фіналу Кубку ЄГФ, сезону 1995-1996 рр., обігравши по ходу гандбольного турніру досить грізних суперників: 1/16 – "Таурас-Лушіс" (Литва) 33:11, 24:21; 1/8 – "Зубже" (Чехія) 33:13, 18:22; 1/4 – "Динамо" (Росія) 21:19, 21:19; 1/2 – "Задар-Гортин" (Хорватія) 29:14, 17:20; фінал – «Гранольєрс» (Іспанія) 27:28, 18:28.

У 2007 році почесним президентом клубу став чоловік, який постійно підтримує гандбол в рідному місті, ректор ДонНУ, професор Олександр Станіславович Поважний.

Кращими гравцями різних років били: чемпіон Барселонської олімпіади Юрій Гаврилов, а також гандболісти Андрій Бичихін, Микола Шарко, Олександр Дербас, Сергій Стецюк, Олег Нагорний, Олександр Гладун, Сергій Білик, Володимир Габора, Сергій Яровий.

«Шахтар-Академія» – гандбольна команда з Донецька. Триразовий чемпіон України з гандболу (1996, 1997, 2002 роки).

Головний тренер команди – Іван Іванович Фучеджі.

«Шахтар» вперше завоював медалі чемпіонату України в сезоні 1994/95, вигравши бронзу. Це дало право участі в Кубку ЄГФ 1995/96, в

якому команда дійшла до фіналу, поступившись іспанському «Гранольєрс». У цьому ж сезоні клуб став чемпіоном країни, цей успіх був повторений в наступному чемпіонаті і сезоні 2001/2002 років.

У 2004 році команда посіла друге місце в чемпіонаті України, виграла Кубок «Beaver», а також брала участь в Кубку володарів кубків Європейської федерація гандболу.

У 2006 році команда брала участь в Кубку ЄГФ.

У 2008 році команда брала участь в Кубку Виклику, а також посіла п'яте місце в чемпіонаті України з гандболу. У сезоні 2011/12 «Шахтар» посів останнє, 8-е, місце і вибув у Вищу лігу де в наступному сезоні достроково посів 1-е місце і повернувся в Суперлігу.

До основних досягнень команди слід віднести:

в національних чемпіонатах:

– чемпіон України (3): 1996, 1997, 2002 років;

– віце-чемпіон України (1): 2004 рік;

– бронзовий призер чемпіонату України (8): 1995, 1998, 1999, 2000, 2001, 2003, 2005, 2006 роки;

на міжнародному рівні:

– фіналіст Кубка ЄГФ (1): 1995/1996 року.

На сьогодні поточний склад команди має наступний вигляд: Басараб Андрій, Ляшевський Олександр, Луньов Максим, Гришин Валерій, Михальченко Максим, Орловський Сергій, Слесь Олександр, Путько Сергій, Турчак Антон, Чичикало Роман, Шарко Артем.

Гандбольний клуб «МОТОР» – чоловічий гандбольний клуб із Запоріжжя. В минулому команда мала назви: «Запоріжалюмінбуд» (ЗАБ), «ЗНТУ-ЗАБ», «Мотор-ЗНТУ-ЗАБ») Учасник чемпіонату України з гандболу в Суперлізі та Вищій лізі.

Запорізькі гандболісти прославились за часів Радянського Союзу.

Команда «Запоріжалюмінбуд» була створена в 1958 році при тресті «Запоріжалюмінбуд» граючим тренером Семеном Полонським.

1962 року команда «Запоріжалюмінбуд» разом з київським «Буревісником» склали дует українських клубів, які дебютували в першому чемпіонаті СРСР з гандболу.

Команда на своєму спортивному шляху досягла великих успіхів, як у чемпіонатах України, так і на всесоюзному рівні:

1963 рік – срібний призер чемпіонату СРСР, чемпіон ЦС ДСО «Авангард», перший міжнародний матч в Запоріжжі: «ЗАС» — молодіжна збірна Румунії. П'ятеро гравців команди були удостоєні звання «Майстер спорту СРСР», а їхній наставник Анатолій Музикантов — «Заслужений тренер УРСР».

Досягнення запорізьких гандболістів за час їх виступів:

– <u>в чемпіонатах СРСР</u>:

срібний призер (1) – 1964 рік;

бронзовий призер(1) – 1965 рік;

– <u>в чемпіонатах України</u>:

чемпіон України (3) – 1964, 1967, 1976 роки;

срібний призер (8) – 1965, 1966, 1969, 1970, 1972, 1973, 1977, 1981 роки;

бронзовий призер (4) – 1968, 1978, 1980, 1984 роки.

Досягнення гандбольного клубу за часів Незалежності України:

1997 — команда відновила виступи в чемпіонатах України під новим ім'ям «ЗНТУ-ЗАБ» і представляє Запорізький національний технічний університет.

В сезоні 2002/2003 – володар малих срібних нагород чемпіонату Україні серед команд вищої ліги класу «Б»;

2003/2004 – переможець чемпіонату України серед команд вищої ліги.

Логотип клубу з 2009 до 2012 рр..

- 2006/2007 – переможець чемпіонату України серед команд вищої ліги, переможець Студентської ліги України;
- 2007/2008 рік – дебют в Суперлізі чемпіонату України — 6 місце;
- 2008/2009 – 4 місце в чемпіонаті України серед команд Суперліги, виборола право участі в Кубку Челлендж (Кубок міст, Кубок Виклику);
- 2009 рік – гандбольний клуб «ЗНТУ-ЗАС» бере на баланс ВАТ «Мотор Січ», команда отримує нове ім'я «Мотор-ЗНТУ-ЗАБ»;
- 2009/2010 – 2010/2011 – 4 місце в чемпіонаті України серед команд Суперліги;
- 2011/2012 – 2 місце в чемпіонаті України серед команд Суперліги, бронзовий призер Кубку країни. Команда змінює назву на «Мотор»;
- 2012/2013 – 2015/2016 – чотириразовий чемпіон України серед команд Суперліги, володар Кубку України.

Виступаючи в лізі чемпіонів сезону 2016/2017 років, Туреччина стане 23-ю асоціацією, з представником якої «Мотор» зіграє в єврокубках. Найчастіше моторовці перетиналися з німцями - чотири рази.

Найближчий матч з «Бешикташем» стане для «Мотора» 70-м в єврокубках і 40-м в Лізі чемпіонів. Для головного тренера Миколи Степанця це буде 20-й поєдинок в рамках ЛЧ.

За час свого існування гандбольний клуб підготував відомих гравців: Валерія Зеленова, Юрія Резникова, Валентина Цапенко, Геннадія Попадчука, Леоніда Ратнера, В'ячеслава Дідушенко.

Довше за всіх у «Моторі» грає Євген Жук. Це його сьомий сезон (з восьми з дня народження чоловічого клубу). Сім повних років захищав кольори команди Євген Сапун, в нинішньому сезоні виступає за ЗНТУ-ЗАС (Запоріжжя). Юрій Кубатко проводить в «Моторі» шостий сезон.

На сучасному етапі з гандболістами працювали і працюють: з травня 2011 по 26 лютого 2013 головним тренером команди був Микола Чигарьов: з 26 лютого по 8 липня 2013 в.о. головного тренера був Микола Степанець, з 8 липня 2013 головним тренером є Сергій Бебешко, президент гандбольного клуба «Мотор» – Покатов Олімпій Валеріанович.

Гандбольний клуб «ПОРТОВИК». У 1984 році на базі профспілкового комітету морського торгового порту Південний був створений фізкультурно-спортивний клуб «Портовик», одним з пріоритетних напрямків розвитку якого став олімпійський вид спорту - гандбол.

У період з 1984 по 1994 рр. була створена структура підготовки юних гандболістів, пізніше реорганізована в дитячо-юнацьку спортивну школу (ДЮСШ) по гандболу з кваліфікованим підбором тренерських кадрів. Результатом проведеної роботи стали численні участі різних вікових груп ДЮСШ «Портовик» у всеукраїнських та міжнародних змаганнях, в яких неодноразово гандболісти порту Південного ставали переможцями і призерами.

У 1994 році керівництво МТП Південний прийняло рішення про створення команди майстрів «Портовик», що складається з 17-18-річних учнів ДЮСШ, для участі в чемпіонаті України. Своїх перших успіхів команда добилася під керівництвом Іллі Богданова, з яким за короткий відрізок часу пройшла шлях від новачка до когорти кращих гандбольних колективів країни. У вищій лізі южненці дебютували в сезоні-1997/98, а свої перші медалі чемпіонату завоювали навесні 2001 року, завоювавши титул віце-чемпіона країни під керівництвом Володимира Косика і з тих незмінно, як і запорізький ЗТР, стають призерами національної першості.

З 2000 року «Портовик» є постійним учасником розіграшу престижних кубків Європейської гандбольної федерації (Кубку ЄГФ і Кубку кубків), де

не раз брав перемоги над клубами Іспанії, Швейцарії, Австрії, Португалії, Угорщини та інших країн. У чемпіонаті України-2006/07 южненці в драматичному плей-офф зуміли обіграти найтитулованіший клуб країни - запорізький ЗТР і вперше в своїй історії стали чемпіонами України, що дозволило підопічним Олега Сича взяти участь в найпрестижнішому гандбольному євротурнірі - Лізі чемпіонів.

Протягом декількох сезонів «Портовик» був однією з базових команд чоловічої національної збірної України з гандболу, яка виступає в фіналах чемпіонатів світу та Європи.

Головними тренерами в історії клубу були: Ілля Богданов, Володимир Косик та Олег Сич.

Головними досягненнями гандболістів клубу «Портовик» є:

<u>в національних чемпіонатах:</u>

- чемпіон України (1) – 2005/2006;
- срібний призер чемпіонату України (7) – 2000/2001, 2002/2003, 2004/2005, 2006/2007, 2007/2008, 2009/2010, 2013/2014 роки;
- бронзовий призер чемпіонату України (5) – 2001/2002, 2003/2004, 2008/2009, 2010/2011, 2012/2013 роки;
- фіналіст Кубка України (1) – 2012/2013 рік.

<u>на міжнародному рівні:</u>

- ліга чемпіонів (1) – 2006/2007 рік;
- кубок володарів кубків ЄГФ (4) – 2003/2004, 2005/2006, 2006/2007, 2009/2010 роки, кращий результат – 1/4 фіналу;
- кубок ЄГФ (6) – 2001/2002, 2002/2003, 2004/2005, 2007/2008, 2008/2009, 2010/2011 роки, кращий результат – 1/4 фіналу;
- кубок Виклику (4) – 2000/2001, 2011/2012, 2012/2013, 2013/2014 роки, кращий результат – 1/8 фіналу.

Гандбольний клуб «СПАРТАК» – жіночий гандбольний клуб із Києва. Офіційним роком заснування київського «Спартака» вважається 1962 рік. Команда переможно завершила республіканські юнацькі змагання в Івано-Франківську і завоювала право брати участь у всесоюзних змаганнях. У 1963 році «Спартак» виграв першість Києва серед жіночих команд.

У 1964 році «Спартак» дебютував в чемпіонаті СРСР серед команд класу «А», зайнявши 2-е місце, а в наступному році, ставши першим, завоював право грати у вищій лізі. У серпні 1965 року відбулося весілля наставника «Спартака» і найсильнішого гравця команди Зінаїди Столітенко. З того часу київський «Спартак» і жіночий гандбол в Радянському Союзі, нерозривно асоціюється з іменами Ігоря та Зінаїди Турчин.

Потрапивши у вищу лігу, «Спартак» відразу ж опиняється в групі лідерів радянського гандболу. У першому ж сезоні 1966 року киянки зайняли 4-е місце, на наступний рік виграли срібні медалі, а в 1968-м завоювали бронзу. У 1969 році підопічні Ігоря Турчина набрали однакову кількість очок з московським «Променем» і в додатковому матчі за титул чемпіонів країни обіграли суперниць з рахунком 28:20. Так було вигране перше союзне золото і покладено початок феноменальної серії виграшів «Спартака». Протягом 20 років - аж до 1989 року – клуб не поступився званням найсильнішої команди країни.

І якщо за кількістю національних титулів «Спартак» уже не є світовим рекордсменом, то 13 перемог клубу в найпрестижнішому євротурнірі - Кубку європейських чемпіонів - залишається ніким не перевершеним результатом.

«Спартак» був базовим клубом збірної СРСР, яку також очолював Ігор Євдокимович Турчин. У складі національної команди, перемігшої на Олімпійських іграх 1976 і 1980 років, 9-10 гравців із 14 були спартаківками Києва. Серед них дворазові олімпійські чемпіонки Лариса Карлова, Тетяна

Кочергіна (Макарець), Любов Одинокова (Бережна), Людмила Порадник (Боброва), Наталія Тимошкіна (Шерстюк), Зінаїда Турчина; переможці Ігор в Монреалі-1976 Тетяна Глущенко, Галина Захарова (Маноха), Людмила Коломієць (Панчук), Марія Літошенко і тріумфатори Олімпіади в Москві-1980 Ольга Зубарьова, Наталія Лук'яненко, Ірина Пальчикова ...

У пострадянський період на лідируючі позиції в українському гандболі вийшов «Мотор» із Запоріжжя, а найсильніші гравці країни стали виступати за кордоном. «Спартак», який перебував у важкому фінансовому положенні, лише три рази зміг відібрати у «Мотора» звання чемпіонів країни. І якщо основу збірної України, яка виграла в 2000 році срібні медалі чемпіонату Європи все ж становили спартаківки, то на олімпійському турнірі 2004 року, що завершився сенсаційним бронзовим успіхом українських гандболісток, прославлений клуб представляла тільки Наталія Ляпіна.

Досягненнями гандбольного клубу за часи його існування є:

<u>на європейському рівні:</u>

• переможець Кубку європейських чемпіонів (13): 1970, 1971, 1972, 1973, 1975, 1977, 1979, 1981, 1983, 1985, 1986, 1987, 1988 роки;

• фіналіст Кубку європейських чемпіонів (2): 1974, 1989 роки;

• фіналіст Кубку кубків (2): 1991, 2003 роки;

• фіналіст Кубку ІГФ (IHF) (1): 1990 рік;

<u>на всесоюзному рівні:</u>

• чемпіон СРСР (20): 1969 – 1988 роки;

• срібний призер (3): 1967, 1990, 1991 роки;

• бронзовий призер (2): 1968, 1989 роки;

<u>в чемпіонатах України:</u>

• чемпіон України (3): 1992, 1996, 2000 роки;

• срібний призер (9): 1994, 1995, 1998, 1999, 2001, 2002, 2003, 2004, 2006 роки

• бронзовий призер (2) 1993, 2005 роки.

Найтитулованішими гравцями гандбольного клубу «Спартак» Київ є:

20 перемог в чемпіонаті СРСР - Зінаїда Турчина (1969-1982, 1984-1988 роки);

13 - Лариса Карлова (1975-1987 роки);

12 - Людмила Порадник (Бобрусь) (1969-1980 роки);

11 - Наталія Тимошкіна (Шерстюк) (1969-1975, 1977, 1979-1981 роки);

10 - Тетяна Кочергіна (Макарець) (1972-1981 роки), Марія Літошенко (Маршуба) (1969-1978 роки);

9 - Ольга Зубарєва (1977-1985 роки), Наталія Мітрюк (1978, 1980-1987 роки);

8 - Лариса Боброва (1972-1979 роки), Галина Захарова (Маноха) (1969-1976 роки), Ірина Пальчикова (Білецька) (1977-1984 роки);

7 - Світлана Дубініна (Пінчук) (1970-1976 роки), Любов Одинокова (Бережна) (1978-1984 роки);

6 - Марина Базанова (1983-1988 роки), Тетяна Глущенко (1974-1979 роки), Тетяна Горб (1983-1988 роки), Ольга Дедусенко (1980-1985 роки), Надія Лозбіна (1969-1974 роки), Таміла Олексюк (1983-1988 роки);

5 - Любов Панченко (Драга) (1973-1977 роки), Євгенія Товстоган (1984-1988 роки), Лідія Шевченко (1969-1973 роки).

Гандбольний клуб «ГАЛИЧАНКА» — жіночий гандбольний клуб зі Львова. Заснований 1989 року. Дворазовий чемпіон (2015, 2016), п'ятиразовий срібний призер (2005, 2007, 2008, 2013, 2014) і 7-разовий бронзовий призер чемпіонатів України, володар Кубка України (2016).

Історія львівської жіночої гандбольної команди «Галичанка» бере свій початок з 1989 року, коли клуб з такою назвою (перед тим існувала команда майстрів під назвою «Імпульс») почав виступати в чемпіонаті СРСР серед команд першої ліги. У тому дебютному сезоні команда «Галичанка» виграє

змагання першої ліги і здобуває право виступу у вищій лізі чемпіонату Радянського Союзу серед жіночих команд з гандболу.

У вищій союзній лізі команда успішно виступала до здобуття Україною незалежності. Відтак, починаючи з 1992 року, коли в Україні було організовано внутрішній чемпіонат, «Галичанка» стала однією з найкращих команд України. Це дозволило команді брати участь у розіграші Європейських клубних кубкових турнірів: Кубок міст (CITYCUP), Кубок Європейської гандбольної федерації (EHF). При цьому, зважаючи на непевне фінансове становище команди і відповідні вимоги європейської федерації гандболу, команда «Галичанка» проводила, як правило, обидва матчі єврокубків на майданчику суперника. У 2007 році за допомогою спонсорів, зокрема фінансово-промислової групи «Росан», львівський клуб отримав змогу проводити єврокубкові матчі на домашньому майданчику у Львові.

На внутрішній арені «Галичанка» тривалий час була четвертою командою в країні, а в сезоні 1997–1998 років уперше львівські гандболістки вибороли бронзові медалі чемпіонату України. Починаючи з 2001 року львівська «Галичанка» постійно входить до числа трьох найкращих команд України, тричі виборовши срібні медалі чемпіонатів України, а гравці команди постійно входили до складу національної збірної команди України з гандболу.

У різні роки з командою успішно працювали: Володимир Гарбуз, Василь Козар, Юрій Басюк, Олександр Бурняшов, Юрій Гаркавенко, Василь Фогт, Володимир Куксенко, Георгій Воронов, Валерія Тищенко. Сьогодні головним тренером команди є Василь Козар. Провідні гравці «Галичанки» є гравцями юніорської та молодіжної збірної України.

Від 1997 року «Галичанка» проводить тренування на базі спортивного комплексу Львівського національного університету імені І.Франка, що відображено в назві клубу. Особливо яскраві успіхи «Галичанки-ЛНУ»

пов’язані з підтримкою фінансово-промислової групи «Росан», яка з лютого 2006 р. взяла команду під опіку. Згодом до співпраці з «Галичанкою» долучилися нові партнери. За допомогою генеральних та титульних спонсорів ВАТ «Кредобанк», концерну «Галнафтогаз», страхової компанії «PZU Україна», команда досягла значних успіхів на міжнародному та Всеукраїнському рівні.

Гандбольний клуб «КАРПАТИ» – жіноча гандбольна команда із Ужгород була заснована у 1969 році на базі Берегівської ДЮСШ ДФСТ «СПАРТАК». Попередні назви клубу: "СПАРТАК", "КОЛОС", "БАКТЯНКА" і з 1989 року, після переїзду в м. Ужгород - "КАРПАТИ".

Ініціатором створення гандбольної команди був тренер цієї спортивної школи Йосип Зупко.

Цей гандбольний колектив дебютував у 1969 році у другій групі першості України. Успіх не заставив себе довго чекати – перше місце і підвищення у в класі.

З 1970 року закарпатки постійні учасниці всіх чемпіонатів України по сьогоднішній день.

У 1986 році гандболістки із районного центру Закарпаття стали чемпіонами України, двічі – у 1980 та 1989 рр. завойовували срібло, а у 1997 році – бронзу, 14 разів посідали четверте місце.

У 1988 році в кубку СРСР команда посіла третє місце. Крім цього, у 1996 році ужгородки, посівши четверте місце у чемпіонаті України, вперше в своїй історії вийшли на європейську гандбольну арену в якості учасника Кубка Міст (Кубок Виклику), виступивши в цьому турнірі наступним чином:

– 1/16 фіналу: «Філіпос» (Верія, Греція) – «Карпати» (Ужгород, Україна) – 17:18 та 17:23;

– 1/8 фіналу: «Ікаст» (Данія) – «Карпати» (Ужгород, Україна) – 17:18 та 24:14.

У 1997 році «Карпати» Ужгород (тренер Віктор Чернов) стали бронзовими призерами чемпіонату України і дебютували в Кубку Європейської федерації гандболу (EGF Cup), третьому за рангом Єврокубку. У 1/16 фіналу ужгородські спортсменки впевнено зіграли проти клубу „Табак” (Відень, Австрія), вигравши обидва матчі (23:19 та 21:19). Але у 1/8 фіналу цього Кубку поступилися сильному румунському клубу „Галац”.

У 2003 році жіноча збірна Закарпатської області з гандболу, яка була сформована на базі ужгородських „Карпат”, на II Всеукраїнських іграх вперше в історії місцевого гандболу стала срібним призером цих престижних і традиційних змагань.

Зразу 10 гравців ГК «Карпати» Ужгород отримали звання «Майстер спорту України».

У 2004 році «Карпати» Ужгород посіли четверте місце у чемпіонаті України.

На початку 2005 року змінилося керівництво команди: президентом став Олександр Губаль, віце-президентом – Юрій Бухлак, головним тренером – Сергій Новіков.

У свій час кольори команди майстрів із Закарпаття захищали: заслужені майстри спорту СРСР Ніна Гецко (олімпійська чемпіонка 1976 року) та дворазова чемпіонка світу (1982, 1982 роки) Наталія Митрюк, майстри спорту міжнародного класу Людмила Задирака, Ольга Попович, Олена Кравецька, а також члени збірної СРСР Ганна Глеба, член збірної України Ірина Чернова, гравці молодіжної збірної СРСР Марія Маргітич, Єлизавета Субота, Катерина Левринц.

Гандбольна команда «ДНІПРЯНКА» – жіноча команда із Херсона. Вперше команда майстрів з'явилася у місті Херсоні на Херсонському бавовняному комбінаті на при кінці 80-х років.

Гандбол досить молодий вид спорту в місті Херсоні, але вже має гарні традиції, пов'язані з ім'ям одного тренера - Милославського Михайла Борисовича, заслуженого тренера України. Ним була створена гандбольна команда на Херсонщині з якою він пройшов не легкий шлях ще за часів Радянського Союзу, незалежної України, а сьогодні, підкорює європейські вершини.

У 1989 році було відкрито школу-інтернат спортивного профілю, а у 1992 році відбулася реорганізація школи-інтернату у Херсонське вище училище фізичної культури. Саме на базі цього училища відбувається розвиток і ріст херсонського гандболу. До вищого училища фізичної культури приймають на навчання на лише дівчат нашого міста, а й з інших міст області та України.

Найбільш успішним сезоном для команди можна вважати 2002 - 2003 рік, коли команда знову зайняла 4 місце. Набравши 33 очки, підтвердивши всім, що попередній успіх - не випадок, і "Університет-Дніпрянка" має право представляти країну на Європейському рівні, а особливо літом 2003 року.

Збірна команда Херсонського державного університету, склад якої склали гандболістки команди "Університет-Дніпрянка", стала переможцем VI літньої Універсіади України.

Найбільша перемога прийшла в серпні, коли збірна команда області здобула третє місце з гандболу на II Всеукраїнських літніх спортивних іграх, а гандболістки команди здобули нарешті почесне звання "Майстер спорту України".

До складу збірних команд України запрошувалися й запрошуються вихованки херсонської школи гандболу.

Так у: 1994 р. - І місце на чемпіонаті Європи (1977 - 78 р.н.), в складі збірної Т. Переверзєва, І. Сидорова, М. Вергелюк, тренер збірної – М. Милославський;

1996 р. - ІІ місце на молодіжному чемпіонаті Європи, в складі збірної Т. Переверзєва, І.Сидорова, М.Вергелюк, Н.Сєдова, Т.Сєлєзньова, Т. Яресько, тренер збірної – М.Милославський;

1998 р. - в складі молодіжної збірної на чемпіонаті Європи грали О.Тихомирова, С. Шикіна, В.Ульяніч, Н.Козир, О.Лещенко, головний тренер збірної - М.Милославський;

1998 р. - 4 місце на Всесвітніх юнацьких іграх, в складі збірної С.Шикіна, Н.Козир, О.Лещенко, Ю.Барановська, О.Ніколаєнко, головний тренер збірної – М. Милославський;

2000 р. - в складі молодіжної збірної на чемпіонаті Європи в Румунії грали С.Шикіна, Н. Козир, О.Лещенко, Ю.Барановська, О.Ніколаєнко, А.Бородіна, головний тренер збірної – М. Милославський;

ІІ місце на чемпіонаті Європи серед національних збірних команд - у складі збірної вихованки херсонського гандболу – І. Сидорова, І. Гончарова, Т. Яресько, тренер збірної – М.Милославський;

2001 р. - в складі юніорської збірної на чемпіонаті Європи в Терції виступили О. Ніколаєнко, О.Горобець, В.Борщенко, Ю.Снопова;

2002 р. – А.Бородіна у складі „Мотор" (Запоріжжя) стала чемпіонкою України.

Вдало виступила жіноча збірна України з гандболу на Олімпійських іграх в Афінах у 2004 році, посівши третє місце. До складу команди входили наші землячки, вихованки заслуженого тренера України Михайла Милославського: Марина Вергелюк, Анастасія Бородіна, Ірина Гончарова.

Результатом кропіткої взаємної роботи тренерів і спортсменок Херсонська гандбольна команда займає призові місця і приносить місту й області все більше додаткових очок.

Жіноча гандбольна команда "Університет-Дніпрянка" є єдиною командою з Херсонщини, яка досягла високих результатів, з усіх ігрових видів спорту, які культивуються в області.

РОЗДІЛ 3. ПРАВИЛА ЗМАГАНЬ З ГАНДБОЛУ

За участю уболівальників 13 спортивних організацій були прийняті правила гри, які розроблені Вациком та Романенко. Новий гандбольний закон діяв не тільки в Україні, але і за її межами. У 1924 році правила надруковані у журналі «Вісник фізичної культури».

Згідно цих правил, гра проводилася на майданчику розміром 45 х 25 м, а воротарська зона мала форму прямокутника. При персональній грі м'яч дозволялося тримати у руках 3 секунди, робити із ним 3 кроки і підряд доторкатися до м'яча 4 рази. Час гри залежав від рангу змагань.

Із виходом у світ нових правил технічний і тактичний арсенал гри збагатився. Гандболісти розроблюють більш чіткий спосіб ведення м'яча ударом об землю, з'являються нові метальні прийоми передач і кидків у ворота, м'ячі, що летять низько, можна затримувати ногами, гравці нападу активно використовували площу воротаря у нападі, а також персональну опіку у захисті – гравець проти гравця.

Визначною подією 1914 року було те, що Е.Мали розробив новий текст правил гри «гандбол» і пропонував офіціально їх використовувати для учнів гімназії. Правила були одобрені членом правління організації фізичного виховання О.Малишенко. Він говорив, що гандбол потребує від учнів великої рухливості, спритності і окоміру, а також задоволення і велику користь організму. З того моменту гра гандбол стала одним із обов'язкових складових уроків фізичного виховання.

У різних містах була своя трактовка правил гри. У зв'язку з цим Харківська колегія суддів переглянула і частково змінила діючий текст правил гри. Площа воротаря мала форму півкруга, у середині майданчика квадрат було замінено на круг, було уточнено положення про призначення вільних та штрафних кидків. Нова редакція правил гри була затверджена

Другим українським з’їздом робітників фізичної культури і опублікована у брошурі «Гандбол».

Кожен старт, кожне спортивне змагання – це свято, головна суть спорту, його душа. Із самих перших кроків фізкультурного руху, змагання є наочною демонстрацією фізичних можливостей людини і їм відводиться немаловажна роль.

А щоб змагання проходили чітко, без перешкод, необхідно чітко придержуватися правил – того кодексу “законів”, які розроблені і затверджені відповідними спортивними організаціями, а саме Міжнародною федерацією гандболу. Ці правила мають велике виховне значення. Незмінні їх вимоги – повна об’єктивність у визначенні результатів і переможця, надання усім учасникам однакових прав і можливостей у чесній і безкомпромісній боротьбі за перемогу.

<u>Майданчик для гри</u>

1.Майданчик для гри (мал. 1) має прямокутну форму, довжиною 40 м і шириною 20 м складається із ігрової зони і двох майданчиків для воротарів. Продовжні лінії майданчика називаються боковими лініями, а поперечні лінії – лицевими

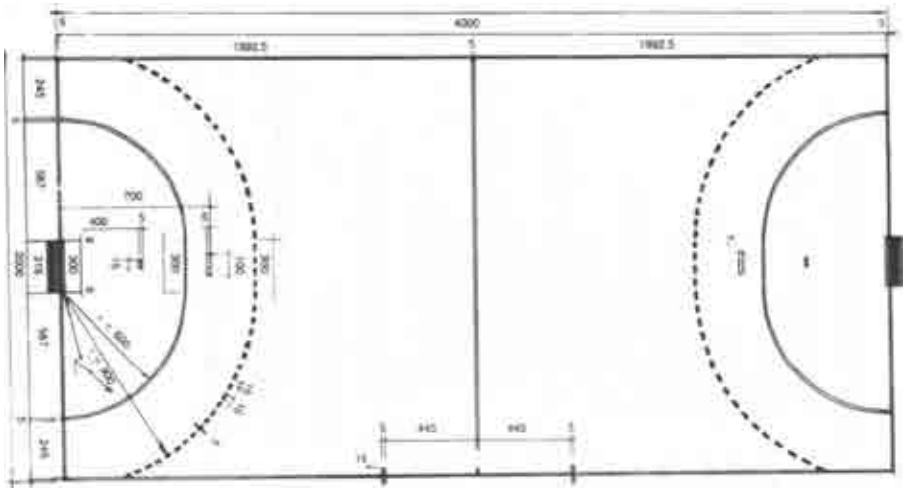

Рис. 1 Майданчик для гри гандбол

2. Ворота (мал. 2) знаходяться на центрі лицевої лінії. Вони повинні бути міцно прикріплені до майданчика і мати внутрішні розміри: висота 2 м, ширина 3 м. Виключення міні гандбол: висота 160 см, ширина 3м. Стійки і перекладина повинні бути виготовлені із однорідного матеріалу (дерево, пластмаси) і мати квадратний розріз (8х8 см). Вони повинні бути окрашені полосами у два кольори, які чітко виділяються на задньому плані.

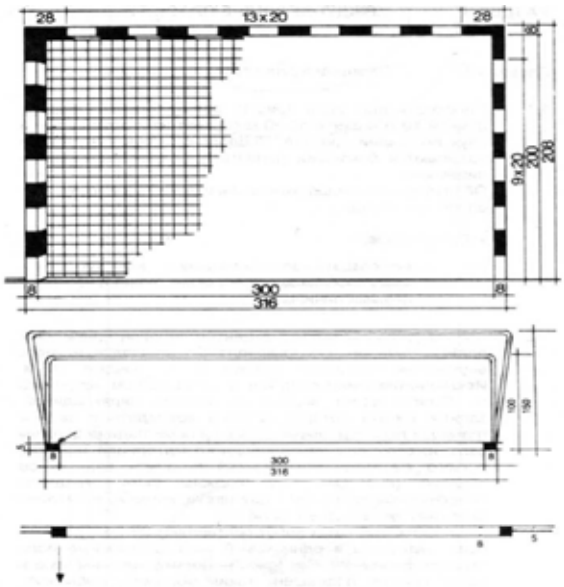

Рис. 2 Гандбольні ворота

Поля окраски в кутах воріт складають 28 см і повинні бути окрашені у один колір. Інші поля окраски дорівнюють 20 см.

Ворота повинні мати сітку, яка підвішена таким чином, щоб м’яч закинутий у ворота, не міг зразу вискочити із них.

3.Майданчик воротаря будується наступним чином: перед воротами на відстані 6 м паралельно лінії воріт проводиться лінія довжиною 3 м, до якої з обох сторін дорисовуються дві четвертини круга радіусом 6 м, проведені від внутрішньої кромки стійок воріт. Лінія, яка окреслює майданчик воротаря, називається лінією майданчика воротаря.

4. Лінія вільних кидків – дев'ятиметрова лінія – рисується на відстані 3 м паралельно лінії майданчика воротаря. Довжина штрихів лінії вільних кидків і відстань між ними дорівнює 15 см.

5. Лінія семиметрового штрафного кидка проводиться на відстані 7 м від задньої границі лінії воріт і довжиною 1 м, перед їх серединою, паралельно лицевій лінії.

6. Середня лінія поля з'єднує середини бокових ліній і ділить майданчик пополам.

7. На відстані 4,5 м від середньої лінії по обидві сторони від неї, рисуються дві лінії довжиною 15 см (перпендикулярно боковим лініям), направлені в середину ігрового майданчика. Вони обмежують лінії для замін гравців.

8. Усі лінії ігрового майданчика входять до розмірів майданчика, який вони обмежують. Лінії повинні мати ширину 5 см, за винятком лінії воріт, між їх стійками, де ширина повинна бути 8 см. Вони завжди повинні бути чітко видно.

Час гри

1. Час гри для чоловіків і жінок старше 16 років складає два тайми по 30 хвилин із 10 – хвилинною перервою.

Час гри для команд віком від 12-16 років 2х25 хв, від 8-12 років 2х20 хв із 10-хвилинною перервою. Діти молодші 8 років – 2х10 хв із 10-хвилинною перервою.

3. Після перерви проводиться зміна воріт.

5. Якщо час гри закінчився, а суддя призначив вільний або 7-метровий штрафний кидки, команда має право на їх виконання.

6. Якщо гра закінчилася внічию, але необхідно визначити переможця, то після 5-хвилинної перерви знову проводиться жеребкування, що вибрати

ворота або початковий кидок. Додатковий час гри для всіх команд два тайми по 5 хвилин (зміна воріт без перерви).

М'яч

1. М'яч повинен бути шкіряний або із синтетичною поверхнею. Він повинен бути круглим. Зовнішній матеріал не повинен бути гладким або блискучим.

2. М'яч для гри чоловічих команд (старші 16 років) повинен мати довжину окружності 58-60 см і важити 425-475 гр. (розмір 3). М'яч для жінок, юнаків (12-16 років) і дівчат старших 14 років повинен мати довжину окружності 54-56 см і важити 325-400 г. (розмір 2).

М'яч для хлопчиків (8-12 років) і дівчаток (6-14 років) повинен мати окружність 50-52 см і важити 315 г. (розмір 1). М'яч для дітей (до 8 років) – 48 см і вага 290 г. (розмір 0).

3. Для кожної гри необхідно мати два м'ячі, які відповідають правилам.

Команди

1. Команда складається із 14 гравців, які повинні бути занесені до протоколу гри. Одночасно на майданчику може знаходитися не більше 7 гравців (6 польових і 1 воротар). Інші гравці запасні.

2. Розпочинати гру від кожної команди повинні не менше 5 гравців. Їх кількість до кінця гри, включаючи і додатковий час, може бути доведено до 14. Якщо кількість гравців команди стає менше 5, гра продовжується.

4. Заміни гравців можуть виконуватися під час гри необмежена кількість разів без повідомлення про це секретаря, як тільки гравець, якого заміняють, покине майданчик. Це відноситься і до заміни воротарів. Вийти на майданчик і покинути його можливо тільки у зоні замін своєї команди.

Додатковий вихід на майданчик гравців та офіційних осіб команди можливий тільки із дозволу суддів на майданчику, коли час гри зупинено.

5. Неправильна заміна гравців карається вільним кидком із того місця де гравець пересік бокову лінію, а гравець вилучений із гри.

6. Якщо зайвий гравець виходить на майданчик, не маючи на це право, він карається 2-хвилинним вилученням. Любий другий гравець повинен покинути майданчик за нього, і команда грає у меншості протягом 2 хвилин.

7. Польові гравці однієї команди повинні мати єдину форму, яка по кольору повинна чітко відрізнятися від форми воротарів обох команд і польових гравців команди суперника.

Взуття гравців – спортивні туфлі. Забороняється носити браслети, годинники, кільця, ланцюжки, окуляри без фіксаторів і міцної оправи та інші предмети, які можуть бути безпечними під час гри. Гравець, який не виконує ці вимоги, до гри не допускається.

Капітан команди повинен мати на плечі пов'язку шириною 4 см, яка відрізняється кольором від форми.

Воротар

1. Воротарі змінивши форму, можуть замінювати польових гравців і навпаки, польові гравці мають право замінювати воротаря. Зміна воротаря здійснюється у своїй зоні замін.

Воротарю дозволяється:

- захищати ворота, знаходячись у майданчику воротаря, доторкатися м'яча любою частиною тіла;

- необмежено переміщуватися з м'ячом по майданчику воротаря;

- покидати майданчик воротаря без м'яча і грати на всьому майданчику гри. У цьому випадку він підпорядковується тим же правилам, що і польові гравці.

- захищаючи ворота, покидати майданчик воротаря з м'ячом, що знаходиться без контролю, і продовжувати гру по всьому майданчику гри

Воротарю забороняється:

- безпечно грати проти суперника під час захисту воріт;

- навмисно переводити м’яч, що знаходиться у нього під контролем, за лінію своїх воріт;

- покидати майданчик воротаря з м’ячом, що знаходиться у нього під контролем;

- після кидка, виконаного воротарем, доторкатися до м’яча за межами майданчика воротаря, якщо м’яч до цього не доторкався інший гравець;

- доторкатися до м’яча, що лежить або котиться за межами майданчика воротаря, знаходячись у майданчику воротаря;

- вносити у площу воротаря м’яч, що лежав або котився за межами площі воротаря;

- повертатися з м’ячом із майданчика для гри у майданчик воротаря;

- при виконанні 7-метрового штрафного кидка наступати на 4-метрову відмітку або виходити за неї, поки суперник не виконав кидок;

Майданчик воротаря

1. У майданчику воротаря може знаходитися тільки воротар. Заходити (заступ) у майданчик воротаря, включаючи лінію майданчика воротаря, фіксується, коли польовий гравець доторкається майданчик воротаря якою не будь частиною тіла.

2. Вхід (заступ) у майданчик воротаря польовим гравцем карається наступним чином:

- вільним кидком, якщо у майданчик воротаря заступив гравець з м’ячом;

- вільним кидком, якщо польовий гравець заступив у майданчик воротаря без м’яча і при цьому сам одержав перевагу;

- 7-метровим штрафним кидком, якщо гравець захисту, заступив у майданчик воротаря, при цьому сам одержав перевагу по відношенню до гравця, який володів м'ячом у нападі;

3. Вхід (заступ) у майданчик воротаря не карається:

- якщо гравець виконав заступ після виконаної передачі м'яча і при цьому команда суперника не понесла ніякого втрати;

- якщо гравець заступив у майданчик воротаря без м'яча і при цьому сам не одержав переваги;

- якщо гравець у захисті виконав заступ і при цьому сам не одержав переваги, тобто без втрати для суперника під час або після спроби передачі м'яча.

4. У межах майданчика воротаря м'яч належить тільки воротарю. Любе доторкання до м'яча, що лежить або котиться у майданчику воротаря, забороняється. Якщо м'яч знаходиться у повітрі на майданчиком воротаря то м'ячом грати можна.

5. Якщо м'яч під час гри попадає у майданчик воротаря, воротар повинен кидком повернути його у майданчик для гри.

6. Якщо гравець команди, що захищається, доторкається до м'яча, який буде потім взятий воротарем або залишиться лежати у майданчику воротаря, то гра не зупиняється.

7. Цілеспрямована передача м'яча у свій майданчик воротаря кваліфікується наступним чином:

- взяття воріт зараховується, якщо м'яч попадає у ворота;

- 7-метровий штрафний кидок, якщо воротар доторкається м'яча і він не попадає у ворота;

- вільний кидок, якщо м'яч залишається лежати у майданчику воротаря або перетинає лицеву лінію;

- гра продовжується, якщо м'яч перетинає майданчик воротаря і воротар до його не доторкається.

<u>Гра м’ячом</u>

Дозволяється: 1. Кидати м’яч, ловити його, зупиняти, штовхати і бити, в тому числі і кулаком, використовуючи руки, передпліччя, голову, тулуб, стегно і коліно.

2. Тримати м’яч не більше 3 с, також у тому випадку, коли він лежить на майданчику.

3. Виконувати не більше трьох кроків з м’ячом. Крок буде виконаний, якщо:

- гравець, який стоїть на підлозі двома ногами, відриває ногу від підлоги і знову ставить її, або переміщує одну ногу з одного місця на інше;

- гравець доторкається до підлоги однією ногою, оволодіває м’ячом, і після чого, ставить на підлогу другу ногу;

- гравець після стрибка доторкається до підлоги однією ногою, а потім на цій же нозі здійснює стрибок або доторкається підлоги другою ногою;

- гравець після стрибка доторкається до підлоги двома ногами одночасно і після цього відриває від підлоги ногу, а потім знову ставить на підлогу або переміщує одну ногу з одного місця на інше.

4. Грати м’ячом на місці або в русі:

- один раз ударити м’ячом по підлозі і знову ловити його однією або двома руками;

- багато разів ударяти м’ячом по підлозі однією рукою або котити по підлозі, а потім піймати або підняти його однією або двома руками.

Як тільки гравець ловить м’яч однією або двома руками, то слід після трьох кроків або трьох секунд виконати передачу партнеру.

4. Перекладати м’яч із однієї руки в другу.

Забороняється:

1. Доторкатися до м’яча більше одного разу, перш ніж він до тронеться підлоги, другого гравця, стійки або поперечини воріт.

2. Доторкатися до м’яча гомілкою або ступнею, за винятком випадку, коли м’яч кинутий суперником.

3. Навмисно направляти м’яч за бокову або лицеву лінії біля своїх воріт. Виняток складає воротар, якщо він переводить м’яч, який знаходиться без контролю, за лицеву лінію своїх воріт, знаходячись у майданчику воріт (кидок від воріт).

4. Одній команді утримувати м’яч і не намагатися атакувати ворота суперника або виконувати кидок (це є пасивна гра). Пасивна гра карається вільним кидком з того місця, де знаходився м’яч під час зупинки.

5. Якщо м’яч доторкається судді на майданчику, то гра продовжується.

<u>Відношення до суперника</u>

Дозволяється:

1. Використовувати руки і передпліччя для того, щоб заволодіти м’ячом або блокувати м’яч.
2. “Знімати” відкритою долонею м’яч у суперника з любої сторони.
3. Блокувати суперника тулубом, якщо він не володіє м’ячом.
4. Використовувати руки для контакту із переді, щоб контролювати або переслідувати суперника.

Забороняється:

1. Виривати або вибивати м’яч у суперника.
2. Блокувати суперника і перешкоджати йому руками, ногами, передпліччям.
3. Тримати руками, штовхати суперника, набігати або стрибати на нього.
4. Перешкоджати супернику (з м’ячом або без) іншим способом, що заперечує правилами або піддавати його безпеці.

5. За порушення правил по відношенню до суперника призначається вільний кидок або 7-метровий штрафний кидок.

7. Гравець, який нападає на суперника і його дії можуть нести загрозу для здоров'я, дискваліфікується. Особливо якщо:

- б'є по руці гравця (збоку або із заді), який виконує кидок м'яча по воротах або заламує руку на зад;

- нападає таким чином, що суперник наштовхується головою або шиєю;

- штовхає (попадає) суперника ногою, коліном або іншим способом;

- гравця, який знаходиться у стрибку або під час бігу, штовхає або атакує так, що він втрачає рівновагу.

8. Груба, неспортивна поведінка карається дискваліфікацією.

Взяття воріт

1. М'яч вважається закинутим, якщо він всією окружністю перетинає лінію воріт і при цьому гравець, який виконував кидок м'яча по воротах або його партнери, не допустили порушення правил гри.

Якщо захисник порушує правила гри, а м'яч при цьому все таки попадає у ворота, то взяття воріт зараховується.

М'яч, закинутий у власні ворота, зараховується команді-суперниці, якщо м'яч до цього не перетинав лінію воріт за їх межами.

3. Команда, яка закинула більше м'ячів від суперника є переможцем.

4. Якщо обидві команди закинули однакову кількість м'ячів або не закинули жодного – гра вважається закінченою внічию.

Початковий кидок

1. На початку гри початковий кидок виконує команда, яка за жеребом виграла м'яч, друга команда має право вибрати ворота. Якщо при жеребі вибираються ворота, друга команда виконує початковий кидок. Початковий

кидок у другому таймі виконує команда, яка не мала його у першому таймі. Якщо призначається додатковий час тоді знову проводиться жеребкування.

2. Після кожного закинутого м'яча у ворота, початковий кидок виконує команда у ворота якої був закинутий м'яч.

3. Початковий кидок повинен бути виконаний по сигналу із центру ігрового майданчика у любому напрямку протягом трьох секунд.

Гравець, який виконує початковий кидок повинен стояти однією ногою на середній лінії доти, поки м'яч не залишить руку. Гравці команди, яка грає у нападі, не повинні переступати середню лінію до виконання початкового кидка (доки м'яч не покине руку нападника).

Якщо гравець-партнер переступає після сигналу середню лінію, перш чим м'яч покине руку нападника, який виконує початковий кидок, то призначається вільний кидок для команди, яка захищається.

4. При виконанні початкового кидка на початку кожного тайму (а також при можливому додатковому часі) всі гравці повинні знаходитися на своїй половині майданчика.

При виконанні початкового кидка після взяття воріт гравці-суперники можуть знаходитися на обох половинах майданчика. В обох випадках суперники мають право наблизитися до гравця, який виконує початковий кидок не ближче як на 3 метри.

<u>Кидок із-за бокової лінії</u>

1. Кидок із-за бокової лінії призначається у тому випадку, коли м'яч всією своєю окружністю перетинає бокову лінію або виходить за лицеву лінію і, при цьому, його доторкається гравець команди, яка захищається.

2. Кидок із-за бокової лінії без сигналу виконується тією командою, гравець якої не доторкався м'яча останнім перед виходом його за бокову, або лицеву лінії.

3. Кидок із-за бокової лінії виконується у тому місці, де він перетнув її, або із кінцевої точки тієї сторони воріт, де м'яч вийшов за лицеву лінію.

4. При виконанні кидка із-за бокової лінії гравець повинен стояти однією ногою на боковій лінії доти, доки м'яч не покине його руку. Цей же гравець не має права класти м'яч на підлогу і знову підіймати його, або ударяти м'ячом об підлогу майданчика і знову ловити його.

5. Гравці команди суперника при виконанні кидка із-за бокової лінії можуть знаходитися на відстані не ближче 3 метрів від гравця, який виконує цей кидок. Але вони можуть шикуватися у лінії майданчика воротаря у всіх випадках, коли при цьому відстань складає менше 3 метрів.

Кидок від воріт

1. Кидок від воріт призначається у тому випадку, коли м'яч виходить за лицеву лінію.

2. Кидок від воріт виконується без сигналу із майданчика воротаря через лінію майданчика воротаря. Кидок від воріт буде виконаним, коли м'яч, кинутий воротарем, перетне лінію майданчика воротаря.

3. Якщо м'яч залишився під час гри у межах майданчика воротаря, воротар зобов'язаний кидком направити у ігровий майданчик.

4. Після виконаного кидка від воріт воротар має право знову доторкнуться до м'яча у тому випадку, коли м'яча доторкнеться другий гравець.

Вільний кидок

1. Вільний кидок призначається за:

- неправильну заміну і неправильний вихід гравця;
- помилки воротаря;
- помилки польових гравців у майданчику воротаря;
- помилки при грі м'ячом;

- навмисне викидання м’яча за бокову або лицеву лінії;

- пасивну гру;

- порушення правил по відношенню до суперника;

- неправильну поведінку при виконанні початкового кидка;

- неправильну поведінку при виконанні бокового кидка;

- неправильну поведінку при виконанні кидка від воріт;

- неправильну поведінку при виконанні вільного кидка;

- неправильну поведінку при виконанні 7-метрового штрафного кидка;

- неправильне виконання кидків;

- неспортивну поведінку;

2. Вільні кидки виконуються без сигналу судді із того місця, де відбулося порушення.

3. Якщо вільний кидок повинна виконувати команда, яка атакувала, а місце, де відбулося порушення, знаходиться між лінією вільних кидків і лінією майданчика воротаря, то вільний кидок повинен виконуватися із ближньої точки безпосередньо за лінією вільних кидків.

4. При виконанні вільного кидка гравцям команди, яка атакує, не дозволяється доторкатися лінії вільних кидків і заходити за неї.

Якщо при виконанні вільного кидка між лінією майданчика воротаря і лінією вільних кидків знаходяться партнери гравця, який виконує вільний кидок, тоді суддя повинен поправити це невірне положення, у тому випадку, якщо воно буде впливати на гру. Після цього суддя дає сигнал на продовження гри.

5. При виконанні вільного кидка гравці команди, яка захищається, повинні знаходитися на відстані не ближче 3 метрів від гравця, який виконує вільний кидок. Але якщо вільний кидок виконується з лінії вільних кидків, то їм дозволяється шикуватися біля лінії майданчика воротаря.

Семиметровий штрафний кидок

1. Семиметровий штрафний кидок призначається:

- за неправильні дії гравців, а також офіційних осіб команди по всьому майданчику, із-за яких була зірвана явна можливість для взяття воріт;

- якщо воротар заносить м'яч у майданчик воротаря або із м'ячом заступає в неї із ігрового майданчика;

- за навмисну передачу м'яча своєму воротарю, який знаходиться у майданчику воротаря і якщо він до тронеться до м'яча;

2. При призначені 7-метрового штрафного кидка, судді повинні об'явити тайм-аут.

3. Семиметровий штрафний кидок виконується протягом 3 секунд після сигналу судді на майданчику тільки як кидок по воротам.

4. Гравець, який виконує 7-метровий штрафний кидок, не має права доторкатися або перетинати лінію 7-метрового штрафного кидка, поки м'яч не покине його руку.

5. Після виконання 7-метрового штрафного кидка м'яч залишається у грі лише в тому випадку, якщо він доторкнувся до воротаря, стійок або поперечини воріт.

6. При виконанні 7-метрового штрафного кидка між лінією майданчика воротаря і лінією вільних кидків має право знаходитися тільки гравець, який виконує карний кидок.

8. При виконанні 7-метрового штрафного кидка гравці команди суперника повинні знаходитися не ближче 3 метрів від лінії 7-метрового штрафного кидка.

Спірний кидок

1. Спірний кидок призначається у наступних випадках:

- коли гравці обох команд одночасно здійснюють помилку на ігровому майданчику;

- якщо м’яч доторкнувся стелі або кріплення над ігровим майданчиком;

3. Суддя на майданчику підкидає м’яч по сигналу вертикально вгору у центрі ігрового майданчика.

4. При виконанні спірного кидка всі гравці, окрім по одному від кожної команди, повинні знаходитися на відстані не ближче 3 метрів від судді, який підкидає м’яч вгору.

Два гравці, які борються за м’яч, повинні стояти біля судді обличчям до воріт суперника. Грати м’ячом дозволяється тільки тоді, коли він досягне верхньої точко.

Виконання кидків

1. Перед виконанням всіх кидків м’яч повинен знаходитися у руках гравця, який виконує кидок, а всі гравці – на місцях, відповідних правил.

2. При виконанні початкового кидка, кидка із-за бокової лінії, вільного і семиметрового карного кидків частина однієї ноги повинна постійно доторкуватися ігрового майданчика. Другу ногу гравець може відривати від підлоги ігрового майданчика і знову опускати необмежену кількість разів.

3. Судді дають сигнал на виконання кидків:

- при поновленні гри;

- при затримці виконання кидків із-за бокової лінії, вільного і кидка від воріт;

- після попередження;

- після вилучення гравця на визначений час;

- після дискваліфікації гравця;

- після вилучення до кінця гри;

Після сигналу на кидок гравець повинен виконати кидок протягом 3 секунд.

4. Кидок вважається виконаним, якщо м’яч було випущено із рук гравця, який виконує кидок.

При виконанні кидка гравець, який виконує кидок, не має права передавати м’яч своєму партнеру із рук в руки, а той не має права доторкуватися до м’яча.

5. Гравець, який виконує кидок, може знову доторкатися до м’яча лише після того, як м’яч доторкнеться до другого гравця, стійки або поперечини воріт.

6. Усі кидки можуть безпосередньо завершуватися взяттям воріт, крім початкового, спірного, від воріт, якщо м’яч вийшов за лицеву лінію.

Покарання гравців за порушення правил гри

1. Попередження може бути винесено:

- при порушені правил по відношенню до суперника;

Попередження повинно бути винесено при:

- повторному прогресивному порушенні правил, яке карається, по відношенню до суперника;

- порушення правил при виконанні кидка суперником;

- неспортивній поведінці, в тому числі і офіційного представника.

2. Попередження порушнику і офіційному представнику суддя об’являє підняттям жовтої карточки. Гравець команди може одержати лише одне, а команда в цілому три попередження.

3. Гравець повинен бути вилучений із майданчика на відповідний час за:

- неправильну заміну або неправильний вихід на майданчик;

- повторне прогресивне порушення правил, яке карається, по відношенню до суперника;

- затримку м’яча, якщо прийняте рішення на користь команди, володіє м’ячом;

- повторне порушення правил при виконанні кидка суперником;

- дискваліфікації гравця або офіційної особи.

Гравці вилучаються із майданчика на 2 хвилини. Третє вилучення на 2 хвилини одного і того ж гравця завжди пов'язане із його дискваліфікацією.

Вилучений гравець не може бути заміненим, а склад команди не може бути доповнений до закінчення часу вилучення. Час вилучення розпочинає відраховуватися за сигналом судді на майданчику на продовження гри.

5. Дискваліфікація повинна бути винесене при:

- виході на ігровий майданчик гравця, який не мав на це право;
- грубому порушенні правил по відношенню до суперника;
- грубій неспортивній поведінці , в тому числі і офіційної особи;
- третьому вилучені гравця із майданчика на певний час;

Дискваліфікація гравця або офіційної особи під час гри завжди повинна бути пов'язана із вилученням.

6. Якщо гравець або офіційна особа підлягають дискваліфікації, суддя об'являє про це після зупинки часу гри підняттям красної картки. Дискваліфікація гравця або офіційної особи дійсна тільки до кінця ігрового часу. Дискваліфікований гравець або офіційна особа повинні зразу покинути майданчик або зону запасних гравців.

7. Вилучення до кінця гри призначається:

- за безпечні дії під час гри, а так же поза ігрового майданчика.

9. Дискваліфікованого, вилученого на певний час або до кінця гри воротаря дозволяється замінити другим гравцем.

<u>Судді</u>

1. Для проведення кожної гри призначаються два судді, які мають рівні права, яким допомагають секретар та секундометрист.

2. Судді повинні слідкувати за поведінкою гравців, розпочинаючи із моменту їх появи на місці змагань і закінчуючи виходом із зали.

3. Судді до гри перевіряють стан ігрового майданчика, воріт і м’яча. У випадку, коли думки суддів не співпадають, рішення приймає суддя, офіційно призначений першим.

Крім того, судді визначають, відповідає правилам спортивна форма гравців, перевіряють протоколи гри і знаряддя команд, оснащення зони замін запасних гравців, а також присутність двох офіційних керівників команд і запис їх прізвищ у протоколі. Не відповідальність правилам необхідно поправити.

4. Жеребкування проводить суддя, який названий першим, перед початком гри в присутності другого судді і обох капітанів команд.

5. Суддя, названий другим, на початку гри займає позицію судді на майданчику на стороні команди, яка одержала право на початковий кидок.

Він дає сигнал на початок гри.

Другий суддя розпочинає гру, як суддя на лицевій лінії біля воріт команди, яка захищається і стає суддею на майданчику, коли команда, яка захищалася, перехопить м’яч і розпочне атаку, а перший суддя займає місце судді на лицевій лінії біля воріт команди, яка після атаки буде захищатися.

Під час гри судді неодноразово міняються сторонами майданчика.

6. Гра повинна проводитися одними і тими ж суддями. Вони слідкують за виконанням правил гри і повинні карати за їх порушення. Якщо один із суддів вибуває під час гри, другий суддя веде гру сам.

7. Як правило суддя на майданчику дає сигнал при:

- виконанні всіх кидків у відповідності із правилами, а також після зупинок часу гри;

- по закінченню часу гри, якщо не пролунав автоматичний сигнал про закінчення гри або секундометрист не дав сигнал про закінчення гри.

Як правило суддя на лицевій лінії воріт дає сигнал:

- при взятті воріт (коли м’яч залетів у ворота).

10. Обидва судді несуть відповідальність за результат (запис). Крім того, вони записують попередження, вилучення на визначений час, дискваліфікації і вилучення до кінця гри.

11. Обидва судді несуть відповідальність за контроль ігрового часу. Якщо виникають сумніви у правильності хронометражу, вирішальною є думка судді, який названий першим.

12. Після закінчення гри судді несуть відповідальність правильність ведення протоколу.

13. Оцінка фактів суддів на основі їх спостережень не обговорюється. На рішення, які не відповідали правилам, може бути поданий протест. Право спілкуватися із суддями під час гри мають лише капітани команд.

14. Обидва судді мають право зупинити або відмовити у продовжені гри. Перед прийняттям рішення про відмову у продовженні гри необхідно використати усі можливості для її продовження.

15. Тільки судді можуть бути у формі чорного кольору.

Секретар і секундометрист

1. Секретар перевіряє заявку (грати мають право тільки ті гравці, чиї прізвища записані у заявці) і сумісно із секундометристом контролюють вихід на ігровий майданчик запасних або вилучених на визначений час гравців. Він веде протокол гри, де відмічає необхідні дані (закинуті м'ячі, попередження, вилучення на визначений час, дискваліфікації і вилучення до кінця гри) .

2. Секундометрист контролює:

- час гри (сигнал на зупинку і пуск секундомірів дає суддя);
- правильність зайняття лав запасних;
- сумісно із секретарем – вихід додаткових гравців команди;
- правильність заміни гравців;
- вихід на майданчик гравців, які не мають права грати;

- час вилучення гравців.

Секундометрист дає чіткий сигнал на закінчення першої половини і усієї гри, якщо не має демонстраційного табло.

3. Під час зупинки ігрового часу секундометрист зобов’язаний інформувати офіційних керівників команд, скільки часу пройшло і скільки залишилося (за винятком, коли є демонстративне табло).

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «СПОРТИВНІ ІГРИ: ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ГАНДБОЛУ»

1. Висвітлити значення і місце спортивної гри гандбол в державній системі фізичного виховання.
2. Визначити завдання занять з гандболу та їх специфічну спрямованість і вплив на організм учнів.
3. Охарактеризувати методичні особливості гандболу, та їх значення у формуванні історично складеної методики спортивних ігор.
4. Надати змістовну характеристику різним видам гандболу.
5. Описати критерії рейтингового оцінювання професійно-педагогічної підготовки студентів з гандболу за модульної технології навчання.
6. Висвітлити особливе значення гри гандбол в системі професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури.
7. Обґрунтувати історичну необхідність виникнення гри гандбол.
8. В якій країні, хто і коли вигадав правила гри гандбол?
9. Яким чином спортивна гра гандбол розповсюджувалася у світі, в яких країна?
10. Вказати дату виникнення міжнародної федерації гандболу (ІГФ) та їх значення.
11. Охарактеризувати основні етапи розвитку гри гандбол.
12. Дати характеристику становлення й розвитку гри гандбол.
13. Назвати відомих українських гандболістів?
14. Обґрунтувати необхідність змін у правилах гри гандбол.
15. Охарактеризувати сучасні тенденції розвитку світового гандболу.
16. Які перспективи має гра гандбол?
17. Розміри ігрового майданчику, воріт?
18. Склад команди. Екіпіровка гравців та суддів?
19. Що таке тайм-аут та командний тайм-аут.

20. Заміна гравців.
21. Покарання порушників.
22. Регламент зони заміни.
23. Висвітлити правило гра м’ячом.
24. Що таке прогресивне покарання?
25. Що дозволено робити воротареві, а що ні?
26. Навмисна віддача м’яча у площу воротаря? Кваліфікується яким чином?
27. Ставлення до суперника.
28. Висвітлити основне правило виконання кидків
29. За що призначається семиметровий кидок та правило його виконання
30. Скільки суддів призначається на одну гру та їх обов’язки?
31. Склад суддівської колегії.
32. Обов’язки секретаря та секундометриста.
33. Техніка та методика стійок та пересувань.
34. Техніка та методика передачі м’яча зігнутою рукою зверху.
35. Техніка та методика передачі м’яча зігнутою рукою збоку.
36. Техніка та методика кидка м’яча у стрибку.
37. Техніка та методика кидка м’яча у підпорному положенні.
38. Техніка та методика блокування двома руками.
39. Техніка та методика гри воротаря.
40. Техніка та методика семиметрового кидку з падінням у перед.
41. Які дії містить у собі тактика нападу?
42. Індивідуальні дії гравця у нападу.
43. Групові дії у нападу.
44. Командні дії у нападу.
45. Які дії містить у собі тактика захисту?
46. Індивідуальні дії у захисту.
47. Групові дії у захисту.

48. Командні дії у захисту.
49. Які дії містить у собі тактика воротаря?
50. Індивідуальні дії воротаря.
51. Командні дії воротаря.
52. Назвати методи організації уроку.
53. Моторна щільність уроку.
54. Графічне відображення змін у фізіології учнів на уроці.
55. Постанова завдань уроку.
56. Що таке спеціальні вправи?
57. Місце стройових вправ.
58. Організація навчальної гри.
59. Вибір місця вчителя протягом уроку.
60. Охарактеризувати заключну частину уроку.
61. Володіння голосом вчителя на уроці.

ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ:

1. Вплив занять спортивними іграми на організм людини.
2. Місце спортивних ігор в системі фізичного виховання України.
3. Історія розвитку гандболу в Дніпропетровській області.
4. Характеристика діяльності Міжнародної федерації гандболу.
5. Характеристика діяльності Європейської федерації гандболу.
6. Характеристика діяльності федерації гандболу України.
7. Документи, які регламентують діяльність Міжнародної федерації гандболу, Європейської федерації гандболу та федерації гандболу України.
8. Характеристика кваліфікаційного відбору національних збірних команд до фінальних турнірів чемпіонатів світу та Європи.
9. Характеристика чемпіонатів світу, Європи та України.
10. Характеристика змагальної діяльності гандболістів.
11. Аналіз виступів українських чоловічих і жіночих національних збірних команд на чемпіонатах світу та Європи з гандболу.
12. Досягнення Українських гандболістів на міжнародній арені.
13. Фактори, що визначають ефективність змагальної діяльності гравців.
14. Суддівство змагань.
15. Склад суддівської бригади.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большая Советская Энциклопедия. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.074.help-rus-student.ru/text/115.htm.
2. Волошин А.П. На олімпійській хвилі. – К.: «МП Леся», 2007. – 448 с.
3. Гандбол:Методичні вказівки/Укл.Ю.Б.Ячнюк.- Чернівці:Рута,2000. – 43с.
4. Гивер Н.Є. Організація і суддівство змагань з гандболу: Методичні рекомендації. – Гродно: ГрГУ, 2008. – 48 с.
5. Гандбол: Справочник / Сост. Н.П.Клусов. – М.: Физкультура и спорт, 1982. – 224 с.
6. Гончарук А. Ступени гандбола. 1966 – 2009. / А.Гончарук, А.Бенедис. – Черновцы.: из-ство «Прут», 2009. – 200 с.
7. Дорошенко Э.Ю. Управление технико-тактической деятельностью в командных спортивных играх: [монография] / Э.Ю.Дорошенко. – Запорожье: ООО «ЛИПС» ЛТД, 2013. – 436 с.
8. Зеленько Н.А. Методика записи игры гандболистов как средство управления тренировочной и соревновательной деятельностью команд мастеров//http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Snsv/2006-09/06znadkm.pdf.
9. Європейська федерація гандболу: [електронний ресурс] //режим доступу: http: //www.evrohandball.com Ивахин А Е Ступени гандбола. 1909 – 1965. / А.Е.Ивахин, Г.Е.Белокопытов, А.А.Гончарук. – К.: из-ство «Плеяды», 2005. – 180 с.
10. Крамской С.И. Тенденции развития гандбола и подготовка резерва. Проблемы и перспективы развития спортивных игр и единоборств в высших учебных заведениях // Сб. статей: электрон. науч. конф. – Харьков: ХГАДИ, 2005. - С. 84-85.

11. Кубраченко А.Г. Гандбол: учеб.для высших учеб. завед. систем. физ. воспит. и спорта / А.Г.Кубраченко, В.Г.Ткачук. –К.: 2010. – 416 с.
12. Левкін В.І. Теорія і методика викладання гандболу: метод. посіб. для студ. / В.І.Левкін, Н.В.Кудріна, В.Л.Згоба. – Л.: ЛДУФК, 2011. – 136 с.
13. Міжнародна федерація гандболу: [електронний ресурс] //режим доступу: http: // www.ihf.info
14. Мизхер Хейдерш. Анализ соревновательной деятельности как условие повышения эффективности тренировочного процесса высококвалифицированных гандболистов / Хейдерш Мизхер // автореф. дисс…. к. пед. наук – Москва. 2011. – 25 с.
15. Павлюк І. Система організації та управління гандболом в провідних країнах світу та в Україні: Проблеми комерціалізації та професіоналізації // Молода спортивна наука України: Збірник наукових праць з галузі фіз. культури та спорту: Періодичне видання / Львів. ДІФК. – Львів: Українські технології, 2007. – Вип. 11. – С. 282–283.
16. Павлюк І. Організаційні аспекти розвитку гандболу в Україні// Молода спортивна наука України: Збірник наукових праць з галузі фіз. культури та спорту: Періодичне видання / Львів. ДІФК. – Львів: Українські технології, 2008. – Вип. 12: У 4, Т. 4. – С. 239–243.
17. Платонов В. Н. Спорт вищих досягнень та підготовка національних команд до Олімпійських ігор. Вітчизняний і зарубіжний досвід: історія і сучасність / В. Н. Платонов. - М .: Сов. спорт, 2010. - 312 с.
18. Соловей О.М. Гандбол: організація і проведення змагань / О.М.Соловей, О.А.Кіреєв // Методичні рекомендації для студентів інституту фізичної культури і спорту денної та заочної форм навчання . – Дніпропетровськ. -2010. – 40 с.
19. Соловей О.М. Гандбол у програмі Олімпійських ігор / О.М.Соловей, Д.О.Соловей //Методичні рекомендації для студентів інституту

фізкультури денної та заочної форм навчання. –Дніпропетровськ. – 2013. – 35 с.

20. Спортивні ігри : навчальний посібник для вищ. навч. закладів : у 2 т. / ред. Ж. Л. Козіна ; міністерство освіти і науки України, Харківській національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. – Т. 1 : Загальні основи теорії і методики спортивних ігор. – Харків : Точка, 2010. – 200 с.
21. Спортивные игры: совершенствование спортивного мастерства : учебник для студ. высш. учеб. заведений / [ред. Ю. Д. Железняк, Ю. М. Портнов, В. П. Савин и др.] ; под ред. Ю. Д. Железняка, Ю. М. Портнова. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 400 с.
22. Федоренко І. Золоті сторінки олімпійського спорту України / За ред. І. Федоренка.- К.: Олімпійська література, 2000. - 192 с.
23. Федерація гандболу України: [електронний ресурс] //режим доступу: http: // www.handball.net.ua
24. Цыганок В.И. Спортивные игры: от теории к практике: Учебное пособие. – Запорожье, «Диво», 2009. – 1998 с, с ил.
25. Шинкарук О. Формування погляду на розвиток дитячо-юнацького спорту шляхом аналізу діяльності спортивних шкіл за 1996 – 2003 рр. / О. Шинкарук // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2004. – № 2. – С. 65–69.
26. Щорічний журнал турніру «Олком – кубок Турчина». – Державний комітет молодіжної політики спорту та туризму. – 23 – 25.11.2001.
27. Digel X., Бурк, В. & Fahrner, M. (2006). Організація спортивних змагань - міжнародне порівняння. Шорндорф: Хофманн.
28. Hgorth Steen. Handball schools in Denmark.// Handball. Peryodical. – № 2. – 2004. – S. 77-79.
29. ru.wikipedia.org/wiki/Гандбол_на_Олимпийских_играх.

30. Dilmen Ayberk. Smart project – case study: Turkey. // Handball. Peryodical. – N 1. - 2003. – P. 64-66.
31. Feldmann Klaus. Handball Camps. // Handball. Peryodical. – N 2. - 2004. – P. 75-76.
32. Guerrero Jesus. Handball at school. // Handball. Peryodical. – N 1. - 2003. – P. 67-70.
33. Hörytsch Helmut. Fair Play And Top Competitions – Controversial Conceptsin European Handball? // Handball. Peryodical. – N 2. - 2004. – P. 70-74.
34. Hjorth Steen. Handball schools in Denmark. // Handball. Peryodical. – N 2. – 2004. – S. 77-79.
35. Minihandball. A pamphlet of the European handball Federation and the International handball Federation. – Vienna: EHF, 1994. – P. 42.
36. Glazyrin I.D., Frolova L.S. Forming of the handball players' game and tactincs thinking the process of long-term training. – //Матеріали симпозіуму "Annales universitatis Curie-Sklodovska". – Люблін, 2008.

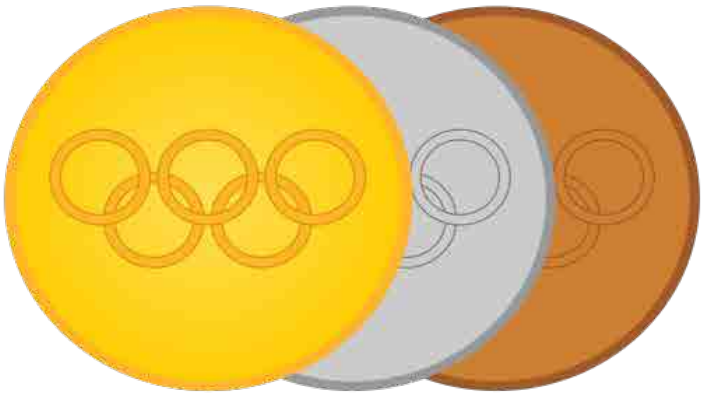

ДЛЯ НОТАТОК

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СОЛОВЕЙ О.М., СОЛОВЕЙ Д.О.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ГАНДБОЛУ

Навчальний посібник

(українською мовою)